

Cartea anului 2013 în Suedia

Lena
Andersson

Pasiune pură

roman distins cu
PREMIUL AUGUST

LENA ANDERSSON

PASIUNE PURĂ

Un roman despre iubire

Cartea anului 2013 în Suedia

Roman distins cu PREMIUL AUGUST

Traducere din suedeză şi note de LILIANA DONOSE SAMUELSSON

Cel care […] în mod ilegal ia şi foloseşte sau îşi însuşeşte ceva ce nu-i aparţine este condamnat pentru samavolnicie […]. Aceeaşi sentinţă i se va aplica celui care, chiar dacă nu îşi însuşeşte ilegal ceva, sparge sau demontează o broască sau violează în altfel proprietatea altuia, sau, recurgând la violenţă sau la ameninţări, împiedică pe cineva să-şi exercite dreptul de proprietate sau de a lua ceva.

Codul penal al Regatului Suediei,
capitolul 8, paragraful 8

Ester Nilsson era numele unei persoane. Poetă, eseistă, în vârstă de treizeci şi unu de ani, cu opt broşuri concise la activ. Unii îi găseau textele intransigente, alţii, amuzante, iar cei mai mulţi n-auziseră niciodată de ea.

Realitatea i se înfăţişa lui Ester ca o copie devastator de exactă a imaginii plămădite de propria conştiinţă, drept care trăia cu ambiţia că lumea e conformă vederilor ei. Cu alte cuvinte, că oamenii au de la natură capacitatea de a percepe lumea aşa cum este ea în realitate, cu condiţia să observe cu mare atenţie şi fără să se mintă pe ei înşişi. A fi subiectiv însemna să fii obiectiv, şi a fi obiectiv însemna să fii subiectiv. Cel puţin la asta râvnea Ester.

Ştia foarte bine că transpunerea exactă a unor astfel de lucruri în cuvinte se oprea la nivelul exprimării aproximative, dar ea se străduia totuşi să treacă de această barieră, fiindcă orice alt ideal devenea prea uşor de atins pentru intelectul celor care se amăgesc şi se eschivează – pentru cei mai puţin scrupuloşi cu privire la influenţa reciprocă a fenomenelor şi la formularea acestui proces în cuvinte.

Cu toate astea, Ester trebuia de fiecare dată să accepte că limba rămânea vagă. La fel şi gândul. Deşi alcătuit din percepţii sistematizate şi limbă, nu te puteai bizui pe el şi pe autenticitatea pe care şi-o revendica.

Abisul îngrozitor dintre gând şi cuvinte, dintre ceea ce vrei să exprimi şi exprimare, dintre adevăr şi neadevăr, precum şi tot ce rodeşte în acel spaţiu liber fac obiectul acestei poveşti.

De la vârsta de optsprezece ani, când Ester Nilsson a înţeles că rostul vieţii e, până la urmă, să alungi melancolia şi, în acest scop şi fără ajutorul nimănui, a descoperit ideile şi limbajul, viaţa nu i s-a mai părut deloc tristă, nu s-a simţit nici măcar abătută, ca tot omul. Lucra intens la decodarea lumii şi a condiţiei umane. După terminarea studiilor de filosofie la Institutul Regal

de Politehnică din Stockholm şi după predarea lucrării de diplomă, în care a vrut să împletească filosofia anglo-saxonă cu cea franceză, adică să aplice minimalismul şi logica şcolii analitice ideilor pompoase despre viață ale şcolii continentale, Ester a lucrat ca scriitoare independentă.

Din ziua în care a descoperit limbajul şi ideile şi a înțeles limpede care îi este menirea, Ester a respins definitiv atributele unei existențe costisitoare: nu cheltuia mult pe mâncare, avea grijă să folosească metode contraceptive, călătorea rațional, nu se împrumuta nici de la bănci, nici de la persoane particulare şi evita toate situațiile care ar fi putut-o îndepărta de preocupările cărora hotărâse să-şi dedice timpul – adică să citească, să gândească, să scrie şi să converseze.

Aşa a trăit Ester timp de treisprezece ani, din care mai mult de jumătate într-o relație armonioasă, calmă, cu un bărbat care îi satisfăcea nevoile fizice şi mentale, dar o şi lăsa în pace.

Apoi, într-o zi, a primit un telefon.

Convorbirea avu loc la începutul lui iunie. Cel care sunase o întrebă dacă era dispusă ca în ultimul weekend din octombrie să țină o conferință despre artistul plastic Hugo Rask. Acesta lucra cu imagini cinetice şi text, într-o combinație considerată magnifică, ieşită din comun. În afară de asta, era apreciat pentru patosul lui moral, cu totul opus superficialității contemporane. Discipolii săi afirmau că în timp ce alții vorbeau despre propriile persoane, Hugo Rask discuta despre răspundere şi solidaritate.

Era vorba de o prelegere de treizeci de minute, iar plata, cea obişnuită.

Când primi telefonul, Ester se afla în Sankt Eriksplan[1]. Era o după-amiază târzie, şi razele puternice ale soarelui care cobora spre orizont îi intrau în ochi. Acasă îi povesti totul cu mândrie bărbatului cu care trăia şi care se numea Per. Hugo Rask era un maestru al artei pe care amândoi îl urmăreau cu interes.

Trecu vara şi puțin din toamnă. Viața lui Ester îşi continua cursul obişnuit. Cu câteva săptămâni înainte de conferință, se apucă să studieze mai îndeaproape opera lui Hugo Rask, citi ce scriseseră alții despre el şi ce scrisese el însuşi. „Artistul a cărui conduită nu ține seama de societate şi de vulnerabilitatea omului în existența lui precară n-ar trebui să se mai numească artist” erau vorbele lui adesea citate.

Prelegerea lui Ester avea loc într-o sâmbătă. Se apucase de scris în duminica de dinainte. Ştia prea bine că trebuia să-şi acorde timp, avea nevoie de răgaz ca să pătrundă în spatele limbajului colectiv, al gândurilor standard încremenite în fraze banale.

Îşi propusese să scrie ceva formidabil. Voia ca Rask să rămână uluit când o s-o audă. Artiştii, cu precădere iluminiştii ca el, erau foarte receptivi la formulări viguroase cu potențial erotic.

Cu cât se pregătea mai mult pentru conferință, cu atât

se simțea mai aproape de subiect. După acea *duminică,* sentimentul respectiv deveni până *marți* unul de profundă stimă şi până *joi* se transformă într-un dor insistent, care *vineri* luă forma unei lipse chinuitoare.

Asta dovedea că omul poate simți lipsa cuiva pe care nu l-a întâlnit decât în fantezie.

Nu pe cel creat de ea îl iubea – şi de creat nici nu-l crease ea, el exista în afara ei. Dar cuvintele, care erau ale ei, îi îmbrățişau şi îi mângâiau opera, şi opera era el.

Seminarul despre viața şi opera de până acum a lui Hugo Rask începea sâmbătă la ora unu. În afară de Ester mai trebuia să vorbească un critic de artă, după care urma o discuție între experți despre „răspunderea socială a artistului".

Căzuseră de acord să se întâlnească cu un sfert de oră mai devreme. Afară era călduț şi Ester îşi pusese un pardesiu lung, gri, subțire, care-i stătea foarte bine şi care părea scump, şi chiar fusese înainte să-l găsească ea la reduceri. Şi-l atârnase pe speteaza scaunului de lângă ea. Când Hugo Rask intră în sală, îşi alese din întâmplare tocmai scaunul acela, cu toate că erau şi altele libere. Dar mai întâi ridică cu grijă pardesiul lui Ester şi-l mută pe scaunul de la fereastră. Lui Ester i se păru că felul în care degetele apucaseră materialul şi mişcarea pe care o făcuse pentru a muta haina erau de o senzualitate pe care nu o mai văzuse până atunci la atingerea unui obiect. Se citea o bunăvoință absolută în blândețea gesturilor – încarnarea grijii desăvârşite.

Dacă cineva atinge obiecte şi stofe în felul ăsta înseamnă că e o persoană dotată cu o tandrețe remarcabilă, cu o sensibilitate unică. Aşa gândea Ester Nilsson.

În timpul conferinței, Rask, aşezat în primul rând, asculta extrem de concentrat. La fel de atent urmăreau prelegerea toate cele o sută cincizeci de persoane care plătiseră bilet. La sfârşit, se apropie de ea cu fața strălucitoare, îi luă amândouă mâinile într-ale sale, îi mulțumi şi o sărută pe obraji.

— Niciodată nu m-a înțeles un neinițiat atât de profund şi cu atâta exactitate.

Ester se simți cuprinsă de freamăte şi pulsații, şi cu greu mai putu să-i asculte pe următorii vorbitori. Nu se gândea decât la mulțumirea de pe chipul lui.

La ora cinci, când se termină programul, Ester căută să fie prin preajma lui şi încercă să-şi mascheze

sentimentele. Era de față şi fiul artistului, un tânăr bărbos cu o căciulă croşetată pe cap, spontan şi dezinvolt. Îi lăudă şi el conferința şi spuse că ar trebui să meargă toți împreună să bea un pahar sau două. Era singurul lucru pe lume, şi dincolo de lume, pe care voia să-l facă Ester atunci. Dacă ar bea în seara aceea o bere cu Hugo Rask, viața i-ar fi împlinită.

Numai că trebuia să meargă acasă.

Venise fratele ei în vizită din străinătate şi luau cina împreună cu tatăl lor. Fratele ei venea o dată pe an, aşa că nu-şi putea schimba programul.

— Poate altă dată, spuse Hugo.

— Da, oricând, spuse Ester pe un ton scăzut, ca să-i ascundă emoția.

— Poți să treci într-o zi pe la atelier să iei DVD-urile care-ți lipsesc.

— Da, o să-ți dau de ştire, zise Ester şi mai încet.

— Foarte frumoasă conferința de azi. M-a mişcat.

— Mulțumesc. A fost pur şi simplu adevărul.

— Adevărul, spuse el. Asta căutăm amândoi, şi tu, şi eu. Nu-i aşa?

— Sigur că da, zise ea.

La cină cu Per, partenerul său, cu fratele şi tatăl ei, pe Ester o apăsa dorul de a fi altundeva. O dădeau de gol şi timbrul vocii, şi strălucirea ochilor. Îşi dădea seama, dar nu era stăpână nici pe glas, nici pe sclipirea din privire. Nu voia decât să vorbească despre Hugo Rask, arta lui şi ce s-a spus la seminar. La un moment dat divagă şi se exprimă zeflemitor despre el, exagerat de dur, dar, într-un fel, cu afecțiune. Însă niciunul dintre cei prezenți la masă nu băgă de seamă.

Se simțea foarte singură şi dărâmată de oboseală. În răstimp de câteva ore, sau din duminica aceea când începuse să scrie şi să-l graveze pe Hugo Rask în ființa ei, sau poate ca urmare a unei îndelungate descompuneri, Ester se înstrăinase de partenerul ei. Toată ființa sa nu

era altceva decât o mare lipsă.

Se gândea că s-ar putea naşte o prietenie, o afinitate sufletească. Artistul o să-i cunoască mai bine pe ea şi pe Per şi o să vină serile la ei la masă. Vor dezbate chestiuni importante şi, discutând, se vor dezvolta reciproc. Nu se va schimba nimic, doar se vor îmbogăți spiritual.

Numai treptat, pas cu pas, se pot asimila realitățile vieții. Altfel nu merge. Ester ajunsese la pasul doi.

Trecuseră câteva săptămâni când se duse la el într-o seară bine aleasă. În tot acel timp nu se gândise la nimic altceva. Dacă el îi spusese să treacă pe la atelier ca să ia lucrările acelea timpurii însemna că avea dreptul să-l caute, dar, nevrând să dea impresia car fi prea nerăbdătoare, prelungi aşteptarea cât de mult putu să suporte.

Îi deschise uşa un colaborator de-al artistului, în haine de lucru pline de pete. Ester îi spuse cu lux de amănunte de ce venise. Îi explică lucruri care nu interesau pe nimeni, ca să ascundă ceea ce nimeni nu vedea. Când, în fine, colaboratorul pricepu care era scopul acelei banale vizite, o rugă să aştepte la uşă ca să-i aducă DVD-urile. Se îndepărtă cu paşi repezi prin cameră. Gândul la o nouă întâlnire o făcuse pe Ester să plutească de dor şi n-ar fi făcut faţă dezamăgirii de a nu reuşi să-l vadă din motive atât de triviale.

— Trebuie să-i şi spun ceva, zise ea prea tare şi simţi furnicături pe piele.

Sunt momente în viaţă când prezenţa de spirit îţi decide viitorul, clipe care atârnă greu şi care mai târziu dispar şi atunci totul e deja prea târziu. Trebuia să aibă curaj, să se încumete, şi trebuia să se întâmple exact acum. Era vorba de câteva secunde. Colaboratorul avu un moment de ezitare. Făcea parte din echipa de asistenţi şi menirea lui era să-şi ocrotească şeful şi idolul. Probabil că voia şi el să devină artist într-o bună zi şi se aciuase pe lângă marele maestru ca să vadă şi să înveţe.

O rugă să aştepte şi dispăru în atelier, după care urcă o scară.

Când se întoarse, părea mai scund. O pofti pe Ester să intre.

La etaj, Hugo Rask era împreună cu prietenul său Dragan Dragović, despre care se ştia că era persoana care analiza împreună cu acesta situaţia de pe glob. Dragan era cel care-i influenţa gândirea şi era super-egoul lui –

deşi uneori era tocmai pe dos, astfel că ceea ce Hugo n-ar fi trebuit să spună şi să gândească se răspândea necenzurat. Tot ce discutau ei doi, Dragan şi Hugo, avea de-a face cu lumea întreagă şi cu eternitatea. Lucrurile mărunte şi cele de zi cu zi nu-i preocupau.

Şi n-o preocupau nici pe Ester Nilsson.

Hugo Rask se ridică în picioare cu o expresie radioasă pe chip. O strânse în braţe cu voluptate şi o rugă să ia loc. Dragan rămase aşezat, picior peste picior, şi îi întinse mâna în chip de salut, dar nu suficient de aproape, aşa că Ester trebui să mai facă vreo doi paşi înspre el. Dragan avea pantofi de piele neagră cu găurele şi se uita cu ochii mijiţi prin fumul care se înălţa din ţigară, ceea ce-i dădea un aer indiferent şi de superioritate.

— Scrii poezii? spuse el.

— Da.

— S-au tradus?

— Da. Nu prea multe. Nu-i un etalon…

— Ce scop urmăreşti cu poezia ta?

— Să-i fac şi pe alţii să vadă ce văd eu.

Dragan n-a mai spus nimic. Era greu de apreciat dacă răspunsul ei îl satisfăcuse sau nu, dar Ester ghicea că era mai bun decât se aşteptase el şi că nu-i plăcea asta.

— Ai făcut ceva fantastic sâmbăta trecută, spuse Hugo.

Părea agitat în comparaţie cu imobilitatea ursuză a lui Dragan.

— Ce-am făcut? spuse Ester.

— Conferinţa despre mine.

Ea simţea cum îi bubuie pulsul şi-l privea pe Hugo de la distanţă, aşezat pe scaun, robust, înalt, plin de mâncare, băutură şi ani trăiţi. Iubea tot ce vedea, şi iubea atât de mult şi cu atâta forţă, că o dureau măruntaiele.

— Am fost la Leksand[2] în weekend, spuse el.

Ester aştepta continuarea.

— Am o casă acolo. Lângă Siljan.

Era cam ciudat că spune asta, ca şi cum îi dădea explicaţii care nu interesau pe nimeni, ca să ascundă

ceva ce nimeni nu vedea, şi Dragan, bineînțeles, ridică o sprânceană. Ea se gândea că-i spusese de Leksand şi de casa lui fiindcă voia să-i facă o prezentare cât mai grabnică şi mai completă a persoanei lui.

Se aşeză pe un scaun în stil Windsor, dar nu-şi scosese jacheta de puf. O cumpărase ieri, când dăduse frigul. Pantalonii erau şi ei noi, de catifea reiată, albastru-închis; jacheta avea pe umeri detalii din acelaşi fel de catifea. Simțea impulsul de a cumpăra haine noi doar atunci când toți neurotransmițătorii din creier îşi amplificau la maximum activitatea. Altfel, i se părea o preocupare mult prea fără sens, care nu făcea decât să-i răpească din timpul alocat misiunii pe care şi-o asumase – aceea de a descifra realitatea şi de a găsi în limbaj cea mai autentică exprimare a sa. O să priceapă într-o bună zi cum se leagă totul. Până atunci, realitatea i se dezvăluia pe porțiuni, bucățică cu bucățică.

Hugo Rask dădu aprobator din cap privind jacheta lui Ester şi spuse că e frumoasă şi nu la fel de voluminoasă ca alte haine de puf. Ester şi-o deschise ca să nu-i fie prea cald, dar se gândi că dacă şi-o scoate de tot e ca şi cum se autoinvită să rămână acolo. Şi, pentru că ea exact asta dorea – să rămână acolo pentru totdeauna –, nu se încumetă să şi-o scoată.

Normal ar fi fost să-şi scoată haina groasă de puf când intră într-o casă, chiar dacă stă foarte puțin, dar lui Ester îi pierise momentan discernământul. Cel mai greu e să imiți normalitatea. Pentru că normalul are o nepăsare care nu se lasă imitată. Exagerările se văd şi devin caraghioslâcuri. Însă, dacă încerci să-ți ascunzi sentimentele, avantajul este că cel care te priveşte e nesigur. În situații extreme, viața se orientează după factorii ruşinii şi ai onoarei, şi, când te cuprinde panica, te uşurează faptul că n-ai lăsat urme sigure. Poți nega oricând. Că nu ți-ai scos haina, că te-ai comportat stângaci sau neliniştit sunt cel mult indicii, dar nu dovezi, în timp ce exprimarea în cuvinte este dovadă.

Ester Nilsson, care în general respingea ruşinea şi onoarea, întrucât ambele îl făceau pe om sclav al judecății altora, şedea pe scaun şi se gândea cât de mult sau de puțin să-şi desfacă jacheta ca să nu se observe cât de îndrăgostită este.

Au vorbit despre Hugo, despre opera lui, despre poziția pe care o deține şi despre ce realizase. O întrebă şi el una, alta despre ea, dar Ester se grăbi să revină la persoana lui, şi pomeni seria de imagini pe care o făcuse el, cu oameni în ploaie într-o stație de autobuz şi care tot revenise de-a lungul anilor.

De ce motivul ăsta şi de ce îl repeta?

Hugo se ridică în picioare, îşi întinse brațele deasupra capului şi rupse un bilețel de pe perete. Ester îi vedea trupul din spate şi voia să alerge la el şi să-l ia în brațe.

— Pentru că-i frumos, spuse el, în timp ce mototoli biletul şi-l aruncă în coşul pentru hârtie.

Ei i se înmuiară toate încheieturile privindu-i mişcările corpului şi imaginându-şi câtă senzualitate trebuie sa zacă în cineva pentru care nişte oameni în ploaie reprezintă ceva frumos. Oare nu tocmai asta căutase ea toată viața?

Dar trebuia să plece acasă, unde o aştepta un bărbat care, de teama răspunsului ei, încetase s-o mai întrebe unde a fost şi de ce nu mai vorbeşte cu el.

Într-o după-amiază, Ester se întâlni cu o prietenă la o cafenea. Se aşezară la cafea cu brioşe şi vorbiră despre ce li se mai întâmplase. Ester o plăcea mult pe acea prietenă; se cunoşteau de foarte mult timp. La un moment dat, prietena se uită mirată la Ester şi o întrebă:

— Eşti îndrăgostită de Hugo Rask? Cum vine vorba de el, te îmbujorezi. De fapt, eşti îmbujorată tot timpul.

Ester apucă şervețelul.

— Dar n-o să mă despart de Per.

Mirarea de pe fața prietenei se transformă în stupoare.

— S-a pus problema?

— Nu.

Stupoarea deveni certitudine compătimitoare.

— S-a creat un contact profund între noi şi o să fim prieteni, zise Ester.

Prietena ei zâmbi. Dar Ester credea cu tărie în tot ce spunea. Nu-şi dădea seama că sărise calul. Creierul nu cunoaşte timpurile vorbirii. Ceea ce şi-a dorit creierul deja a obținut. Saltul se face când nu vrem să ratăm acel viitor pe care deja l-am simțit.

— Eşti foarte roşie la față, spuse prietena.

Ester îşi duse palmele la obraji, mai mult ca să-i ascundă, dar şi ca să-i răcorească, şi zise:

— Ce cald e aici!

Pasiunea o devora pe dinăuntru. Toți cilindrii motoarelor cu ardere internă intraseră în funcțiune. Ester se hrănea cu aer. Nu mânca, n-avea nevoie de alimente. Nu bea, nu simțea sete. Pe măsură ce treceau zilele, pantalonii atârnau pe ea tot mai mult. Carnea îi ardea şi nu putea să doarmă. Începuse să pună telefonul mobil în sertarul noptierei, şi egocentrismul nepăsător al îndrăgostirii o făcea să nu înțeleagă că o furie tăcută îl ține treaz pe bărbatul întins alături de ea. Disperare era un cuvânt prea mare, fiindcă el era un introvertit, dar nu cu mult prea mare.

Dacă înainte era de la sine înțeles că Per şi Ester se simțeau bine unul cu altul şi că erau tot timpul împreună, acum era de la sine înțeles că Ester nu venea acasă serile mai devreme decât trebuia. Traiul lor în comun fusese o relație de la sine înțeleasă, drept care şi dizolvarea ei se petrecea fără comentarii.

Mesajele lui Hugo veneau de obicei noaptea, după ce colaboratorii şi Dragan plecau acasă şi el continua să lucreze de unul singur. Îi trimitea câte un mesaj prietenos pe la miezul nopții. Ea îl citea imediat. În pat, lângă ea, se afla un om inexistent.

Atelierul lui Hugo Rask era pe Kommendörsgatan[3], într-una dintre puținele clădiri ceva mai modeste de pe acea stradă. Serile, Ester se plimba prin cartierul lui. Spera să zărească ceva, pe vreo cunoştință de-a lui, sau chiar pe el, ieşind pe uşa blocului. Şi într-o seară chiar se întâmplă asta. În drum spre casă după un film, făcu un ocol ca să bată din nou străzile din jurul atelierului său. Îl zări de îndată pe trotuarul de vizavi.

Mergea cu paşi repezi în sens opus. Ea făcu stânga împrejur şi se luă după el, păstrând distanța. El dădu câteva colțuri şi intră la ICA[4] Esplanad de pe Karlavägen. Ester aşteptă afară.

După trei minute şi jumătate, el ieşi din magazin cu o pungă mică în mână şi se întoarse de unde venise. Ea mergea la douăzeci de metri în spatele lui. Când se apropiară de intrarea blocului său, Ester grăbi pasul, îl ajunse din urmă, îi puse mâna pe umăr şi zise:

— Ce coincidență!

El nu păru deloc mirat. Îi atinse brațul şi spuse:

— Hai, vino sus. Am terminat treaba şi stau de vorbă cu nişte colaboratori.

— Crezi că ceilalți vor să vin?

— Vreau eu. Haide!

Un grup de cinci persoane stăteau în picioare în bucătărie, sprijinite cu coatele pe blatul barului. Aveau în mână pahare pline cu vin roşu. Hugo scoase din pungă ce

cumpărase, adică biscuiți, struguri şi o brânză cu mucegai, pe care o desfăcu din învelişul de plastic.

Printre colaboratori era o femeie cu păr creț, zbârlit şi cu ochelari țipători, care se uită pieziş la Ester, dar era pesemne o impresie greşită, fiindcă Ester nu pricepea ce motive ar putea avea să facă asta.

Mâncară, băură şi lăudară brânza. Hugo le spuse că toate combinațiile de gusturi – al pâinii, al brânzei şi al strugurilor – au fost obținute după secole întregi de experimentări. Numai în asemenea perioade îndelungate s-au putut dezvolta combinații care, evolutiv, să fie perfect adaptate papilelor noastre gustative. Pe el îl uimea tot ce necesita timp. Ester remarcase foarte devreme lucrul ăsta şi chiar îl analizase la conferința pe care o ținuse. Topită şi fizic, şi afectiv în preajma lui, Ester se gândea acum la brânză, la cum câştigase soiul ăsta, şi nu altele, şi la cum alte mucegaiuri pierduseră în lupta pentru satisfacerea papile lor gustative ale umanității. Îi plăcea enorm că Hugo Rask reflecta asupra unor lucruri serioase, importante.

Îi displăcea doar faptul că era permanent înconjurat de atâta lume. Asta-i dezvăluia o latură față de care era cam sceptică. Ar fi preferat să fie un solitar cu un dor pe care să i-l aline ea.

Înainte de a şti unde te duce sentimentul, vorbeşti cu toată lumea şi cu fiecare în parte despre ființa iubită. Şi, dintr-odată, te opreşti. Atunci gheața e deja subțire şi alunecoasă. Îți dai seama că, de îndată ce scoți o vorbă, rişti să-ți dezvălui că eşti îndrăgostit. E greu să te prefaci că eşti indiferent şi e la fel de greu să te comporți normal – în fond e acelaşi lucru.

Ester observă că nu ajunsese încă la faza asta. Se întâmplă cu ocazia unei petreceri, unde se întâlni cu editoarea publicației filosofice *Grota,* la care colaborase şi ea uneori. Ester aduse deodată vorba despre Hugo Rask, deşi subiectul conversației fusese cu totul altul. Editoarea

îl găsea şi ea deosebit de interesant pe Rask şi îi veni pe neaşteptate o idee. Îi spuse că tocmai făceau ultimele retuşuri la un număr tematic despre sacrificiu de sine şi datorie, dar că le lipsea ceva care să unifice articolele şi în acelaşi timp să-i atragă pe cititori. Până acum nu-i trecuse nimic prin cap. Şi pentru că opera lui Hugo Rask era mereu centrată pe chestiuni de etică, editoarea propuse un interviu cu artistul despre raportul tensionat dintre Eu şi Tu, atât în opera, cât şi în viața lui personală.

Ester, căreia i se încingeau foliculii piloşi, o întrebă pe editoare de ce i se părea că tocmai ea ar fi persoana nimerită să-i ia interviul, deoarece nu se ocupase de relații tensionate nici în filosofie, nici în studiul ei despre lucrările lui Rask.

— Pentru că eşti îndrăgostită de Hugo Rask şi o să îndrăzneşti să pui întrebări care nu i-ar trece nimănui prin cap să i le pună.

— Ce te face să crezi asta?

— Să cred ce?

— Că într-o astfel de situație pui întrebări indiscrete. Eu credeam că, din contră, dacă eşti îndrăgostit, îți pierzi simțul critic şi discernământul.

— Discernământul, da. Însă nu şi simțul critic. Devii sever. Dacă cel iubit se dovedeşte a fi infam, inconsecvent şi slab, îl iubeşti şi mai mult.

— Parcă vorbeşti din experiență.

— Poți fi sigură de asta.

Editoarea îşi însoți răspunsul cu un zâmbet mai larg decât îi permitea dantura atacată de vin şi țigări.

— Dar mai e şi un alt motiv, încă şi mai personal, pentru care te rog să-i iei tu interviul.

— Care e acela?

— Numai o persoană îndrăgostită reuşeşte să fie gata cu un astfel de articol într-o săptămână. Din păcate, n-am mai mult timp la dispoziție.

— Ce te face să crezi că sunt îndrăgostită?

— Se vede pe tine.

— Îmi place mult arta lui. Foarte mult.

Editoarea râse indulgent şi puţin maliţios.

— Cel mult 20.000 de semne şi cel puţin 18.000. Predarea peste o săptămână.

Un interviu de genul acela necesita multe ore de conversaţie, dar şi un contact intens pentru aranjarea textului. Asta era şansa ei.

A doua zi dimineaţă îi telefonă lui Hugo. Îl măgulea propunerea, dar voia să se mai gândească. Subiectul era dificil, necesita gândire şi timp, trebuia să fie ceva autentic şi trebuia să iasă bine. Dar, în principiu, îl interesa şi avea respect pentru *Grota.*

În timpul zilei îşi dădu seama că nu-i putea zice lui Per despre interviu şi că relaţia lor se terminase. Dar cum să-i spună? Atât îi rămânea de făcut. Spera s-o ajute el. Şi chiar aşa decurse totul. Per nu mai suportă incertitudinea, şi în seara următoare o apucă tare de braţ şi spuse:

— Mai are vreun rost? Adică, relaţia noastră?

Dar în spatele cuvintelor Ester auzea în primul rând dorinţa unei alinări, a unei uşurări. El întrebase asta ca să audă că se înşală. Există în cel care vrea să plece o rezistenţă, o frică de necunoscut, de complicaţii, de regrete, iar cel care nu vrea să fie părăsit trebuie să profite de această rezistenţă. Numai că atunci trebuie să-şi suprime nevoia de explicaţii şi de sinceritate. Chestiunea trebuie să rămână neformulată. Cel care nu vrea să fie părăsit trebuie să-i lase celui care vrea să plece răspunderea de a-şi exprima dorinţa de schimbare. Numai aşa poţi păstra un om care nu vrea să mai stea lângă tine. Aşa se explică de ce tăcerea în relaţii este atât de extinsă în lume.

Ester se gândea: Nu, nu trebuie să-i alin durerea, şi nici propria mea mâhnire. Nu trebuie.

— Nu, nu mai are niciun rost, zise ea.

— Deci s-a terminat?
— Da.
— Atunci să te muți de aici mâine.
— N-am unde să stau.
— Mâine, când vin de la serviciu, să nu te mai găsesc aici.

A doua zi dimineață se mută la mama ei, pe Tulegatan. Mama nu-i puse prea multe întrebări, nici prea puține. Îi spuse fiicei că poate sta la ea oricât are nevoie. Când se trezi după prima noapte acolo, nu simți nici tristețe, nici dor, numai eliberare. Nimeni nu-şi poate ascunde extazul. Se spune că o despărțire e întotdeauna dureroasă. Dar cel care e îndrăgostit de altcineva nu e în acelaşi timp şi nefericit. Nu cu adevărat. Te poate roade vinovăția, te pot împovăra complicațiile care urmează, poți simți compasiune pentru celălalt. Dar îndrăgostirea e totală, chiar totalitară. E stăpână pe tot ce faci şi gândeşti, şi asta îți dă o forță fantastică.

Ester şi Hugo stabiliră să se întâlnească duminica următoare la ora unu.

Era o duminică rece, umedă, cu ochii doar pe jumătate deschişi. Se apropia de ora unu. Ester aştepta pe o stradă învecinată momentul potrivit ca să sune la uşă. Era calmă la gândul întâlnirii. N-avea cum să nu iasă bine; trebuia doar să se concentreze şi să vorbească câteva ore despre nişte chestiuni importante. Singurul lucru care-i producea o vagă nelinişte era gândul că ar putea pierde acel viitor în care ea se vedea deja instalată.

Îşi dădu seama că moare de foame şi îşi cumpără un hotdog vegetarian de la chioşcul din apropierea hotelului Mornington de pe Nybrogatan. Când termină de mâncat, se făcuse unu fix. Mai aşteptă două minute. Coti pe strada lui şi ajunse la uşă. Sună. Îi deschise chiar el. O îmbrățişă stângaci şi clipi repede. O vulnerabilitate inedită şi o sfioasă introspecție îşi puseseră amprenta pe ființa lui, îndeobşte jovială, bine voitoare. Toată buna dispoziție de altădată pierise. Era prima oară când se întâlneau doar ei, şi în ochii lui mahmuri se putea ghici o difuză certitudine că, orice s-ar întâmpla între ei, o să aibă consecințe.

Se aşezară pe câte un scaun la masa de scris masivă, plină de hârtii şi cărți. Ea îi observă chiloții şi se gândi că trebuie să fie din cei care se mulează pe corp; porni reportofonul şi începură să lucreze.

Mulți îl considerau obsedat de morală în tot ce crea, spuse Ester tatonând terenul cu precauție, încercând astfel să demareze interviul. Sau obsedat de om şi de natura umană, de comportamentul uman originar?

Da, aşa mai degrabă, spuse el, vădit mulțumit de observația ei. Obsedat de om ca atare, da. Numai că obsedat era un cuvânt prea negativ. Mai curând interesat exhaustiv. Deosebirile dintre indivizi nu-l interesau decât ca aparențe, dincolo de ceea ce căuta el, şi anume omenescul din om. Căuta esența neschimbătoare, ca în lumea ideilor a lui Platon. Omul ca om. Scaunul ca scaun, corpul corpurilor.

Ester îi atrase atenția că în felul ăsta n-o să aibă deloc priză la acea categorie de intelectuali care de multă vreme ajunseseră la o înțelegere asupra tuturor formelor de universalitate şi de natură umană. După ei, omul nu putea fi definit fără trăsături specifice: bărbat, alb, european, burghez. Noțiunea de scaun nu exista deoarece scaunul este occidental şi aparține unei anume epoci. Iar corpul despre care vorbea el era protofascist.

El nu comentă asta. Spuse doar că, atât în artă, cât şi în ştiință, cel mai bine e să cauți adevărul, obligându-te să priveşti altfel obiectele, jupuite până la os şi fără să le consideri, în esență sau ca formă, etern neschimbătoare. Dacă vrei să vezi mişcările omului, trebuie să-i priveşti scheletul. Dacă te interesează tirania, trebuie să cauți formula opresiunii; eventualele variațiuni pe care le observi nu fac decât să producă confuzie. Tiparul e acelaşi, şi totul porneşte de la un fenomen primar, fie că vorbim de om sau de orice altceva.

Ester spuse că-i împărtăşeşte întru totul vederile despre principiile unificatoare ale existenței, despre acea structură fundamentală a tot ce există. Întrebarea era în ce măsură trebuie luată în considerare critica la adresa ei.

Ester se gândi că Hugo avea tot dreptul să fie preocupat în primul rând de felul în care se prezintă cititorilor, nu să constate dacă ea îi împărtăşea sau nu punctele de vedere. Faptul că ea mai voia şi altceva nu însemna că şi el dorea acelaşi lucru. Trebuia să aibă răbdare, să privească lucrurile în perspectivă.

Schimbă subiectul şi-l întrebă ce stă la baza concepției lui despre morală, dacă judecă faptele după consecințe sau după principii. El nu păru că pricepe întrebarea. Ester îi explică atunci că şi ea se întreabă uneori dacă nu cumva toți oamenii sunt mai mult sau mai puțin utilitarişti şi califică faptele în funcție de consecințe, adică după rezultat, chiar şi atunci când declară că pornesc de la principii.

— Ce vrei să spui? răspunse el apăsat şi contrariat. Doar nu e nicio deosebire.

Ester se nelinişti, dar socoti că ar fi fost mai jenant să lase baltă raționamentul decât să-l ducă până la capăt.

— Un etician utilitarist, continuă Ester, are datoria să se opună democrației dacă se dovedeşte că are consecințe mai puțin bune decât dictatura. Pentru el, nimic nu are valoare intrinsecă decât binele maxim, în timp ce eticienii libertarieni se orientează exclusiv după valoarea intrinsecă. Valoarea intrinsecă a libertății şi a autonomiei.

Făcea câte o mică pauză după fiecare frază, dar el nu reacționă în niciun fel.

— Ceea ce libertarianul e obligat să suporte este gândul că, deşi poziția lui are consecințe mai rele decât ale altora, el rămâne ferm pe poziție şi trebuie, aşadar, să poată susține principiul de libertate şi autonomie al individului.

Fața lui Hugo nu exprima nimic, doar o vagă urmă de mirare. Ester observă că şi lipsa de expresie este o expresie.

— Deci cum se descurcă eticianul libertarian? continuă Ester puțin forțat şi regretând totodată digresiunea. Nu crezi totuşi că eticianul libertarian crede până la urmă că autonomia individului e singura sursă a consecințelor acceptabile? Şi nimereşte, aşadar, inevitabil în zona eticii utilitariste?

Hugo, cu mâinile pe brațele scaunului, se legăna îngândurat.

— Până la urmă suntem cu toții morți, cum zicea Keynes.

— Şi cum apare de fapt valoarea intrinsecă, cum apar principiile? întrebă Ester. Adică ceea ce utilitaristul ignoră, dar pe care libertarianul îşi bazează interpretarea. Nu crezi că apar din necesitate, prin comparație cu o alternativă considerată mai proastă? Dar mai proastă în comparație cu ce? Nu trebuie ca factorul de comparație să fie consecințele, adică ceea ce libertarianul respinge?

Privirea lui Hugo începu să rătăcească. Spuse:

— Când Zhou Enlai a fost întrebat la aproape două sute de ani de la Revoluția Franceză care au fost consecințele acesteia, ştii ce-a răspuns? „E prea devreme să putem spune.” Nu e minunat? „E prea devreme să putem spune.”

Hugo izbucni în râs. Nu era un râs care s-o includă şi pe ea.

— Dar, dacă vorbim de perspective atât de îndepărtate, suntem, cum ziceai, cu toții morți.

— Eu sunt artist, spuse Hugo. Există şi o morală a esteticii.

— Povesteşte-mi.

El zise: Estetica e un act moral.

Ea zise: Ce înseamnă asta?

El zise: Că estetica, arta în sine, are forță revoluționară.

Ea zise: Indiferent de conținut?

El zise: Dacă-i lipseşte forța asta, nu e artă.

Ea zise: E deci o definiție?

Hugo dădu aprobator din cap. Ester îl întrebă ce este restul, căruia i se zice artă, dar nu e, fiindcă îi lipseşte forța revoluționară.

El zise: Meşteşug. Sau gunoi.

Au vorbit apoi despre unele detalii ale artei lui. Ea a lăsat-o mai moale cu subiectul interviului, Eu şi Tu, fiindcă vedea că aproape toate răspunsurile erau citate din Buber[5]. Când vorbeau mai liber, Hugo dădea cu grijă la o parte textul, ca şi cum nu se pusese nicio întrebare, şi de fiecare dată făcea din întrebare propria sa afirmație. Ester avea impresia că ea, nu el, transpunea în cuvinte ce făcea şi cine era Hugo Rask şi că el, simultan, credea că toate formulările erau gândite de el.

După trei ore, adunase materialul de care avea nevoie ca să încropească un articol şi închise reportofonul. Îşi simțea capul tare obosit şi se uită la ceas. Era prea

devreme pentru cină.

Ca să se mai odihnească, vorbiră despre alte lucruri, banalități, despre o vioară frumoasă care atârna pe perete, apoi se ridicară de pe scaune şi, stând alături la fereastră, comentară forfota străzii. Ea simțea atracția corpului său. Îi spuse în trecere că relația în care fusese luase sfârşit şi că stătea la mama ei în aşteptarea unei locuințe. El îşi puse în ordine agrafele de pe birou şi parcă voia să propună ceva. Ester spuse că n-avea de gând să se apuce de articol decât mâine-dimineață, când o să aibă mintea mai limpede. Acum era fără chef şi extenuată.

— Ți-e foame? o întrebă Hugo.

— Da.

— Şi mie.

— La prânz am mâncat doar un hotdog, în drum spre tine. Am luat unul vegetarian de la chioşcul ăla de lângă hotel.

— Au cârnați buni acolo.

— Am citit despre asta în ziar, zise Ester. Se pare că i s-a dus faima.

— Dar eu nu prea mănânc cârnați. Tu da?

— Nu. Aproape niciodată.

— Există cârnați vegetarieni? Nu ştiam. Din ce-s făcuți?

— Diverse plante procesate şi băgate într-o pieliță. Sigur, nu-i prea sănătos, dar poate că sunt de preferat cărnii.

— Din punct de vedere nutritiv?

— Da. Şi moral.

— Utilitar, de preferat? spuse el râzând blajin şi cu căldură. Sau libertarian?

Fusese deci atent la ce spusese ea.

— Am reluat joggingul, spuse el. Acum, săptămâna asta. Dar m-a apucat imediat o durere la genunchi.

Ester se gândea că începuse să alerge fiindcă observase că ea era cu ochii pe trupul lui şi că-l iubea.

— Ar putea să fie meniscul? Pot să văd?
El îi întinse genunchiul şi ea îl pipăi îndelung.
— Acum câțiva ani alergam foarte bine, spuse Hugo. Aş vrea foarte mult să mă apuc iar de alergat. Am putea alerga împreună dacă vrei.
— Dacă nu ți s-a rupt ceva.
— Dar tu probabil alergi mai repede decât mine.
— Vom hotărî împreună cât de repede alergăm, zise Ester.
El îşi îndoi şi îşi întinse piciorul de câteva ori şi zise:
— Care va să zică, tu nu prea mănânci cârnați. Ce mănânci?
— Cel mai mult vegetale.
— Vegetale?
— Şi uneori creveți.
— De ce vegetale?
— Pentru că nu găsesc niciun argument în favoarea consumului de ființe care simt ceva. Şi, eventual, trăieşti mai mult.
— Cât de mult vrei să trăieşti?
— Până pe la o sută.
— Ce mult! Nu crezi c-o să fie cam plictisitor spre sfârşit?
— Nu. Depinde ce faci.
El se uită pe geam la restaurantul de vizavi, acolo unde mergea de obicei.
— Dacă nu te grăbeşti, spuse el, am putea merge să mâncăm nişte vegetale şi să vedem dacă am spus tot ce trebuie pentru interviu. De cele mai multe ori se spun lucruri interesante după ce se termină interviul.
— Ai spus deja multe lucruri interesante.
Hugo o privi cu alți ochi decât înainte, parcă implorând-o şi insistând, şi spuse:
— Crezi? Ți se pare c-am spus ceva înțelept?
— Sigur că da. E de la sine înțeles că spui lucruri interesante.
Avu impresia că el încearcă să spună ceva care-l apasă,

că vrea să audă din partea ei o părere sinceră, dar mai degrabă o confirmare.

— Pentru mine nu-i de la sine înțeles. Mi se spune uneori că e aşa, dar eu nu simt asta.

— Toată lumea ştie şi crede că eşti interesant. Dacă se aud voci critice, ele pornesc tocmai de la faptul că ți se recunoaşte înălțimea la care te afli.

— Crezi?

— Ştiu asta.

Între timp ea îşi pusese haina şi căciula.

— Cum poți să ştii? insistă el.

— Lumea te găseşte interesant, aşa cum te găsesc şi eu.

Replica asta nu-i sună prea bine nici lui Ester.

Mai era puțin de aşteptat până la ora cinci, când se deschidea restaurantul. Înainte să plece, el îi arătă câteva cărți care fuseseră importante pentru dezvoltarea gândirii lui. În fond, Ester nu era chiar atât de impresionată de gândirea lui Hugo Rask, dar arta lui îi reflecta forța voinței, şi, pentru că era îndrăgostită, îi vedea şi gândirea sclipitoare.

Avea două exemplare din *Omul revoltat,* de Camus, şi pe unul i l-a dat ei, cel care era mai bine păstrat, cu coperta asemănătoare originalului, sau cum presupunea ea că arată originalul. Era în stil franțuzesc, pe fond galben-pal şi cu linii roşii într-un patrulater.

— Camus a fost important pentru mine, spuse Hugo.

— Camus e fantastic, zise Ester. N-o să uit niciodată ce-am simțit citind *Străinul.* Stilul, tonul, fraza introductivă. Fraza aceea laconică.

— Pe vremuri ştiam prima pagină pe de rost, în franceză, spuse Hugo.

— De ce?

El era acum în compania lui Camus şi avea pe față un zâmbet introvertit.

Ester zise:

— Îți aminteşti secvența aceea înfricoşătoare când prietena lui îl întreabă dacă o iubeşte? Şi el răspunde că e neimportant.

De fiecare dată când Ester comenta ceva, se lăsa tăcerea. Hugo nu urmărea niciodată până la sfârşit ce zicea Ester. Ester urmărea întotdeauna ce spunea Hugo. Pe niciunul nu-l interesa cu adevărat Ester, dar pe amândoi îi interesa el.

Ester înregistră în sinea ei o lipsă de curiozitate şi de generozitate, dar nu îi dădu voie acestei observații să-i risipească sentimentul de evlavie care pusese stăpânire pe ea.

La cinci fix traversară strada ca să mănânce. Vorbiră fără întrerupere până la zece, când terminară şi vinul. Ester se gândea că, dacă poți duce o conversație de la ora treisprezece până la ora douăzeci şi două, n-ai de ce să-ți faci griji. În concluzie, viitorul era luminos.

Săptămâna următoare, Ester se ocupă de articolul pentru *Grota.* Lucra în aceeaşi stare îmbătătoare ca atunci când, cu o lună în urmă, parcă într-o altă eră, scria conferința despre el.

Sunt texte care îşi caută singure ritmul. Au nevoie de timp. Dar vine momentul când textul e împlinit chiar şi pentru cel care e dispus să continue treaba la infinit. Momentul acela specific e când textul s-a distanțat atât de mult de sursă, încât fiecare lectură surprinde şi conținutul e tot mai limpede.

Muncea la interviul ăsta mai multe ore pe zi decât rezista de obicei. De regulă, nu putea să scrie prea mult deodată. După un număr de ore, creierul devenea critic, găsea noduri în papură, pe care, odată şterse, a doua zi le regreta, sau recurgea iar la clişeele culturii înconjurătoare.

În ziua a opta după primirea misiunii, amplul articol era finisat, citit de Hugo, discutat de ei în prezența lui Dragan Dragović, care aducea mai tot timpul critici şi, în general, manifesta toate semnele geloziei. Articolul fu expediat la redacție. Răspunseră că erau mulțumiți şi se mirau că Ester izbutise să scrie articolul într-un timp atât de scurt.

— Păi, mi-ați dat un termen de predare.

— Dar ai lucrat nemaipomenit de repede.

— V-ați aşteptat la un articol mai prost, sau credeați că n-o să respect termenul?

— Ce vrei să spui? Suntem mulțumiți. Articolul e bun.

— Mulțumesc. Mă bucur. Că doar nu le puteți da oamenilor sarcini pe care nu credeți că le pot îndeplini, nu-i aşa?

— Nu pricep nimic din ce zici. Trimite factura!

După ce treaba cu articolul luă sfârşit, Ester şi Hugo se vedeau cel puțin o seară pe săptămână. Mâncau la restaurant şi conversațiile erau inepuizabile. Pe urmă, o invita aproape de fiecare dată sus, în atelier, unde

continuau să stea de vorbă, dar nu şi în locuința privată, care se afla în aceeaşi clădire, dar de partea cealaltă a curții. Ea se mira că nu se întâmplă nimic. Băteau pasul pe loc, deşi era foarte limpede care era direcția. Gândul că totul s-ar opri aici o aducea în pragul disperării, aşa că-l întrebă într-un SMS: „De ce nu spui ce simți?” A răspuns cu un aforism suficient de criptic, încât să-l pună la adăpost de orice răspundere: „Omul este o bucurie pentru alt om”. Ea, abătută, îşi spuse: „Omul este un lup pentru alt om”.

Se întrebă dacă nu făcuse o nebunie când, fără să cugete şi fără remuşcări, ci împinsă numai de sentimente, renunțase la o relație care mergea cum trebuie ca să intre în vidul ăsta. Îi era lehamite de plictiseală, întotdeauna îi fusese urât plictisul. Prefera să se chinuie decât să se plictisească. Mai bine singură decât cu oameni care vorbeau despre tot felul de lucruri mărunte. Trăncăneala o secătuia de puteri. Dezbătea cu ea însăşi şi se întreba dacă nu cumva îşi crease starea asta de îndrăgostire, deoarece, fără să bage de seamă, se plictisise şi avea nevoie de o nelinişte amestecată cu speranță şi o beatitudine deplină ca să simtă că trăieşte.

Dar acum, până şi aerul pe care-l respira i se părea groaznic de devastator.

Îl reținea desigur ceva. Poate nişte obstacole necunoscute. Îi trecu prin cap că fenomenul *impedimente la căsătorie* trebuie să fi apărut tocmai cu scopul de a înlătura genul acesta de nelinişti. Până atunci i se păruse o noțiune fără conținut, dintr-o epocă irațională, dar dezvăluirea impedimentelor la căsătorie îşi avea rostul ei în situații nesigure. Legea severă din trecut care reglementa căsătoria, în sensul că era plănuită şi bine gândită, era în fond mult mai rațională decât idioțenia liberului-arbitru şi a simțămintelor în care se băgase ea, şi care era opțiunea tuturor oamenilor moderni. Fără reguli, fără tradiții, fără cârje, fără nimic.

Nu ştia cum ar putea trece prin toată povestea asta

dacă s-ar termina altfel decât ajungând amândoi la concluzia că sunt făcuți unul pentru altul.

Din două în două săptămâni, în weekend, Hugo pleca din Stockholm. Zicea că pleacă la Borås[6], unde locuia mama lui bolnavă. Era ceva straniu cu de plasările astea la Borås; erau înconjurate de un vacuum nefiresc, aidoma vacuumului nefiresc în care pluteşte întotdeauna minciuna. Lucrul cel mai greu de înțeles era că Ester nu găsea niciun motiv de îndoială că acele călătorii erau reale sau că el ar numi un loc în care nu se ducea. Cu toate astea, ceva nu era în regulă.

Într-una dintre serile când se întâlneau la cină, cu mâncare şi vin, şi pe urmă în atelierul lui, Ester zări capătul unui bilet de tren în buzunarul interior al sacoului care atârna pe un scaun. Când Hugo merse la toaletă, ea se ridică, se plimbă prin încăpere să privească lucrările de artă de pe pereți şi trase atât de uşurel biletul, că gestul trecu neobservat.

Citi pe bilet Stockholm-Malmö, dus-întors. Nici vorbă de Borås. Biletul era de săptămâna trecută, când spusese că se va duce la Borås.

După ce îşi reveni, îşi zise că erau veşti bune. Faptul că nu sufla o vorbă despre relația lui la distanță – pentru că asta trebuia să se petreacă la Malmö – dovedea că ea era pe sfârşite şi că erau şanse mari ca el să facă pasul spre o mare schimbare.

Cu câteva zile înainte de ajunul Crăciunului, Ester îi trimise un SMS în care îl întreba dacă poate să treacă pe la el ca să-i aducă un cadou de Crăciun. Îi răspunse că în aceeaşi seară ia trenul Malmö-Copenhaga, dar că, sigur, putea să vină înainte să plece la gară. De data asta ceva îl făcuse să indice corect punctul geografic, deşi, pentru că adăugase şi Copenhaga, totul devenea încă şi mai difuz, sau mai interesant, fiind vorba de o metropolă.

Ester se gândea că această dovadă de sinceritate izvora dintr-un sentiment de sporită apropiere. Când te simți aproape de cineva, nu vrei să minți. Minciuna necesită o

oarecare doză de dezumanizare, cel puțin pe moment. E ca o armură şi dacă nu minți atunci când eşti tentat s-o faci înseamnă că te arăți gol.

Centrul Stockholmului era plin de nămeți şi de acoperişuri atârnau țurțuri. Fericită la gândul scurtei întâlniri, dar îngrijorată de săptămânile din preajma Crăciunului şi de viitorul nesigur, Ester aluneca de-a lungul trotuarelor cu cadoul de Crăciun în mână.

El a servit-o cu vin roşu, cu toate că era abia ora cinci. Conversația mergea uşor. Cuvintele țâşneau ca scânteile sudorului şi erau însoțite de râsete imponderabile. Ea se simțea în largul ei, confortabil, mulțumită. Cu el voia să fie, indiferent unde, dar cu el.

Valiza lui era deja făcută. Ea îi întinse cadoul, ales cu grijă de la anticariat.

— E bun? întrebă el după ce deschise pachetul în care se afla romanul *Maj: O iubire,* de Jan Myrdal.[7]

— Excepțional, zise Ester.

Hugo citi pe spatele cărții.

— Myrdal e important, spuse el. Un gânditor important.

— Eu poate nu l-aş recomanda ca gânditor, zise Ester. Dar mânuieşte limba cu o eficiență înnebunitoare, analizează cu perspicacitate chestiunile inimii omeneşti fără să fie vulgar sau vag. Cum poți să transpui în cuvinte şi imagini forul interior al omului fără ca rezultatul să devină fals în urma transferului? Asta-i întrebarea. Metaforizarea sentimentelor te îndepărtează de sentimente. La Myrdal simți prin ce trec oamenii, ca şi cum tu însuți ai trece prin acele stări.

— Trebuie să avem grijă să nu descriem sentimente, pentru că altminteri nu facem decât să-l manipulăm pe cititor, îl facem să simtă ceea ce vrem noi să simtă. Nu se procedează aşa, zugrăvind sentimentele trăite, ci evocându-le, spuse Hugo.

Ester zise:

— După mine, problema esențială e că interpretăm

acțiunile altora în mod behaviorist, din afară, obiectiv. Pe ale noastre le interpretăm fenomenologic, din interiorul conştiinței. Asta e dilema omului. Şi din pricina asta e atât de largă înțelegerea propriilor acțiuni şi atât de limitată înțelegerea față de acțiunile altora.

I-a umplut paharul, l-a umplut şi pe al lui, şi a spus:

— Nu e de fapt invers? Oamenii sunt enorm de autocritici şi gata să-i înțeleagă pe alții, în timp ce se incriminează pe ei înşişi?

— Crezi? Recunosc că n-am băgat de seamă.

— Nu?

— Poate doar ca un fel de spoială convenabilă şi ca o compensație pentru agresiunea pe care o simțim față de alții. Dar în cartea asta Myrdal reuşeşte să fie şi fenomenologic, şi behaviorist, fără să ne dăm seama cum face asta.

O privi blând, zâmbindu-i binevoitor.

— Vrei să spui că e un mister?

Ester se intimidă. Îl iubea atât de mult, încât o durea peste tot.

— Cât timp o să fii plecat?

— Vreo două săptămâni.

— Ce mult!

El tăcea, ezita, era cât pe ce să spună ceva, dar se opri.

— În momentul ăsta nu ştiu cum o să fac. Chiar deloc. Poate merg puțin şi la Leksand.

— La Leksand? Unde ai casa?

— Acolo merg când vreau să fiu singur şi să cuget.

Se întoarse cu spatele la ea şi începu să scotocească într-un dulap – mişcări fără astâmpăr şi fără rost. Ea îşi zicea că poate e un fel mascat de a-i transmite un gând, întrebarea tainică dacă ar fi înțelept să rupă legătura cu femeia din Malmö. Atunci Ester i-ar lua locul? Când spunea „nu ştiu cum o să fac”, se ascundea acolo întrebarea dacă se poate bizui pe ea, sau dacă se joacă cumva cu focul? Oare el era cel care se simțea, de fapt, expus, şi nu invers? Până atunci nici nu-i trecuse prin

cap aşa ceva.

Îl pupă, îi ură Crăciun fericit şi levită pe străzile oraşului, unde comerţul de sărbători era în toi.

Nu-i povesti nimic din toate astea mamei. Ar fi spus că nu se cade. Trebuie să ai puţină demnitate şi să nu sari de la una la alta. În primul rând, trebuie să-i laşi în pace pe „bărbaţii ocupaţi”. Până nu demult, totul dădea de înţeles că Hugo era liber. Nu ieşise la iveală nici cea mai mică urmă a vreunei legături în afară de biletul ăla de tren, de călătoriile suspecte din weekend şi de vidul în care pluteau acestea.

Crăciunul fu liniştit. Citi *Omul revoltat.* Era atât de greoi, încât citea propoziţiile de două ori. Camus a scris cartea asta în semn de protest împotriva totalitarismului revoluţionar al lui Sartre, protest care pe ea o interesa. După o săptămână, nu se mai putu abţine şi îi scrise un SMS: „Citesc Camus. Revoluţia nu e compatibilă cu felul în care funcţionează creierul uman. Deci cu omul. Nu suntem capabili să facem faţă absolutismului imanent şi caracterului brusc ale revoluţiei. Tot ce realizează omul se petrece treptat. Înţelepciunea, toate gândurile, tot ce se întâmplă şi se spune sunt rezultatele unor procese, straturi suprapuse de experienţe. Viaţa însăşi, prin definiţie, se trăieşte treptat, şi conştiinţa se creează tot aşa, prin evoluţie. Iubirea o căutăm ca să simţim că ne vede cineva”.

Îşi dădu imediat seama că ultima propoziţie e inutilă, pompoasă şi că nu se potriveşte. Dar era prea târziu, mesajul fusese trimis.

Nu primi niciun răspuns, în schimb o cuprinse o nelinişte ucigătoare, care creştea pe măsură ce se înmulţeau zilele în care el nu dădea niciun semn de viaţă. Ruşinea că fusese atât de deschisă cu Hugo, iar el nu reacţionase deloc îi distruse complet restul sărbătorilor şi îi măcina tot mai adânc nervii. Nu se putea concentra, îşi zicea că trebuie să renunţe, să nu-i mai pese de el şi nici

de vreun altul, pentru că nu mai putea să continue în felul ăsta. Nu-l mai voia! Trebuia să-l scoată din viața ei!

După Anul Nou, Hugo era iar în Stockholm. Ester primi un mesaj în aceeaşi zi. „M-am întors. Dacă azi ne merge bine treaba, ne putem răsplăti cu o cină."

Două propoziții scurte şi toată neliniştea ei se evaporă. Ester lucră cu spor toată ziua. Pe urmă merse la sală, pedală pe bicicletă, alergă pe bandă, intră la duş, se aranjă şi, în drum spre el, intră în barul unui hotel pentru o băutură. Nu mai făcuse niciodată aşa ceva. Îşi pusese nişte pantaloni uşori, dar eleganți, o bluză şi o jachetă. Se aşeză pe un fotoliu şi bău un gin tonic citind din *Omul revoltat.* De la bar îi trimise un SMS unei prietene, în care îi descria situația şi îi zicea că simte cum se maturizează. Era o frază tâmpă şi o idee tâmpă, îşi dădea seama, dar era o fantezie foarte aproape de trăirea ei. Şi, stând ea acolo în bar, sorbindu-şi băutura şi citind un clasic francez, se gândea că aşa-zisele tâmpenii există fiindcă oglindesc cel mai exact un anume gen de sentimente.

Fața lui rotundă radia de bucurie când, la ora şase fix, Ester ajunse la atelier. Mirosea frumos, era proaspăt ras, îşi pieptănase nu demult părul aproape umed, şi hainele îi erau mai curate şi mai arătoase decât în alte dăți.

— Ți-e foame? întrebă el jovial.

Îi era foame.

— Atunci hai să mergem.

Au plecat. În seara aceea, la Sturehof[8].

Dragan Dragović şi toți ceilalți colaboratori dispăruseră. Nici urmă de ei prin atelier, unde se întorceau după cină. Şi totuşi, nu se întâmpla nimic. Deşi conversația lor avea o încărcătură erotică atât de pronunțată, încât toți cei care-i vedeau s-ar fi simțit electrizați, serile se terminau cu un sărut urmat de drumul ei cuminte prin noapte, spre casă.

Ester cochetă cu gândul că tot ce merge încet e frumos. Îşi zicea că lucrurile importante au nevoie de timp. Când pe amândoi îi interesează la fel de mult, e nevoie de şi mai mult timp, aşa citise pe undeva. Era un preambul demn de povestit mai târziu, pentru că era atât de frumos, atât de tandru, dar între timp o apuca nebunia de atâta tărăgăneală. Ar fi dat toată frumusețea eterică din lume în schimbul unui început mai grabnic al vieții lor împreună. Erau zile când simțea suflul catastrofei. Se gândea că există mereu o cauză care explică ce fac sau nu fac oamenii. Pasivitatea lui trebuie să aibă o cauză. Dacă ar fi vrut să fie cu ea mai mult decât atât, ar fi fost.

De vreme ce se împotmolise într-o mocirlă densă şi nu izbutea să iasă de acolo oricât îşi muncea picioarele, n-avea cum să-şi recapete libertatea de odinioară. Îşi amintea ca prin ceață că până nu demult se preocupa de altceva, nu de ce simțea, o interesase ce se întâmplă în lume, căutase să învețe lucruri noi şi se bucurase de viață. Acum nu încerca decât să înțeleagă dacă el o voia sau nu.

Îşi dorea claritatea pe care numai împlinirea fizică o poate da. Voia să se producă contopirea şi să devină apoi accesibili unul altuia, să poată aştepta diverse lucruri unul de la celălalt.

Permanent excitată, se mângâia, dar cu rezultate scurte şi futile. Junghiurile din inimă, dorul după un trup, o piele, o îmbrățişare nu treceau când se masturba.

Pe la mijlocul lui ianuarie primi o garsonieră de la Oficiul de Locuințe. De la optsprezece ani aşteptase la coadă, destul de mult, ca să poată căpăta o garsonieră în centrul oraşului. Era pe Sankt Göransgatan, într-un loc liniştit, şi dădea spre o curte interioară. Putea să se mute acolo imediat.

Când se întâlneau, o invita la mese scumpe. Fel principal, desert, vin de desert. Din când în când plătea ea, ceva mai puțin scump. Când nu luau cina împreună,

își dădeau semne de viață zilnic. Gânduri minore, observații, banalități de moment, transmise prin e-mail sau SMS. Din două în două săptămâni se lăsa tăcere peste weekend. Ea nu întreba nimic. El nu pomenea nici de Borås, nici de Malmö-Copenhaga.

Ea își zicea că viitorul amândurora se află într-o stare de reciprocă ipotecare neurologică. Fiecare ajunsese să fie într-o asemenea măsură parte a conștiinței celuilalt, încât nici unuia nu-i trecea prin cap să piardă un viitor a cărui imagine atât de puternic conturată coborâse deja în prezent. Se temea însă că neuronii lui nu intraseră în joc. În cazul ăsta, câtă suferință o aștepta! Și el tot nu spunea nimic despre ce se întâmplă între ei, încotro îi va duce toată povestea asta. Creierul păstrează mai degrabă ce are decât să învețe ceva nou. Ester știa asta. Făcea parte din structura creierului și se transmitea evolutiv. Întrebarea era pe care din femei nu voia el s-o piardă. Spre care din ele – Ester bănuia că Hugo întâlnise pe cineva în Skåne[9] – își întindea el ocrotitor brațele?

Într-una dintre serile când stătuseră la restaurant până la ora închiderii și pe urmă continuară conversația în bucătăria atelierului, Hugo rupse pentru prima dată tiparul pasiv și spuse:

— Și acum ce facem?

Ea se emoționă mult prea tare ca să priceapă că nu era o întrebare, ci o propunere.

— Adică? zise ea, zdrobindu-i astfel intenția.

— Continuăm să stăm de vorbă cum facem mereu?

— Păi da, nu?

Urmă o tăcere, după care ea zise:

— Aș putea să merg cu tine sus să văd și eu cum arată apartamentul.

Dar era prea târziu. Fusese mult prea neclară.

— O să ți-l arăt, dar altă dată, spuse el scurt, fără drept de apel. Acum e prea mare dezordinea.

— Și tu trebuie să-mi vezi noua locuință. M-am mutat joia trecută.

— Poate. Acum mă duc să mă culc.

Ea plecă plină de regrete. Pricep totul prea încet şi vorbesc prea mult în loc să acţionez, îşi zise şi o copleşi disperarea. Ştia prea bine că vorbele erau scutul ei şi paravanul în spatele căruia se pitea. Mai ştia că vorbele nu rezolvau totul, deşi, după părerea ei, aşa ar trebui să fie. Mai puţină îndemânare în vorbire ar fi avantajat-o sexual. Atunci corpul ar fi fost obligat să lucreze şi el. Acum cuvintele erau cele care trebuiau să compenseze totul, ca întotdeauna. Cuvintele erau simple, mai uşor de atins.

Timp de câteva zile trecu prin chinuri groaznice. Se tăvălea pe podeaua noii locuinţe.

Se lăsă tăcerea. Trecu o săptămână. Neliniştea şi reproşurile pe care şi le făcea îi întorceau stomacul pe dos. Corul de prietene spunea că nu dispare aşa uşor o şansă. Dacă el considera că merită, va rămâne pe loc. Ester nu făcuse nicio greşeală, putea şi el să ia inițiativa, nu depindea totul de ea. Acel cor era format din sfaturile bune şi îndemnurile celor mai dragi prietene. O ajutau să mai reziste câteva ore, după care negura se aşternea din nou ca un giulgiu peste viața ei.

Săptămâna următoare, luni, Hugo trebuia să țină o prelegere despre cum percepe ochiul culorile. Ester ştia de mult despre asta, şi el o rugase să vină. Culorile, percepția, felul în care omul discerne nuanțele făceau parte din marile lui interese. Nu era domeniul ei, dar el vorbea atât de pedagogic, încât îl putea urmări şi învăță o grămadă de lucruri noi.

Când termină de vorbit şi lumea îl aplaudă, îşi făcură timid semn cu mâna şi îşi zâmbiră. Ea rămase mai în fundul sălii, în timp ce publicul se strângea în jurul lui. După zece minute, văzându-l că nu se poate desprinde de lume, se obligă să iasă din clădire. Nu stabiliseră să se întâlnească după prelegere şi nu voia să întrebe, ca să nu rişte un nu. Trebuia să se arate şi ea oarecum independentă, chiar dacă o costa o întâlnire. Nu voia să pară un câine supus, aşa cum simțea că este, ci autonomă behavioristă, chiar dacă fenomenologic era câine.

Prelegerea avusese loc într-o şcoală pe Banérgatan. Se îndreptă cât putu de încet spre Karlavägen ca să coboare la metrou. Sau să se urce într-un autobuz. Sau în orice. Spera ca el s-o zărească când ieşea pe poarta şcolii şi să iuțească pasul ca s-o ajungă din urmă.

Când să dea colțul, privi pe furiş înapoi. Nu ieşise încă. La acel colț de stradă se hotăra cum va decurge seara lor, ştia asta, sau poate chiar viitorul vieții lor, întrucât fiecare întâlnire era hotărâtoare. După ce trecea de colț,

nu mai putea s-o vadă, şi aşa dispărea posibilitatea unei seri împreună.

Acum nu mai era în câmpul lui vizual. Acum era prea târziu. Se uită primprejur, făcea ocoluri ca să ajungă din nou la primul colț. Făcu acelaşi ocol de două ori, după care se gândi că nu mai poate să dea încă o tură în jurul blocului sperând ca el să apară.

Exact atunci îi auzi vocea. O strigase pe nume; se uită după maşini ca să poată trece strada şi traversă cu paşi repezi în diagonală. Îi vedea zâmbetul larg şi cald, în pofida întunericului străpuns doar de lumina felinarelor şi de albul zăpezii.

— Doar nu te gândeai să dispari?

— Nu. Ba da. Mă gândeam să merg acasă.

— M-au reținut câțiva din public. Voiau să afle ce părere am despre una-alta. Trebuie să fii amabil cu oamenii care se arată interesați. Ce zici? A fost OK?

Îşi încreți fruntea, şovăitor ca întotdeauna când aştepta o confirmare şi în acelaşi timp se frământa că poate nu fusese la înălțime. Ea îi lăudă prelegerea cu fraze bogate, bine formulate. Asta păru să-l încânte.

— Nu vrei să mâncăm ceva?

— Nu trebuie să lucrezi? Tu lucrezi până seara târziu.

Voia aşa de tare să meargă, încât trebuia neapărat să-i dea libertatea de-a alege. Se putea foarte uşor interpreta drept un refuz politicos. Fiindcă el nu-i percepuse aşa replica însemna că era sigur de sentimentele ei.

— Păi nu mi-am făcut datoria cu prelegerea? N-am muncit destul pentru seara asta?

— Chiar din plin.

— Tu nu te relaxezi niciodată?

Vorbea pe un ton lejer, glumeț. Pe Ester o apucase amețeala, era zăpăcită. Zise:

— Tot timpul. Fac de toate.

După ce-au căutat puțin, au intrat într-un mic restaurant de cartier lângă Kommendörsgatan. Geamurile erau aburite, era plin de lume care vorbea mult, dar

zumzetul era destul de scăzut ca să te poți înțelege şi destul de ridicat ca să nu se poată trage cu urechea la ce spuneai. Decorațiunile interioare făceau ca localul să pară mai cald când intrai din frigul de afară. Nu era nicio masă liberă, dar Hugo îl cunoştea pe proprietar, sau poate că personalul îl recunoştea pe Hugo, fiindcă într-o clipă fură conduşi la o masă gata pregătită pentru două persoane, cu pahare din sticlă groasă şi tacâmuri într-un vas de ceramică. Puteai zice că era un restaurant pe cinste.

Ea simțea acum, în special în seara asta, că sunt pe picior de egalitate, în sensul că amândoi voiau la fel de mult să fie împreună. Dispăruseră şi râsetele acelea care-i ținuseră la distanță, glumele de dragul glumitului. Tot ce fusese evaziv dispăruse. Exclus să n-aibă el o intenție. El comandă *moules frites,* ea *scampi.*

— Spuneai odată că mănânci mai ales vegetale, spuse el. Dar văd că mănânci tot timpul animale.

— Numai nevertebrate. E greu să mănânci vegetale la restaurant.

— Au tot timpul şi mâncare pentru vegetarieni, nu?

— Care înoată în smântână, lapte şi ouă. E ca şi cum ai mânca animale. În ochii mei, crustaceele sunt aproape nişte vegetale. Vegetale care trăiesc în apă.

— Poate ar trebui să trec şi eu la vegetale, spuse el.

— Eu aşa aş zice.

— Sau să mănânc doar nevertebrate. Dar cum se face că dacă ai o şiră a spinării ai nevoie de mai multă protecție?

Avea o crăpătură pe buza inferioară şi o dâră subțire de sânge închegat. Crăpătura se lărgea când zâmbea. Îți dădea impresia că-l ustură. Când ea se ridică de pe scaun ca să-şi pună înapoi paltonul care căzuse de pe umeraş, simți că el îi urmăreşte mişcările corpului, iar ei îi plăcea senzația.

În timp ce aşteptau desertul, se uită la ea şi spuse:

— Când ai vrea să luăm cina aia acasă la tine? Ca să-ți

văd noua locuință.

Ea apucă paharul nu de picior, ci de cupă, cu amândouă mâinile, şi bău din vin, ca să fie cu toate simțurile prezentă în acest moment de răscruce şi să nu mai distrugă mersul lucrurilor cu vorbe şi cu prea multă grabă.

— Sâmbătă? zise ea.

Ea ştia că el ştie că ea ştie că în următorul weekend el rămâne la Stockholm. Înțelegea şi de ce alesese să-i pună întrebarea, pe care tocmai o pusese, în ziua de luni, deci cu două săptămâni înainte de următorul weekend când va pleca iar.

— Sâmbătă e perfect.

— Dar n-am decât un scaun, zise ea, şi în acelaşi moment îşi dădu seama că nu trebuie să spui aşa ceva doar pentru că ți-a trecut prin cap.

— O să stăm pe rând, spuse el.

Crăpătura din buză i se deschise iar.

Întinse brațul şi o mângâie pe păr.

Veni şi ziua de sâmbătă. Era început de februarie, iar picăturile de pe acoperişuri începuseră să-şi pună la îndoială viitorul ca țurțuri. Ester nu cumpără încă un scaun, dar mai avea unul de bar, aşa că putea să stea ea pe el când mâncau. Nu era comod, dar mergea. Că tot nu vor sta pe scaun, ci lungiți. Stătuseră destul pe scaun. Era sfârşită de nerăbdare, dar extazul îi pătrunse în fiecare por.

Tocmai pusese nişte brânză *gruyère* rasă în sosul care mai conținea smântână, vin alb, boia şi zeamă de la puiul prăjit – vegetalele le exclusese în seara asta –, când, la şapte fără un sfert, o sună. Nu i-a trecut prin minte că poate sună ca să amâne. Încă nu-i pierise încrederea.

Agitația din vocea şi din gesturile lui îi dădeau o senzație de calm, aproape de nesăbuință.

— Aştept la o stație de taxi cu un scaun în brațe.

— E frig?

— Da.

— Şi scaunul? Îngheață?

— Nu, că i-am pus un pled.

— Dar tu?

— Eu n-am pled.

— Deci ai înghețat.

— Tremur tot. Dar nu de frig.

— Pentru c-o să mă vezi?

— Da.

— Nu trebuie să ai emoții din pricina mea.

— Eşti sigură?

— Doar ne-am tot întâlnit.

— Dar nu în prezența unui scaun.

— Hai, vino mai repede. Sosul aşteptă.

În timp ce vorbeau, ea amestecă în sos şi-l turnă peste fileurile de pui. Acum trebuia să stea la cuptor cincisprezece minute, exact cât îi lua lui să ajungă la ea.

Când iubeşti şi iubirea e acceptată, îți simți trupul

uşor. Când se întâmplă pe dos, un kilogram atârnă cât trei. Începutul iubirii e ca un dans pe coaja subțire a unui ou. Se întâmplă ca un kilogram să nu-şi mai recapete niciodată adevărata lui greutate, şi asta generează oarecare îndoieli fricoşilor, prudenților, celor cu experiență. Şi celor care nu au, ca Ester, acea extraordinară capacitate de a spera.

Ester cumpărase o tărie necunoscută ca să facă un martini sec. Auzise de o băutură care se servea musafirilor înainte de masă şi se gândise că trebuie să bea şi ei aşa ceva, ca să sublinieze că era o cină deosebită. Îşi auzi glasul pițigăiat de jenă când îşi prezentă aperitivul. Nu avu niciun efect asupra lui Hugo şi atunci Ester se simți încă mai prost, bănuind că el îşi va da seama că voise să facă impresie. Hugo îşi ținea stângaci paharul în timp ce ea îl plimba prin noul ei cuib, ceea ce dură exact zece secunde. Nu zise nimic nici despre garsonieră şi părea nedumerit că i-o prezentase.

Se aşezară şi mâncară din puiul ei cu sos de smântână şi *gruyère,* cu orez şi salată. Le lăudă pe toate, dar nu îndeajuns, şi se auzi nuanța ironică când îi elogie mâncarea de pui.

— Ăsta are coloană vertebrală.

— Am făcut şi eu o excepție în seara asta.

— De ce?

După pui se mutară pe canapea, la televizor, unde ea servi două feluri de îngherțată de la un magazin italian, *stracciatella* şi *zabaione,* cu biscuiți *cantucci* şi cafea neagră, tot italienească. Desertul ales cu atâta grijă îl lăsă tot atât de indiferent ca aperitivul de la început. I-ar fi plăcut să-l vadă şi pe el la fel de încântat de acest paradis al deserturilor, de consistența lor bogată, care-ți învăluia cerul gurii şi te făcea să înghiți cu ochii închişi. Ar fi vrut să întâlnească un bărbat cu care să împărtăşească asemenea senzații. Dar pe Hugo îl preocupa mai mult alcoolul. Aşa erau toți.

Trebuia să se declare mulțumită că mănâncă amabil

din ambele feluri de îngheţată şi că gustă doi*cantucci.*

Se uitară la Jocurile Olimpice de Iarnă, care tocmai începuseră. În seara asta se transmitea prima cursă de schiuri pentru bărbaţi, cea de treizeci de kilometri. Ea observă şi de data asta din partea lui o oarecare dis tanţă, de parcă nu înţelegea cum putea cineva să creadă că l-ar interesa să se uite la curse de schi la televizor. Şi sigur că era straniu, dar pentru că în timpul cinei conversaţia fusese, ca niciodată, confuză, dezlânată, trebuiau să găsească şi ei ceva de făcut. Şi, de fapt, ea voia să intre într-un fel de normalitate. Nu puteau să-şi trăiască toată viaţa la restaurant, privindu-se în ochi şi stând de vorbă. Uneori se vor mai uita şi la televizor. Era ca şi cum el se întreba tot timpul ce caută acolo. Şi ea se întreba de ce venise dacă lui tot ce făceau, tot ce mâncau şi spuneau îi era totuna. Sau poate că se simţea nesigur şi, în fond, neliniştit aici, pe teren străin, lipsit de putere asupra desfăşurării acţiunii? Până acum totul se petrecuse în cartierul lui, în localurile lui şi în restaurantele în care era el cunoscut, în compania colaboratorilor lui, în lumea lui.

O dată pe oră se ducea la fereastră şi fuma. Şi, de fiecare dată, stătea şi ea lângă el, aplecată în aerul rece al serii de iarnă. Vorbeau încet, în timp ce scrumul consuma ţigara. La fereastră, conversaţia mergea mai uşor.

Stelele sclipeau nerăbdătoare, aproape stăruitor. Cu fiecare pauză pentru fumat, ea se aşeza tot mai aproape de el. Hugo spuse c-ar trebui să se lase de fumat şi că, de fapt, nu fuma. Ester îşi zise că „de fapt” era o vorbă ciudată. Când putem spune că, *de fapt,* nu facem cutare lucru şi în acelaşi timp tot îl facem? Ea voia să-l atingă. Se întreba dacă o să rămână la ea după ce vor face dragoste sau dacă o să plece acasă în mijlocul nopţii.

Fumă a cincea ţigară din seara aceea la fel ca şi pe celelalte, clipele de la fereastră se scurseră precum cele de dinainte, deşi acum picioarele li se atingeau. Dar fu

ultima țigară înainte de a se lungi ca să le dea voie trupurilor să se unească.

Ei i se păru mult cinci țigări pentru cineva care de fapt nu fuma. Se gândea la bolile pe care ți le dau țigările şi la cât de îngrozitor ar fi să se îngrijoreze tot timpul din pricina lor, începând cu ziua apropiată când vor trăi împreună. Dar iubirea ei o să-l facă să renunțe la fumat.

Când intră în ea, îl simți neliniştit şi reținut. Nu pricepea. Protecție avea, bineînțeles, altminteri nu l-ar fi lăsat. Dar, desigur, el nu ştia cât valorează pentru ea libertatea, cu toate că ea nu-i vorbise decât despre asta, în toate modurile posibile.

— Trebuie să fim atenți, spuse el, reținându-se când ea se mişca mai cu ardoare.

Ester se opri brusc.

— De ce?

— Ca să nu rămâi gravidă.

— Bineînțeles că nu rămân. Eu nu vreau copii. Vreau exclusiv iubire adultă: vreau iubire la nivel egal, nu pe verticală.

Îi observă zâmbetul abia schițat după declarația asta bombastică. Dar, spre surprinderea ei, îi auzi în glas o vagă decepție, un alt ton. Era decepția bărbatului care nu trezeşte în femeie dorul de a avea copii, care nu izbuteşte s-o transforme în femeie adevărată, în mamă. Asta auzise. Decepția biologică gravată de timp în ființa bărbatului.

Ester şi Hugo se treziră când se lumină de ziuă. Se iubiră din nou, mai liniştit de data asta, ea mai puțin agitată şi el convins că sămânța lui nu va prinde viață.

Violetul cerului stropit de oranj prevestea o zi frumoasă, rece. Picăturile de pe acoperişuri îşi recăpătaseră forma de țurțuri.

Şi apoi începu conversația de dimineață cu unul dintre subiectele postcoit poate cele mai obişnuite, străvechea temă a evoluției. Dependență, putere, slăbiciune, forță, cerere şi ofertă, totul transpus în cereale şi produse lactate.

Ea zise:
— Ce vrei să mănânci la micul dejun?
El spuse:
— Nu vreau mic dejun. Plec acasă.
— Dar am aici tot ce vrei. Müsli, iaurt, fructe, pâine bună, şuncă, brânză, cafea.
— Am de lucru.
— Şi eu. Lucrez ca şi tine, în fiecare zi. Dar ceva tot trebuie să mâncăm dimineața.
— O să mănânc ceva când ajung acasă.
— Poți să mănânci aici. Şi începi să lucrezi de cum ajungi acasă. Aşa nu pierzi timp.
— Eu nu prea mănânc dimineața. Nu-i important.
E important pentru mine, gândi ea.
— Micul dejun înseamnă şi altceva decât să mănânci, zise ea.
— Micul dejun înseamnă energie care îți dă putere până la prânz, spuse el.
Se vedea clar că voia să plece. Aşa că, fără intenția de a-l convinge, zise:
— Nu. E mai mult decât energie. Şi exact din cauza asta te grăbeşti să pleci.
Nemaifiind vorba de convingere, replica ei, deşi obiectivă, avea un ton amar. El părea că se gândeşte la ce să răspundă.
— Ne auzim mai târziu, zise încet.
— Dacă vrei tu, altfel nu.
— Sau dacă vrei tu.
— Nu, îmi pare rău, dar nu merge aşa. Dacă tu simți că vrei, ne auzim.
Ieşi ca o furtună pe uşă, după ce o sărută în mare grabă.
Uşa se închise cu zgomot, iar în capul ei se născură câteva combinații de cuvinte. *Fibrele micului dejun îşi fac loc de-a lungul intestinului. O grămadă de gunoi fragil. Întâlnire de iubire pe ducă.*
Îi displăcură reproşurile nestăpânite pe care i le făcuse,

agresivitatea văicărelii neclare, respingerea, care, ştia prea bine, încarcă conştiinţa şi omoară plăcerea şi bucuria. Cu toate astea nu fusese în stare să le pună stavilă, să le împiedice răbufnirea. Detesta când oamenii izbucneau şi aruncau vina pe alţii. Încă din copilărie detestase asta şi se hotărâse să nu facă niciodată aşa. Însă nu fusese în stare să se stăpânească, să nu scuipe otravă în momentul cel mai hotărâtor.

Prim-ministrul Tage Erlander (în post între 1946 şi 1969) spunea într-o celebră declaraţie că societatea modernă, căreia i se mai spune şi stat al bunăstării, este un abuz. Nu s-a exprimat chiar aşa, dar ăsta era înţelesul. Descria cum sporeşte nemulţumirea pe măsură ce cresc aşteptările – ca lege psihologică a naturii. Am primit ce ne lipsea şi am fost mulţumiţi o clipă. La scurt timp după aceea, ne-am organizat în funcţie de cele obţinute, am luat totul drept normalitate şi am început să privim situaţia ca fiind standardul minim. Aşteptările au crescut şi ne-a trebuit şi mai mult ca să ne revină sentimentul de satisfacţie. Apa curentă, hrana nutritivă, maşina, locuinţele mai spaţioase nu ne-au fost de ajuns. Ne-au trebuit reforme mai mari şi mai multe ca să ne simţim la fel de bine ca înainte. Doza trebuia să crească şi să fie administrată mai des.

Ester nu era fericită, deşi îşi uniseră trupurile. Nu i se părea că el fusese clar. Se frământa, nu ştia ce va urma.

După micul dejun din dimineaţa noii lor etape, Ester ieşi din casă şi alergă cincisprezece kilometri. Se antrena pentru maraton şi făcea o cursă lungă pe săptămână. Asta se întâmpla duminica. Ca amatoare de la periferia comunităţii de alergători, se pregătea şi ea ca toţi ceilalţi şi cum o sfătuiau articolele din presă.

Maratoniştii alergau o cursă lungă o dată pe săptămână, de obicei duminica, fiindcă cei mai mulţi lucrau în timpul săptămânii. Ester ar fi putut să se antreneze când voia, dar alerga şi ea tot duminica. Se gândise că mai încolo, la primăvară, o să mărească distanţa până la douăzeci de kilometri, fiindcă aşa erau sfătuiţi alergătorii, dar deocamdată îi erau suficienţi cei cinesprezece. Nivelul ambiţiei trebuia să ţină seama de riscul accidentelor.

Când se întoarse acasă, nici nu-şi scoase adidaşii, că se şi repezi la telefon. Nimic. El nici nu sunase, nici nu lăsase vreun mesaj. Pentru ca suferinţa să nu devină

acută, fluidele iubirii trebuie tot timpul alimentate.

Viața ei emoțională era acum determinată de nemulțumire din pricina aşteptărilor crescânde. Singurul avantaj al acestei stări e că, după un timp, acționează asupra decepției o altă lege a naturii – bucuria aşteptărilor împlinite, oricât de mici ar fi ele.

Otrava avusese însă efect şi asupra lui. Telefonă în timpul după-amiezii de la un telefon fix al cărui număr ea nu-l recunoştea. Îşi pierduse mobilul sau poate că-l uitase pe bancheta din spate a taxiului care-l dusese acasă de la ea. Firma de taxi îi promisese să i-l restituie de îndată ce primeau o comandă în apropiere. Fusese, aşadar, atât de nerăbdător s-o sune, se gândea Ester, căreia inima îi bătea nebuneşte în piept, încât îşi dăduse osteneala să-i caute numărul şi să-i telefoneze chiar în aceeaşi zi, fără să aibă ceva anume să-i spună. Părea jenat şi asta îi făcu deosebită plăcere. Oare fusese distrat şi uitase telefonul în maşină fiindcă era tulburat?

Spuseră amândoi că noaptea a fost minunată. Ea îi povesti că alergase pentru maraton şi că nu-i fusese deloc greu, fiindcă, dacă eşti fericit, te simți uşor ca un fulg.

De fapt îi fusese greu, dar nu i-ar fi fost dacă ar fi ştiut că el o să-i telefoneze.

El îi spuse că încercase toată ziua să se concentreze asupra unui studiu despre picturile rupestre din Franța, subiect care-l preocupase o perioadă, dar nu reuşise.

— Nici eu nu pot să mă concentrez. N-am reuşit să fac nimic pe ziua de azi.

El râse şovăitor, spuse că era obosit, că poate ar fi bine să doarmă ca lumea în seara asta, fiindcă n-avuseseră parte de prea mult somn noaptea trecută – adică să doarmă separat.

— Poate-i mai bine aşa, zise ea.

Acum se ivi o dilemă. Nu putea decide dacă, prin a dormi separat, el urmărea ca ea să se opună, sau dacă într-adevăr dorea să doarmă separat. Pe scurt, nu ştia dacă trebuia să insiste, sau dacă insistând ar fi însemnat

că se agață de el şi că e cicălitoare. Pentru orice eventualitate, rămase pasivă – ca să pară dificilă sau să-l facă să se simtă vinovat.

El lucra ziua, seara şi noaptea la o nouă operă de artă video. Dar când vorbiră duminică, stabiliseră, sau părea cumva înțeles, că se vor vedea marți. Dar nu ziseseră o oră. Timpul era pentru el altceva decât pentru ea, obişnuită cu ore fixe, cu întâlniri stabilite de comun acord şi respectate întocmai.

Marți, începând cu ora cinci, Ester aşteptă un semn din partea lui că e gata. Se gândea că vor începe cu o cină undeva, la un restaurant, că vor merge după aceea la el, vor sta pe canapea şi pe urmă se vor culca.

Aştepta fără să ştie la ce oră îşi propusese el să se vadă sau dacă era sigur că se vor întâlni.

El lucra. Lucra intens tot timpul.

O sună pe la mijlocul nopții. Tocmai terminase treaba. Ea se spălase pe dinți, făcuse duş, se schimbase, avusese şi timp să-l înjure cu voce tare. Acum o zbughi pe uşă şi alerga ca o nebună la autobuz. Simțea gust de fier în gură. De la stația lui de pe Karlavägen, o luă iar la goană, folosi codul de la uşă pe care i-l dăduse şi urcă treptele două câte două.

El o întâmpină cu un pahar de vin în mână şi cu o față radioasă, o mângâie în sus şi-n jos pe braț şi o apucă uşor de mână.

— Să-ți arăt ce am mai făcut?

Ea se uită cu atenție la tot ce-i arăta şi zise:

— Nu pricep cum poate cineva să ştie aşa ceva, cum se poate învăța.

— Interesant că spui asta. De obicei eşti foarte critică.

— De ce să fiu critică? Nu ştiu nimic despre lucrurile astea şi le privesc cu dragoste, fiindcă tu eşti cel care le face.

— Aha. Da.

Părea jenat, dar în acelaşi timp, şi în primul rând, mândru de tot ce-i aparținea şi de panourile lui

decorative.

— Iubirea nu e critică şi rece, spuse Ester. Asta sigur trebuie să ştii şi tu, nu?

El o luă iar de mână şi cu cealaltă îi tot arăta.

— Se numeşte *trompe l'œil,* spuse el şi se uită o clipă la ea ca să constate efectul expresiei şi să vadă dacă ar fi o jignire să traducă sau nepăsare să nu traducă.

— Ştii ce e un *trompe l'œil?*

— N-am văzut niciodată, dar am auzit. Un efect remarcabil.

— Înseamnă „a înşela ochiul".

Adică să pictezi panourile decorative folosind proporții greşite şi dimensiuni reduse, în aşa fel încât ceea ce ochiul percepe să corespundă realității. Puteai reprezenta oraşe mari sau peisaje enorme la dimensiunile unei cutii de chibrituri.

Se îmbrățişară sub imaginile decorului. Preciză că ele urmăreau să înşele ochiul referitor la distanță, dimensiune şi, în ultimă instanță, la toată existența. Erau nişte adevăruri poetice, configurate astfel încât ochiul să perceapă lumea aşa cum e în realitate, deşi totul e fals sau e o înscenare.

Traversară curtea interioară şi urcară scările până la apartamentul lui. Albul nămeților era murdar şi lucea slab sub lumina palidă a felinarelor.

Intră fără chei, spuse că uşa o lasă mereu deschisă, că la el nu era nimic de furat. Îşi scoase hainele de lucru şi făcu un duş în timp ce ea cercetă încăperea. Se afla pentru prima oară în casa lui. Nu i se putea zice casă, mai degrabă culcuş. Totul era provizoriu, până şi cuierul la doi paşi de pat, unde îşi atârna cămăşile şi jachetele. Se vede că dulapurile nu erau pentru el.

Îți făcea impresia că locatarul era într-o călătorie sau în refugiu. Din cele ce-i spusese până atunci şi din cele ce vedea acum, Ester înțelegea mai multe cu privire la mentalitatea lui. Că pentru el viitorul era o stare cu totul diferită de cea prezentă. Viitorul era ceva care urma să

aducă marea schimbare şi odihna. Într-o bună zi, va începe şi viața adevărată. Trebuia doar să-şi termine treaba. Şi curând va avea timp să se ocupe de toate celelalte. Doar să treacă hopul acelei expoziții personale şi al retrospectivei. Tot aşa arăta ideologia, concepția lui despre societate; la bază era utopist revoluționar. Paradisul nu era numai un cuvânt.

În felul ăsta putea trece o viață întreagă. Puteai face multe tot aşteptând să înceapă viața.

Când Hugo ieşi din baie, Ester era sub plapumă.

— Ce plăcut, spuse el şi dădu drumul prosopului pe un scaun de lângă pat şi se lungi, lipindu-se de ea.

— Ăsta-i apogeul, şopti ea. Culmea vieții omeneşti. Întâlnirea pe care o trăim noi acum. Nu există ceva mai presus.

El îi răspunse cu mâinile.

Când se treziră dimineața următoare, se căutară bâjbâind şi o luară de la început. Împreunarea fu mai scurtă, dar la fel de intimă, intensă, sinceră. Era ora opt şi îi aştepta o zi de lucru. El constată că n-avea nimic de mâncare acasă, ceea ce putea însemna că ceea ce-i spusese despre micul dejun – că este exclusiv o ingurgitare de substanțe nutritive – era chiar adevărat în cazul lui, şi nu un subterfugiu ca să evite apropierea. Asta spera ea, totul dovedea asta. Acum se întreba dacă ar fi bine să-i propună deja o nouă întâlnire pentru diseară, ca să nu lase lucrurile la voia întâmplării şi să rămână doar aşteptarea, iar ea să nu-şi poată face alte planuri.

Dar nu-i veni să deschidă subiectul.

O rugă să meargă împreună până la colț, la Seven Eleven. Acolo el luă o cafea cu croissant, şi ea, o cafea şi o chiflă integrală, goală. Fu unul dintre cele mai sărăcăcioase mic dejunuri din viața ei.

Stăteau alături pe nişte scaune înalte, la o tăblie lungă, ca de bar, de unde vedeau o intersecție şi forfota matinală

a străzii. Nu vorbeau mult, numai despre ce vedeau, cum era cafeaua, ce scria pe afişe. Nu erau nici prieteni, nici iubiți. Se întrebară reciproc ce o să facă în timpul zilei, aşa cum fac doi oameni care n-au nimic în comun, deşi se culcă unul cu altul, mai precis când unul dintre ei hotărăşte cum stau lucrurile, dar nu zice nimic, ci lasă să se subînțeleagă. Şi se subînțelegea.

Ester n-avea niciun chef să-i spună ce avea de gând să facă azi. Nu ştia ce-o să facă şi întrebarea i se părea neinteresantă. Ea voia altă întrebare: ce facem azi? Ce vrei să facem azi? Nu s-o respingă cu: ce-o să faci azi?

Hugo vorbea despre vreme şi temperatură, că îți intra frigul în oase, că aveau o iarnă aspră, că existența multora era grea pe gerul ăsta.

— De abia am ajuns la mijlocul iernii, zise ea.

Pe urmă ar fi vrut să spună că-i plăcea iarna, dar nu era loc pentru o asemenea replică. Simțea că ceea ce-i plăcea ei nu era relevant, fiindcă oricum nu erau pe drumul dorit de ea, acela de a se cunoaşte mai bine unul pe altul.

Nu exista nici urmă de contact între ei, doar o groaznică alienare. Stătea lângă ea într-un loc public şi, prin urmare, nu o nega. Erau împreună la un mic dejun, chit că era foarte sumar, în dimineața de după. Ar fi trebuit să însemne un pas înainte. Dar se treziseră ca doi străini. Faptul că se aflau împreună era doar un cadru. Fără conținut. Era, aşadar, plin până la refuz de un alt conținut.

— Ce se întâmplă dacă ne văd împreună colaboratorii tăi?

Se uită la ea de parcă nu înțelegea întrebarea.

— Dacă ne văd aici, acum, la ora opt dimineața.

— Nu vorbim despre lucruri din astea.

Ei i se păru bizar răspunsul, oarecum ilogic. Era totuşi important ce ştiau ceilalți şi ce însemna asta pentru el. Dacă vorbeau sau nu ar trebui să fie secundar. Se gândea să-i disece răspunsul, să-l analizeze serios şi să-i dea de

înțeles prin ce decepție trece. El își sorbi ultima gură de cafea şi se ridică.

— Trebuie să plec.

Ea încuviință dând din cap. El simți o vină difuză. O scurtă întârziere a mişcării capului trăda vaga îngrijorare întipărită pe frunte, în jurul ochilor şi în ținuta corpului. Spuse:

— Tu mai rămâi să filosofezi puțin?

— Da. Mai filosofez puțin.

Se apleacă şi o sărută pe obraz. Un sărut distinct, tandru, iubitor. Era totodată un sărut care ştia ceva despre insuficiență. Rămase nemişcat, nesigur, înainte să plece.

Ea rămase pe loc, dar nu să filosofeze. Era o zi de miercuri cu o ceață albicioasă care-ți intra sub guler. O zi plină de semne proaste. Ceva mersese teribil de prost, ştia asta. Nu întâlnirea propriu-zisă, ci felul lor diferit de a-i aprecia importanța şi semnificația.

Nu spuseseră nimic despre o continuare, nimic despre pătrunderea fiecăruia în viața celuilalt, sau despre mutismul ce urmase după ce se uniseră. Nimic despre nimic.

Conversația lor încetă în secunda în care începură să vorbească trupurile. Dragostea are nevoie de cuvinte. Te poți bizui şi pe sentimentul fără vorbe, însă numai pentru scurt timp. Iubirea fără cuvinte nu supraviețuieşte la infinit, nici iubirea numai din cuvinte. Dragostea e o fiară flămândă. Trăieşte din atingeri, declarații repetate, din ochiul care vede în ochiul altuia. Când ochiul e foarte de aproape de al celuilalt, niciunul nu vede nimic.

După un sfert de oră se ridică şi luă autobuzul spre casă. Aerul nu se limpezi deloc pe parcursul zilei, şi el nu telefonă. Nici ea nu-l sună, dar când nu telefona ea era din alte motive decât ale lui, întrucât el lua hotărârile, el avea puterea. Pe cât era de imposibil să dovedeşti că aşa se petreceau lucrurile, pe atât era de neîndoielnic. Cel care pune frâne e mereu cel care hotărăşte. Când el nu

telefona nu însemna niciodată că-şi zicea: Acum trebuie să mă stăpânesc, să n-o mai sun tot timpul.

Ăsta e iadul, se gândea ea a doua zi dimineață, când trecuse o zi şi o noapte. Ăsta e iadul, şi ăsta e iadul care există. Simțea cum un foc o arde pe dinăuntru.

Joi seara, Ester mergea la o petrecere unde era invitat şi Hugo. Vorbiseră în trecere despre asta cu două săptămâni înainte, dar pe urmă îi ieşise din cap, fiindcă găsiseră motive mai plăcute de a se vedea.

Îşi mai revenise după imaginile infernale ale dimineții şi se simțea destul de nerăbdătoare. Cum, necum, se vor întâlni. Îşi dădea prea bine seama că avea el motivele lui să nu dea niciun semn de viață, să nu țină legătura, deşi ar fi trebuit ca tocmai în zilele astea să se caute unul pe altul mai asiduu. Ştia că, dacă nu se întâmplase aşa, nu era din greşeală, ci corespundea psihologic unui fapt real, care probabil avea o denumire precisă. Şi totuşi, încerca să se autoconvingă că la mijloc era întâmplarea, că mersul lucrurilor era ăsta, că oamenii erau diferiți, că unii păstrau legături mai strânse, alții nu, indiferent cât de puternice le erau sentimentele, că începutul era întotdeauna dificil, stângaci.

Nu credea nici ea în toate palavrele astea. Vrăjeli. Era sigură că ceea ce se întâmpla avea o sursă reală. Pasivitatea lui, faptul că n-o suna, deşi ar fi trebuit să vrea, corespundea unei pulsații din creierul lui iscate de o nesiguranță, fie ea chiar la nivelul unei simple senzații, şi de lipsa unei pulsații din inimă. Ester simțea limpede şi acut că această nesiguranță nu favoriza mersul înainte al iubirii lor, al relației lor viitoare.

Dar era şi un om care muncea foarte mult, se gândea ea. N-ar trebui să vadă totul numai în negru. Ar trebui să fie bucuroasă şi binedispusă diseară, când se vor întâlni, nu decepționată şi plină de acuzații, să nu arate tot ce-o macină pe dinăuntru.

Acum se făcuse după-amiază. Apucase să-l sune deja

de şase ori. Îşi spunea că avea mult de lucru şi nu e lângă telefon. Ce păcat că lui nu-i era atât de dor încât să vrea să-i telefoneze deşi n-avea timp, sau că n-avea la îndemână telefonul ca să nu rateze niciun apel din partea ei, aşa cum ar fi făcut ea, fiindcă asta caracteriza în general faza în care se aflau ei. Sau se afla singură în acea fază? Sau simțea el altfel dorul?

Era o zi în care nu era capabilă să facă deosebirea între gând şi sentiment.

Plecă la petrecere cu inima grea. Când ajunse acolo, se scutură puțin de starea neplăcută, vorbi cu lumea, râse, mâncă, bău. La zece, el încă nu venise. La unsprezece, mulți începuseră să plece. Atunci sosi şi el cu taxiul. Venise cu un mic anturaj, colaboratori care nu fuseseră invitați, printre care Dragan. De când începuse relația cu Hugo, Ester aflase că Dragan era iugoslav, că venise în Suedia în 1981, că avea înclinații către filosofia franceză şi către o variantă sofisticată de comunism. Dragan îi sprijinise pe clericii din Iran în 1979 în semn de sfidare a hegemoniei occidentale, şi pe urmă nu socoti niciodată necesar să-şi comenteze sau să-şi revizuiască acel punct de vedere. Mai toate chestiunile erau pentru el noțiuni abstracte, şi, în calitatea lor de noțiuni abstracte, atitudinea pe care o afişa el se potrivea perfect. Aşa credea el. Ester îl întrebase cum putea să suporte consecințele, dar el o expediase numind-o sclavă a imperialismului şi colonizatoare mentală. Hugo Rask îşi admira prietenul şi-i împărtăşea disprețul față de tot ce mirosea a liberalism, occident şi burghezie, tot ce era *comme il faut.* Se dădeau drept socialişti, le zicea Ester din când în când, dar nimereau tot timpul în poala conservatorismului, uneori de-a dreptul periculos de aproape de concepția fascistă despre lume. Atunci Dragan pufnea şi-i spunea că e conformistă şi carieristă, două etichete pe care era permanent gata să le aplice în stânga şi-n dreapta, sfătuind-o totodată să se ducă acasă şi să mai studieze chestiunea, fiindcă, la nivelul la care se află

deocamdată, nu e de demnitatea lui să-i ia în considerare afirmațiile. Lumea spunea că Dragan este independent din punct de vedere financiar, că n-are nevoie să muncească, însă nimeni nu ştia de ce, şi, de când venise în Suedia, era consilierul neoficial al lui Hugo Rask, protectorul lui permanent. Vorbea suedeza cu un pronunțat accent străin şi cu o gramatică excelentă. Decenii de-a rândul, cei doi camarazi stătuseră seară de seară în atelierul lui Hugo ca să discute despre cât de putredă e omenirea şi ce e de făcut. La drept vorbind, chiar făcuseră câte ceva pentru înlăturarea putregaiului, nimeni nu putea nega asta. Cu energia unui înfometat, Ester înfulecase tot ce putuse găsi: cărți, filme, broşuri şi reportaje despre evenimente din trecut, descoperite în arhive.

La început, serile, când şedea acolo, în atelier, fumându-şi eternele țigări, Dragan o privea mereu de sus pe Ester, disprețuitor, ca şi cum ştia el ceva, dar nu spunea ce. Ester ar fi vrut să întrebe ce anume ştie, dar pricepuse față de cine era el loial.

Hugo nu luase niciodată poziție împotriva răutăților pe care le producea spontan gândirea rafinată a lui Dragan Dragović. Îi plăceau prea mult provocările ca stil de viață ca să se distanțeze de violență şi opri – mare în numele revoltei.

Ceea ce Ester Nilsson găsea remarcabil la Hugo Rask era că un singur lucru îl ispitea mai mult decât provocarea, şi anume să fie iubit de marele public. Se dădea în ființa lui o luptă permanentă între aceste forțe, pentru că, totodată, nu suporta iubirea publicului dacă mirosea a linguşeală, laşitate şi indiferență față de crudele adevăruri, pe care nicio generație nu avusese niciodată puterea să le confrunte, dar pe care viitorul, zâmbind indulgent față de limitările trecutului, le vedea mereu cu stânjenitoare claritate.

Hugo şi Dragan îşi dovediseră mândri spiritul de contradicție fiind de partea lui Milošević în Serbia, ceea ce

continua să fie o pată ruşinoasă pe imaginea publică a artistului, dar care trebuia totuşi pomenită în articolele elogioase despre acesta pentru ca jurnalistul să nu fie acuzat că-i trece cu vederea proasta judecată şi gafele de neiertat sau poate polivalența sufletului. Critica asta îl costase unele neplăceri şi câteva expoziții anulate. Odată îi pusese şi Ester nişte întrebări. Îi răspunsese că pe el nu-l interesa adorația generală, uniformă, şi nici cea dictată de elită. Însă nu pomenise nimic despre argumentele în favoarea poziției pe care o adoptase. Ea ar fi vrut să-l mai întrebe, să afle sursa acestor lozinci şi cum se făcea că el personal urmărea cu atâta disperare să fie obiect al venerației publicului.

Dar îşi ținu întrebările pentru ea ca să nu pericliteze relația lor fragilă.

Dragan îşi făcu apariția îmbrăcat în costum negru, pulover negru pe gât şi cu pantofii negri, eleganți, pe care îi avea şi în ziua când o întâlnise prima oară. Îi făcu malițios semn cu mâna şi spuse:

— A, eşti şi tu aici.

Faptul că şi la petreceri Hugo era înconjurat de oamenii lui îi reducea considerabil lui Ester ocaziile de a se mira cu voce tare că nu primise răspuns la niciunul din telefoane, că o lăsase cu ochii-n soare. Fața îi străluci ca un calup rotund şi roşu de brânză când dădu cu ochii de ea, dar un calup de brânză rotund, roşu, neliniştit, incomod. După aceea, stătu tot timpul pe jumătate cu spatele la ea, sau în întâmpinarea altcuiva, de parcă îi era teamă de întrebări. Când, în fine, privirile li se întâlniră, i se citea în ochi o nepăsare soră cu obrăznicia.

— Ti-a fost dor de mine?

Întrebarea lui era retorică, ca o joacă, ceva artificial.

— Da. Mi-a fost. Foarte.

Vorbele ei cădeau grele, stângace pe podea, între ei, şi mureau. Ea nu-i întoarse întrebarea, astfel încât să scape de răspuns, să nu-i vadă efortul de a găsi o replică în doi peri.

— Hai să vedem ce au la bufet, spuse el.

— Eu am mâncat deja. E bun.

— Aha, spuse el, vădit încurcat de faptul că ea crezuse că i se adresase ei.

Îi arătă cu un gest din cap că le vorbise prietenilor care-l însoțiseră, înfometați după o zi întreagă de muncă printre decoruri şi panouri *trompe l'œil.*

Răutatea lui nu era premeditată, nici studiată. Era pur şi simplu o lipsă de tact, o incapacitate, o frică deghizată în hainele amabilității. Ester se îndepărtă, vorbi cu alți oameni, se ținu la distanță.

Când petrecerea începu să se destrame, încercă din nou să se apropie de el. Cântărise lucrurile şi ajunse la concluzia că prefera să fie respinsă decât să-şi facă sânge rău că nu încercase. El tocmai stătea de vorbă cu un redactor cultural. Lângă ei, Dragan. Râdeau toți trei şi păreau relaxați şi de aceeaşi parte a baricadei. Ester se apropie de Hugo şi-i puse mâna pe spate. Se uită la ea şi ochii i se roteau în orbite ca şi cum ar fi căutat o portiță de scăpare. Pricepu în sinea ei că nici nu exista un răspuns mai clar, dar, fiindcă îi era insuportabil, îl trase puțin la o parte şi îl întrebă:

— Să mergem la mine?

Rămase hotărâtă pe loc, ca să nu-i dea libertatea de a se eschiva. Dacă alege s-o ia la goană, trebuie să se descurce singur.

— În cazul ăsta, mergem la mine, spuse el.

Ea voia să spună că mai bine lasă totul baltă, dar nu mai zise nimic.

Ieşiră pe stradă. Felinarele străluceau reci în negrul alburiu al nopții. Trecură pe jos de două intersecții până ce ajunseră la o stradă mai circulată şi opriră un taxi. Îşi aminti subit că se aflau în acelaşi loc unde era ea atunci când, sub soarele generos al primăverii, primise un telefon şi rugămintea de a ține o conferință despre el. Acum în acelaşi loc era noapte şi iarnă. El îi ținu uşa şi se aşezară amândoi pe bancheta din spate a maşinii. Taxiul

merse în viteză pe Odengatan spre Odenplan. Ea îi apucă mâna să i-o strângă, dar mâna lui se răsuci ca un vierme captiv, voia să iasă dintr-a ei, fără ca ea să simtă că e ceva definitiv.

Darurile nesolicitate pot fi înfiorătoare din cauza pretențiilor, a aşteptărilor şi a demonstrației de grijă din partea celui care dăruieşte. Nu era exclus ca el să fi interpretat acea strângere de mână şi întreaga ei persoană ca un astfel de dar. Încercă şi el să-i mângâie degetele, dar nu reuşi decât să i le frece. Părea doborât de un chin enorm, transplantat în mână.

Ea nu înțelegea despre ce chin poate fi vorba. Nu i se părea că-i cere ceva nerezonabil. Libertatea era o virtute pe care o respecta, dar libertatea de a refuza apropierea nu-i era cu putință s-o ofere; în schimb, îi putea da libertatea de a se apropia de ea mai mult decât se apropiase vreodată altcineva şi libertatea de a scăpa de singurătate. Ce putea fi mai frumos?

Taxiul se opri în fața casei lui. El se desprinse de degetele ei, îşi scoase portofelul şi plăti. Dacă ar fi fost după ea, ar fi luat autobuzul, aşa că îl lăsă să plătească.

A treia noapte. Trei nopți în cinci zile nu pot fi o greşeală, un capriciu sau o închipuire. Urcară în vizuina lui neprimitoare. Se dezbrăcară, se lungiră, îşi lăsară trupurile să se întâlnească. Adormiră. Se făcu dimineață. Trupurile se întâlniră din nou. Dar ceva nu era cum trebuie. În tot acel timp ceva nu fusese cum trebuie.

Jaluzelele erau trase de dimineața până seara. Dacă n-ar fi fost rupte într-un loc prin care se strecura lumina, n-ai fi ştiut dacă e zi sau noapte, senin sau înnorat.

Lumina din crăpătură arăta că se făcuse dimineață. El o atinse aşa cum trebuie. Ştia cum să arate că vrea să fie prezent, dar era absent, şi în plus încordat şi evaziv, temător că un început de conversație ar atinge o venă de unde ar țâşni neplăcerile.

Nu trecu mult şi era deja îmbrăcat şi gata de plecare înaintea ei, cu toate că se aflau la el. De parcă voia să

iasă de acolo ca să respire, să se conecteze la un tub de oxigen.

— Am pâine şi brânză, spuse el.

— Şi tu nu mănânci?

— Trebuie să cobor în atelier să lucrez. Cred că am şi cafea. Am cumpărat.

— Pentru cine?

— Ziceai că micul dejun e important pentru tine.

Ea îi sărută buzele închise. Hugo dispăru. Aşadar, fusese la cumpărături pentru ea, după cafeaua de miercuri de la Seven Eleven, adică plănuise s-o mai aducă la el. Atunci de ce se purta aşa de ciudat?

Pustietatea unei locuințe pe care iubitul tocmai a părăsit-o e cea mai mare dintre pustietăți. Şi simțea cum o loveşte din plin.

Simțea că nu merită.

Se gândea că întotdeauna merită.

Şi, indiferent dacă merită sau nu, Ester se gândea şi simțea că nu poate da înapoi.

Se aşeză şi mâncă la el în bucătărie. Pe jos, de-a lungul pereților, zăceau mormane de numere vechi ale suplimentelor de cultură din *Dagens Nyheter* şi *Svenska Dagbladet*{10}. Le păstrase pentru eseurile pe care nu apuca să le citească în ziua publicării, dar la care credea că o să revină mai târziu.

Asta îi sugera lui Ester că, în ciuda vederilor lui negre, Hugo era optimist. Optimist în sensul în care sunt optimişti utopiştii sau pesimiştii influențați de marxism. Într-o bună zi se va mobiliza şi va simți că poate să realizeze ceea ce acum e incapabil să facă. Amâna şi tot amâna, visând la ziua în care lucrurile vor arăta altfel. Ea făcea invers, rareori amâna ceva. Paradisul e o nulitate logică, fiindcă viața înseamnă fricțiune şi fricțiunea nu poate să dispară decât prin moarte. Viața constă în eterne momente prezente în care nu avem forța să facem ceea ce vrem să facem. Nu există un „mai târziu”, deoarece şi „mai târziu” devine un „acum” fără putere. Credea în

paradis în sensul întâlnirii a doi oameni. Şi, fiindcă trăise asta, pentru ea nu era o utopie. Ca antiutopistă, nu credea că va citi mai târziu articole pe care n-avea puterea să le citească acum, şi ceea ce societatea şi oamenii nu erau capabili să facă acum nu vor fi capabili să facă nici mai târziu.

Îşi plimba ochii peste mormanele acelea de ziare pline de speranță şi o apucă gelozia. Adică păstra ziarele astea îngălbenite de timp, şi pe ea o irosea. Era mai important ce se petrece în lume. Stătea tristă în bucătăria lui moartă, albă şi îi veniră în minte rândurile lui Sonja Åkesson[11]:

„Caut un suflet sănătos într-un corp sănătos. Am păstrat cel puțin o sută de numere din *Dagens Nyheter* şi mi-am propus ca într-o bună zi să particip şi eu la dezbateri. Văd un nou război desfăşurându-se pe filele alb-negru. Am luat-o la goană în amurgul timpuriu şi am vrut să străpung cerul cu mâna ridicată, dar m-am grăbit acasă, să nu mi se ardă cartofii”.

Mâncă un sandvici cu brânza cumpărată pentru ea – poate chiar pentru ea o cumpărase – şi bău o ceaşcă mare de cafea neagră, pe care şi-o făcu la aparatul lui de cafea. Nici acesta nu părea folosit.

Reflectă la punctele lui slabe ca artist. Operele îi erau primite ca exemple mărețe de poezie vizuală, însă, chiar dacă unele erau interesante şi originale, existau lipsuri, şi ele tot ale lui erau. N-avea curajul să-şi sondeze durerea, şi de aceea nici pe a altora. Nu ştia ce înseamnă durerea. O privea din afară, dar n-o simțea, şi, din cauza asta, felul în care înfățişa el omul nu era suficient de profund, aşa cum cerea setea lui de notorietate. Minciunile involuntare şi şovăiala cu privire la tot ce era omenesc îl împiedicau să realizeze ce dorea. Dacă se făcea simțită durerea, bătea în retragere, se distanța şi de introspecție, şi de observațiile referitoare la lumea din jur. Frica de ce-ar putea găsi îi suprima curajul de a pătrunde în propriul for interior ca să poată pricepe ce se cuibăreşte şi în alții.

Nu voia să înțeleagă ce zace în alți oameni, fiindcă ar fi putut găsi agresiuni şi acuzații la adresa sa. Aşadar, prefera să nu privească existența drept în ochi, cu toate că el asta declara că face. Privea oamenii de la distanță, behavioristic, niciodată fenomenologic. Voia să fie cel care acuză, nu cel care înțelege. Din asta ieşea o artă cu limite. În schimb, nimeni nu-i depăşea măiestria de a face o virtute din limitări, de a ascunde defectele dându-le strălucire. Ăsta era marele lui talent, şi cu el înşela o lume întreagă. În asta consta marea lui forță artistică.

O neaşteptată sete de răzbunare îi declanşase gândurile acestea despre lipsa lui de importanță. Descoperi dintr-odată cât de mărinimoasă era să-l iubească în pofida acestor lipsuri, şi că el ar trebui să-i fie recunoscător. După ce termină de mâncat şi de spălat vasele, puse în frigider un bilețel cu una dintre cele mai banale declarații de iubire. Subiect, predicat, complement.

Intenția evidentă a biletului era să convingă. Era o stăruință şi o cătuşă. Când închise uşa frigiderului, văzu pe masa de lucru din bucătărie un pachet de medicamente homeopate împotriva răcelii şi, alături, tot un bilet: „Ia asta şi o să te faci bine foarte repede!!! Te îmbrățişez, Eva-Stina”.

Cele trei semne de exclamație dovedeau fie o lipsă de gust stilistic, fie o dorință copleşitoare de a capta interesul. Îşi aminti că fusese răcit imediat după Crăciun. Se văzuseră, fuseseră la restaurant, deşi tuşea şi fornăia.

Eva-Stina era tânăra care lucra pentru el şi care se uitase chiorâş la ea toamna trecută. Nu scrii un asemenea bilet fără să-ți placă persoana, nu-l formulezi în felul ăsta. Un bilet are întotdeauna o semnificație, nu neapărat pentru textul în sine, ci pentru acțiunea, pentru faptul de a scrie biletul; asta era valabil şi pentru biletul pe care tocmai îl pusese ea în frigider, pe raftul de sus, chit că al ei era mai explicit. Nu se citea doar „Eu te iubesc”. Dacă punem la socoteală împrejurările, temeiul,

personalitatea ei, contextul şi subtextul, se citeau mai de grabă următoarele: „Te iubesc din tot sufletul, sunt mereu drăguță cu tine, nu vreau decât binele amândurora, şi atunci de ce ți se pare că ai dreptul să te porți aşa cum te comporți?”

Când Ester puse laolaltă medicamentele homeopate, textul grijuliu al biletului, privirile chiorâşe pe care i le aruncase Eva-Stina şi faptul că Hugo spusese cu câtva timp în urmă, scărpinându-se în cap – ceea ce nu-i stătea în fire: „Fata aia cu nume dublu, pe care niciodată nu-l țin minte”, toate acestea îi dădură de bănuit că era ceva putred la mijloc. Biletul era mai mult decât un bilet, Eva-Stina stătea la pândă, aştepta momentul potrivit, îl avea permanent în vizor, pentru că lucrau împreună. Sau aveau deja o relație? Oare din cauza asta se comportase atât de ciudat în ultimele zile?

Nu, era imposibil. În cazul ăsta n-ar fi vrut să vină la el noaptea trecută, nici noaptea cealaltă şi n-ar fi propus să ia micul dejun jos, în colțul străzii.

Îşi adună lucrurile şi mințile şi plecă. Se îndreptă spre stația de autobuz dusă pe gânduri. Sigur, unii erau pregătiți să-şi clădească iubirea, sau, mai degrabă viața sexuală, cu mai mulți parteneri în acelaşi timp, fără să scoată o vorbă despre asta. Şi era extraordinar că tocmai pe aceştia îi mira, îi enerva şi îi obosea să-şi planifice timpul, minciunile, întâlnirile şi să țină seama de existența cu adevărat reală a altora, de cerințele, aşteptările şi dorul lor. Acestor oameni ar trebui să li se recomande necrofilia, se gândea Ester. Lipsa de pretenții a morților era perfectă pentru geniile stresate, extrem de ocupate şi încărcate sexual.

Ester cugetă toată ziua la lipsurile lui ca artist. Asta o mai alină puțin.

Din ziua în care Hugo propuse să ia cina la Ester ca să se producă şi unirea carnală, ea a presupus că el rupsese eventuala relație cu eventuala femeie din Skåne. Totul

dovedea că respectiva femeie fusese mai curând un aranjament comod decât o legătură amoroasă. Dar să mergi atât de departe ca să fii cu ea două weekenduri pe lună nu era puțin lucru. Nu făceai aşa ceva din comoditate.

Ester se gândea că de aceea îi luase atâta timp până să vină acasă la ea: voise să pună mai întâi lucrurile la punct, pentru ca relația lor să fie cât mai frumoasă. Pură şi frumoasă.

Ziua asta, o zi de vineri, se scurgea încet. Anxietatea o măcina pe dinăuntru. Îşi spunea că doi oameni care şi-au unit trupurile şi se iubesc trebuie să fie încrezători. Şi erau multe în favoarea lor. Acum trebuia doar să-şi păstreze sângele-rece şi să dea la o parte pietroiul ăla din stomac.

De când cu întâlnirile sexuale, nu mai vorbiseră de chestiuni serioase nici măcar o dată, dar o să aibă ei timp şi pentru asta. Fiecare lucru la timpul lui. Totul era în regulă. Nici n-ar fi visat să ajungă aici după conferința aceea din octombrie. Tânjise ca o nebună în noiembrie şi decembrie, şi iată că totul se petrecuse. Toate fanteziile i se îndepliniră. Era de necrezut. Şi viitorul părea luminos. Era o zi plină de lumină. Dar încă o zi când nu fu în stare să scrie nimic. Se străduise puțin, dar nu-i veniră în minte decât nişte fraze moarte, care răspândeau un miros de cadavru deasupra textului.

Ziua de vineri trecea ca melcul. Întrebarea cea mai obişnuită de la invenția telefonului încoace ar putea fi: de ce nu sună? Se făcu ora două, trei, patru, şi el nu suna. Se lungi pe pat şi citi *Norul cu pantaloni* de Maiakovski, fiindcă el zicea că e important. Titlul era fantastic, poemul avea calitățile lui, dar în mare parte o lăsa indiferentă. Pe ea ba o înfuria, ba simțea o enormă tandrețe şi iubire față de tot ce atinsese el sau față de tot ce-l afectase (cu unele excepții vădite).

Hotărâse să nu-l sune. El muncea din greu, şi ea trebuia să respecte lucrul ăsta, să-i arate că e o femeie

matură, independentă, autonomă, care se descurcă şi fără să fie mereu în contact cu el. I se părea cam ciudat să nu doreşti să ai contact permanent când abia ai început o relație de iubire, dar trebuia să fie maleabilă.

Luă altă carte, pe care tot el i-o recomandase: *Convorbiri în jurul mesei*{12}. Hugo intenționase s-o citească, să înțeleagă cum de s-a putut întâmpla ce s-a întâmplat şi să învețe să discearnă semnele din timp. Vedea permanent în lumea contemporană semne că nazismul şi fascismul încă există latent în statele parlamentare pseudo-democratice. Viziunea îi era deosebit de clară după câte o discuție îndelungată cu Dragan.

Ester citea. Azi nu-l va suna sub niciun chip. Îl sună. El nu răspunse. Se făcu ora opt. Se întreba de ce nu voia să petreacă alături de ea prima lor zi de vineri. Nu pricepea deloc. Dar nu trebuia să fie insistentă. Nu trebuie niciodată să fii insistent. Numai grijuliu, atent, plin de solicitudine, amabil, dar niciodată sufocant. Ester îşi zicea că totul are nişte explicații naturale. El era într-o fază de muncă intensă. Îi era bine cu ea şi nu simțea că trebuie s-o țină tot timpul la curent cu ce făcea sau să se informeze reciproc, de vreme ce contactul lor sufletesc era neîntrerupt. Aveau încredere unul în altul.

Ceea ce nu trebuia să facă sub nicio formă era să se expună spaimei de a-i trimite un SMS la care să nu primească răspuns. Groaza că nu primeşti răspuns era un lucru care nici prin cap nu le trecuse creatorilor de SMS-uri şi e-mailuri. Sau poate le lipsea acea capacitate empatică de a trăi stările profunde ale altuia. O mâncau degetele să scrie un SMS şi să simtă uşurarea expedierii unui mesaj, uşurare care mai dura câteva minute după aceea, cât timp încă mai poți spera că ți se va răspunde. Luă de câteva ori telefonul în mână şi începu să scrie, dar de fiecare dată şterse totul şi puse telefonul cât mai departe de ea.

Când se trezi, era sâmbătă. Încă o zi fără să poată lucra. Scrisul nu era pentru ea un refugiu. Scrisul îi opunea rezistență, şi rezistența nu-i loc de refugiu. Trebuia să găsească ceva de făcut în timp ce aştepta să-i înceapă viața. Se uită la telefon. Îi închisese oare din greşeală sonorul? Nu. N-o sună nimeni şi nu ratase niciun mesaj. Îşi telefonă ei înseşi de la telefonul fix ca să se asigure că mobilul funcționează cum trebuie. Îşi trimise şi un mesaj. Totul era în regulă.

Plecă în oraş. Era frig. Era ora douăsprezece, de fapt, aproape unu. Hoinări pe străzi, mâncă un hamburger turcesc în Hötorgshallen, intră la întâmplare în câteva magazine cu haine şi pipăi mecanic materialele. Dacă ar putea cel puțin să dea un semn de viață, să-i spună ce s-a întâmplat. Doar atât îşi dorea. Cândva între miercuri dimineață şi joi seară îi cumpărase mâncare pentru micul dejun. Asta trebuia să însemne că ş.a.m.d. Continuă pe Kungsgatan spre Stureplan, o luă pe Birger Jarisgatan. La anticariatul Rönnells văzu o carte pe care voia să i-o cumpere, dar se hotărî să mai aştepte până săptămâna viitoare. Nu ştia dacă el mai voia să capete cărți de la ea sau dacă o să se mai vadă măcar. Nu înțelegea nimic. Partea cea mai proastă era că nu pricepea ce i se întâmplă, ce rol avea ea. Nimic nu doare ca atunci când nu pricepi.

Se făcu ora trei şi el nu suna. Intră într-o cafenea şi mâncă o prăjitură mare de tot, din cauza situației. Avea în față o carte din care încerca să citească. Era ora patru. Intră la un cinematograf şi văzu un film polițist despre CIA, dintre cele a căror acțiune nu reuşea niciodată s-o urmărească, dar nici nu-şi dădea seama ce pierde. În timpul filmului se gândea ce uşurare ar simți dacă el ar suna fix în acel moment. Atunci toate nodurile din corp i s-ar desface ca şi cum nici n-ar fi existat, şi ar fi şi ea, din nou, un om normal. Că doar nu putea nici el să lucreze chiar tot timpul. Dar cine ştie, poate că era într-adevăr

într-o perioadă mai intensă ca de obicei.

Nici intriga filmului ăstuia n-o înțelegea. Intrigile erau pentru cei care le scriau, nu pentru public, se gândea Ester. Lucraseră atâta timp la ele, încât, pentru ei, acțiunea era cât se poate de clară. Ei scriau opera de la coadă la cap, iar spectatorii o urmăreau de la cap la coadă.

Îi veniră nişte idei în minte şi le formulă în următoarele minute.

Dilema fizicienilor:

Că nu ne amintim ceea ce încă nu s-a întâmplat.

Dilema filosofilor:

Că ne amintim ceva doar fiindcă s-a întâmplat.

Dilema psihologilor:

Că ne amintim numai ce ne convine.

Dilema politicienilor:

Că oamenii au memorie.

Dilema medicilor:

Că memoria e şubredă.

Dilema iubiților nefericiți:

Că amintirea celor petrecute ne schimbă.

Aruncă o privire prin sală. Era cam goală, dar cei care veniseră păreau foarte atenți. Poate că nu erau dintre cei care suferă şi se chinuie tot timpul, ci persoane care au o viață şi acum, şi după ce se termină filmul.

Dintr-odată avu o presimțire foarte intensă şi văzu cu ochii minții că se va întâlni cu Hugo diseară, vor mânca, vor bea, vor râde şi vor face dragoste. Din clipă-n clipă o va suna, plin de veselie, şi coşmarul se va termina.

— Ce faci diseară? Ti-e foame?

Asta o va întreba, şi ea nu va sufla o vorbă, nu va dezvălui prin cea trecut – nici gând să-i facă reproşuri –, ci doar va răspunde:

— Da, mi-e foame! La ce oră?

În răstimp de o oră se vor instala într-un restaurant, iar el, cu ochii strălucitori, îşi va întinde mâna ca s-o mângâie pe obraz. Se mai frământase ea şi altădată

crezând că totul se dusese de râpă înainte ca el să reapară. Important era că rezistase, că nu-i trântise telefonul în nas.

Un gând pătrunzător se prăvăli peste ea ca un meteorit şi o lovi la fel de puternic precum cel de acum şaptezeci de milioane de ani, care-i ştersese pe dinozauri de pe fața pământului. Nu mai avea ochi pentru ce se întâmpla pe ecran. Într-o secundă amețitoare, tot ce exista în trupul ei se întoarse pe dos şi văzu clar cum stăteau lucrurile. Pricepu ceea ce era de la sine înțeles, dar de neconceput: faptul că el, în weekendul ăsta, era la femeia lui din Malmö. Trecuseră două săptămâni, şi se ducea acolo o dată la două săptămâni, aşa cum făcuse tot timpul. Ceasurile atomice puteau fi reglate după călătoriile lui la Malmö. Sâmbăta trecută se văzuseră acasă la ea, şi acum îi venise iar rândul femeii din Malmö. Gândul ăsta nu-i trecuse prin cap în cursul săptămânii care tocmai se încheia, fiindcă era prea absurd, dar explica comportamentul lui din ultimele zile.

Mai era jumătate de film. Rămase pe loc. O cuprindea cea mai neagră spaimă pe care o simțise vreodată în viața ei, val după val de arsenic şi plumb.

De ce mai stătea acolo? Pentru că tot n-avea altceva de făcut, nici unde să se ducă în clipa asta în care bănuiala îi fusese confirmată. Ce importanță mai avea dacă se afla într-o sală de cinematograf?

După film, îşi îndreptă paşii spre strada lui. Era o vreme gri, tristă, rece şi umedă, care nu scotea lumea la plimbare. Felinarele erau aprinse, patronii buticurilor începeau să stingă luminile în încăperile din spate, să zornăie legăturile de chei încuind uşile şi să răsufle uşurați în aşteptarea odihnei duminicale. Ester se îndreptă spre casa lui ca să afle odată ce se întâmplă.

Ce înseamnă viața şi oamenii din jur pentru un om care se comportă în felul ăsta? Asta nu înțelegea Ester. Din pricina asta îi luase atâta timp să constate adevărul.

Întreaga ei concepție despre omenire ca fiind unitară, uniformă psihic se zdruncina. Felul ăsta de a te purta cu ființa omenească era prea straniu.

Văzu deja de la distanță că atelierul era ferecat. Numai când pleca din oraş zăvora atelierul şi cobora grilajul galeriei. Era limpede că mai rămăsese în ea o urmă de speranță, de vreme ce dovada îi spori durerea. Nu se lucra acolo în seara asta. Traversă curtea interioară, urcă scările până la locuința lui şi se uită în interior prin cutia de scrisori. Nicio luminiță nicăieri.

Hugo îi dăduse de înțeles că în atelierul lui se muncea de dimineața până seara, şi în cursul săptămânii, şi în weekend. O făcuse să creadă că e un om ocupat, un artist care muncea pe brânci, care nu trebuie deranjat şi de la care nu puteai să ceri nimic, fiindcă el era dedicat artei, unde era vorba despre cum se comportă oamenii unii cu alții, despre răutatea cauzată de nepăsare, despre exercitarea puterii şi lipsa de putere. Însă în momentul ăsta îşi luase liber de la arta lui.

Pe jos erau urme de gheață, vântul se furişa de-a lungul străzilor, dădea colțul, căuta să înfigă ace răuvoitoare în gâtul trecătorilor şi pe la încheietura mâinilor. Temperatura oscila între zloată şi îngheț. Zloată în timpul zilei, pojghiță de gheață seara.

Încă o dată făcu drumul de la atelier la autobuz. De cum se aşeză, scoase telefonul şi începu să scrie un mesaj. Îl termină după un sfert de oră, când să coboare, şi-l trimise fără să mai stea la îndoială. Scrisese un mesaj teribil de concis, tensionat la culme, în care panica, sub masca aroganței, e încă şi mai transparentă. Tonul dispreţuitor îşi avea originea în demnitatea personală. Era un mesaj tăios. Îl insulta cu toate drepturile celui disprețuit.

Dar ăsta era un text, nu ea, era ea ca text. În lumea fizică îi lipseau şi aroganța, şi demnitatea. În lumea fizică era cât pe ce să se prăbuşească ca o masă amorfă.

Cu toate astea, simți o mică victorie după ce trimise

mesajul. Atât actul de a scrie, cât şi cel de a ţinti şi a trage în el rafale de furie aspre, bine formulate îi diminuară pentru puţin timp durerea. Şi însemna un contact, un fel de comunicare omenească care spărgea insuportabila tăcere. Urma ca el să citească mesajul, să se gândească la ea şi să răspundă.

Dar nu veni niciun răspuns. Nu veni nimic. Trecu seara de sâmbătă. Trecu şi ziua de duminică. Luni dimineaţă se împlini o zi şi jumătate fără niciun semn de la Hugo. Era o demonstraţie a felului în care ucizi un om din punct de vedere social.

Pe la prânz plecă la gara centrală şi se postă la peronul unde veneau trenurile de Malmö. Inutil. Venea câte unul pe oră şi şansele de a-l vedea erau foarte mici. Mulţimea de pasageri cobora din mulţimea de vagoane, se precipita pe scări în sus şi-n jos spre diversele ieşiri. Nu-l prinse. După ce aşteptă două ore şi trei sosiri, se întoarse acasă şi scrise un e-mail, în care analiză la rece desfăşurarea acţiunii.

„Cu cât taci tu mai mult, cu atât vorbesc eu mai mult, e hegelian”, scrise ea şi se jenă de preţiozitatea exprimării, dar n-o schimbă. Înşiră toate eventualele motive care-i puteau explica comportamentul, prezentă toate aspectele posibile şi autocritice, perspectivele de viitor şi toate interpretările pe care i le inspira imaginaţia, cu o singură excepţie: că ea n-avea dreptul la o explicaţie. Acolo era limita. Îi spunea că, sigur, dacă trăieşti într-o lume care te pedepseşte când spui adevărul, atunci da, nu-l spui, sau poate că principiile ei morale i se par prea severe. Poate se grăbise şi nu fusese destul de atentă la nevoile şi la ritmul vieţii lui. Considera totuşi că are dreptul la o explicaţie, fiindcă acum erau uniţi. El îşi asumase o răspundere intrând în trupul ei, ceea ce însemna promisiunea unui lucru care trebuia împlinit. În consecinţă, ea avea drepturi, şi printre ele era şi cel de a-i auzi explicaţia.

Întoarse pe față şi pe dos toate punctele de vedere cu excepția unuia: că era lipsită de drepturi. Nici prin cap nu-i trecuse că privea viața de la o asemenea distanță, că se disprețuia în halul ăsta. O parte a corului de prietene îi suporta cu greu lipsa asta de viziune, acest autodispreț. Cei care fac eforturi mari să-şi înăbuşe propriile nevoi ca să fie pe placul altora, sau se comportă decent ca să nu deranjeze, sunt atât de mulțumiți de propriul comportament, că-şi ies din fire când nu pricep că nu sunt doriți. Hugo nu-ți datorează nimic. Aşa îi spuneau. Iar ea examina acest raționament şi nu era de-acord cu el.

Forța şi competența trezesc admirație, dar nu iubire. Lipsurile sunt cele care inspiră iubire. Numai că lipsurile nu sunt suficiente. Ele trebuie completate de autonomie şi distanță față de sine. Fisurile generează tandrețe, însă, mai devreme sau mai târziu, ceea ce generează tandrețea dă naştere la agresiuni. Lipsa pură e, prin caracterul ei ireparabil, la fel de imposibil de iubit ca şi forța de fier.

Ester nu primea niciun răspuns, indiferent dacă se arăta slabă, puternică sau plină de fisuri. El nu-i dădu niciun semn de viață toată săptămâna.

Respira anevoie şi simțea mereu o greutate în piept. În fiecare seară lua autobuzul până pe strada lui. Ferestrele erau acum iar luminate, se lucra din nou în atelier. Se simțea obligată, la fel ca atunci când începuse toată povestea, să aştepte ca să-l privească de la un colț de stradă pe omul alături de care, cu două săptămâni în urmă, adormise şi se trezise, cel care vorbise şi râsese ore în şir împreună cu ea.

Vineri, la o săptămână după dimineața aia de acum o mie de ani când se văzuseră ultima oară, Ester luă o decizie. Se urcă în autobuz şi merse iar până la el. Acum gata, era de-ajuns. Nu mai avea de gând să accepte eschivarea asta laşă.

Era ora şase seara. Intră în atelier fără să sune şi urcă la etaj. El stătea acolo, la biroul lui masiv şi lucra. Îşi ridică privirea deasupra ramei ochelarilor, nici consternat, nici înfricoşat, nici bucuros. Spuse:

— Ai venit.

— Da. Am venit.

Îşi sprijinea coatele de birou, mâinile îi erau aproape împreunate şi nu puteai să-ți dai seama la ce se gândeşte. Ester îl întrebă dacă pot să vorbească, spuse că e necesar, şi cu toate că el nu părea încântat, traversară strada până la restaurantul în care stăteau de obicei la lumina lumânărilor. Ei i se părea acum un local străin. Dar personalul îi salută cordial, ca pe doi clienți fideli, şi

imediat le pregătiră masa lor preferată, din colț.

Ea îl auzi spunându-i chelneriței că nu vor sta mult.

Înainte să se aşeze, îşi comandă un pahar cu vin roşu. Chelnerița aşteptă atentă, dar discret, încă o comandă, şi, când nu primi niciuna, plecă spre bucătărie. Hugo se uită în aceeaşi clipă la Ester şi spuse că poate doreşte şi ea ceva. Ea dădu din cap că da.

Hugo se aşeză pe marginea scaunului, gata s-o ia la fugă, cu cea mai mare parte a greutății corpului sprijinită pe gambe şi pe labele picioarelor, şi se sucea şi se răsucea pe scaun, iar ochii îi rătăceau peste tot, doar la ea nu se uita.

Ea îl observa, dar ce simțea era tot iubire. Nu mai era nevoie de explicații. Tot ce voise să-l întrebe, toate ideile care-i tăiaseră respirația nu fuseseră decât o scuză ca să-l întâlnească. Voia să fie cu el, despre asta era vorba şi nimic mai mult. Voia ca ei doi să aibă o relație, ăsta era tot adevărul. Pur şi simplu îi era nespus de dor de el. Voia să fie împreună cu el, să stea de vorbă ore în şir, şi pe urmă să meargă la el şi să se trezească a doua zi dimineață ştiind că-i aşteaptă o sâmbătă lungă. Când erau împreună, nu mai avea nevoie de nimic altceva.

— Trebuie să mă întorc destul de repede, spuse el şi privirea-i rătăcită ricoşă spre a ei. Am multe de făcut. Mă aflu într-o perioadă de lucru extrem de intensă.

Iluzia se topi şi răceala reveni. Întâlnirea solicitată trebuia din nou justificată şi explicată cu argumentele severe ale moralei şi cu nevoia de a înțelege, nu cu blândețe, aşa cum avusese de gând.

Avea o poftă nebună să-i spună că şi weekendul trecut fusese în perioada asta extrem de intensă, dar se hotărî să nu fie sarcastică. Sarcasmele sunt mereu regretate.

— Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să iau legătura cu tine.

— Am observat.

Se lăsă tăcerea până când ea îi înghiți mica răutate.

— De ce n-ai răspuns?

— La ce să fi răspuns din toate câte ai întrebat? Cereai, într-adevăr, multe lămuriri. Sincer, nu cred că mi s-au pus vreodată atâtea întrebări deodată.

— Ti-am trimis şi SMS-uri. Te-am şi sunat.

— Da. Ştiu.

— Te referi la e-mailul de luni?

— Nu mai ştiu în ce zi a sosit. Era imposibil să răspund la toate întrebările alea.

— Crezi că există un motiv anume care m-a făcut să-mi pun atâtea întrebări în ultima săptămână?

— Habar n-am.

— Nu ai. Uneori e greu să vezi cum se leagă lucrurile.

El îşi goli paharul din câteva înghițituri nervoase.

Ea respira scurt şi des.

— Am multe întrebări, fiindcă comportamentul tău e de neînțeles. Ne vedem timp de trei luni şi ajungem la un soi de intimitate. Culminează cu trei întâlniri erotice, pe care amândoi le-am simțit ca fiind inevitabile. Pe urmă te comporți înfiorător şi, pe deasupra, misterios. Şi mă laşi să ghicesc. Dacă vrei să torturezi pe cineva, aşa trebuie să te comporți, cum ai făcut tu săptămâna asta cu mine.

El nu răspunse. Îşi învârtea paharul gol, privea în jur. Nu dădea semne de vinovăție, nici că tace pentru că nu ştie ce să spună. Nu voia decât să scape de cătuşele ei, şi tăcea aşa cum faci cu cineva care oricum n-ar înțelege, fiindcă e dintr-o lume cu alte reguli decât lumea ta, şi degeaba discutați din moment ce vă desparte un abis.

— M-am simțit disperată toată săptămâna. Nu ştiu ce să fac.

— Dacă eşti deprimată, du-te să stai de vorbă cu cineva.

— Păi, stau de vorbă cu cineva. Chiar acum.

— Cineva care se pricepe la chestii din astea. Un profesionist.

— Care se pricepe la inimi zdrobite? Dar am o persoană care mă poate ajuta în problema asta. Şi persoana asta eşti tu.

— Îmi pare rău, dar acum trebuie să mă întorc la lucru.

Ea putea să discearnă din nou acea insuficiență în timbrul ostenit al vocii lui, în oboseala din ochi. O insuficiență osificată, care devenise dezgust abstract față de femei, din cauza pretențiilor eterne de iubire de la cineva ca el, care avea lucruri atât de mărețe de făcut, din cauza bolboroselilor şi gesturilor lor posesive, aidoma unor lasouri, pe care şi le justificau mereu cu bătăile tandre ale inimii.

— A fost o pasiune, spuse el. A pus stăpânire pe noi, aşa cum fac pasiunile. Poate mai ales pe tine.

— Mulțumesc. Ai spus-o deosebit de amabil.

— Dar e adevărat. Este evident că pe tine te-a afectat mai tare decât pe mine. Eu nu m-am simțit disperat.

Reaua-voință sau ura din spatele cuvintelor o ametiră, ca atunci când simți că nu mai ai oxigen.

— Aşadar, în lumea ta, pasiunea nu e iubire?

— Sunt două lucruri deosebite.

— Nici măcar înrudite?

— Îndepărtate, poate. Dar nu se fac concedii lungi de vară cu o pasiune, şi nu trăieşti ani de-a rândul cu o pasiune.

— Interesantă definiție. Însă nu e ceva general valabil, aşa că e anulată ca definiție. Eu aş merge cu plăcere în concedii de vară împreună cu tine şi mi-aş petrece tot restul eternității cu tine. Chiar şi concediile de iarnă.

— Dar eu nu.

— Deci ceea ce a fost între noi n-a avut de-a face cu iubirea? Ce bine c-ai rezolvat problema!

El îşi muşcă buzele puțin uscate şi scorojite de frigul iernii, însă crăpătura de data trecută se vindecase. Corpul îi era încordat, dar îşi coborî umerii oftând.

— Erai aşa de-a dracului de supărată sâmbătă. SMS-ul pe care mi l-ai trimis era înspăimântător. Şi atunci bineînțeles că te dai în lături. S-ar putea ajunge la ceva extrem de neplăcut.

— Şi nu înțelegi deloc de ce eram supărată?

— Ba poate că înțeleg.

— Nu crezi că, după tot ce a fost între noi, după tot ce-am făcut împreună şi tot ce m-ai lăsat să presupun legat de noi, am dreptul să fiu bulversată, că am dreptul să ştiu ce crezi şi tu despre noi doi? Ți-ai luat o răspundere. Ai intrat în corpul meu. Nu crezi că asta îmi dă o poziție oarecum privilegiată, față de care integritatea ta trebuie să cedeze, că într-un fel e de datoria ta să vorbeşti cu mine despre faptele pe care le săvârşeşti şi care au un asemenea impact asupra mea, încât abia mă mai țin pe picioare? Neliniştea asta mă omoară.

— Răspunsul îl ai deja. Tu nu pui întrebări. Nu faci decât afirmații şi reproşuri. Totul e deja foarte limpede conform valorilor tale exemplare. Vrei doar să mă obligi să mă consider vinovat, să mă vezi supus şi pe urmă eşti mulțumită, ai terminat.

— Urăsc supuşenia. Nu vreau decât să fim împreună şi să fim aproape mental. Numai asta-mi doresc. De ce nu mi-ai venit în întâmpinare în loc să amuțeşti? Doar pusesem bazele unei relații. Şi atunci nu mergi în întâmpinarea celuilalt, chiar dacă apar pe drum furiile şi neplăcerile?

El se tot foia. Stătea pe jumătate în afara scaunului.

— Agresivitatea ta mi-a întărit convingerea că am făcut bine să nu-ți spun unde plec în weekend. Ți-ai fi ieşit din minți şi n-ai fi acceptat.

— Oricum mi-am ieşit din minți.

El tăcu. Renunță la veriga lipsă, cea care părea să-i fi scăpat lui Ester ca posibilitate omenească: că el îşi rezolvase întotdeauna problemele de genul ăsta ieşind prozaic din joc. El rupea legătura. Nu venea în întâmpinarea nimănui. Ceilalți aveau de ales: să ia ce avea el de dat, sau să nu ia nimic. Pe el nu-l afecta. Trebuia să renunți la sursele plăcerii care produc neplăceri. Şi, ca să scapi simplu de furie, o rupi cu cei cărora le-ai produs durere.

— Ea nu se înfurie niciodată?
— Cine?
— Femeia din Malmö.
— N-am nicio femeie în Malmö.

El îşi rodea unghiile şi privea îndelung afară, pe stradă – lăcaşul libertăţii. Rămaseră mult timp tăcuţi. El se trase şi mai spre marginea scaunului, aplecat înainte, gata s-o ia din loc. Nu comandaseră nimic de mâncare şi nici n-aveau de gând. Ester nu comandase absolut nimic.

Disconfortul se simţea apăsător în aerul dintre ei.

Şi brusc i se lumină faţa, ca şi cum găsise de spus ceva amuzant, lejer, cu care să contribuie la conversaţie. Zise:

— Tot aşa de mult alergi?

Întrebarea era nemaipomenită având în vedere cât de departe bătea. Îi dădea de înţeles că n-o considera câtuşi de puţin parte din viaţa lui, că se afla la o distanţă îngrozitor de mare de el. Cerinţele ei şi presupunerea unei legături strânse subînţelese erau vădit neinteligibile pentru el, aproape misterioase dacă avea asemenea vederi despre lume, încât putea să întrebe nepăsător de vesel: *Tot aşa de mult alergi?*

Încerca să fie amabil, şi-a dat ea seama. Oamenii care se ţin departe de semeni sunt adesea amabili. Practică gesturile amabilităţii pentru că nu-i costă nimic. Ceea ce-i priveşte pe alţii n-are niciun efect asupra lor, şi atunci gesturile bunăvoinţei sunt mai la îndemână decât cele ale răutăţii, care nu generează decât neplăceri şi necazuri. Cu gesturi de amabilitate eşti lăsat în pace.

Hugo Rask era genul de om care voia ca lumea să spună despre el că e o persoană simpatică. O persoană caldă, altruistă, asta voia să fie. Cel mai cald era cu străinii. Cu cât îl cunoşteau mai bine aceştia, cu atât era mai rece şi mai distant.

Bătea darabana în masă cu degetele, privind cu jind înspre atelier.

Stăteau pe trotuar în faţa restaurantului. El se legăna nerăbdător de pe un picior pe altul. Ester trebuia să

plece. Nu mai era nimic de făcut în seara asta; nu mai era nimic de făcut şi gata. Întinse mâna spre obrazul lui, aşteptă câteva momente, îşi coborî apoi braţul, făcu stânga-mprejur şi plecă.

Pe trotuar era zăpadă, zăpadă proaspătă care se făcea zloată. Văzu în oglinda retrovizoare a unei maşini parcate că el rămăsese pe loc şi se uita după ea.

Undeva, în sinea ei, ştia că, din momentul în care nu insişti şi nu acuzi, rezistenţa e inutilă şi superioritatea devine slăbiciune. Stânjeneala devine înfrângere, şi ostilitatea, şovăială. Dar pentru el nu era destul ca s-o cheme înapoi.

Îl urmări în toate oglinzile retrovizoare. Văzu cum se smulse din starea de împietrire, trecu strada, intră pe uşă şi dispăru acolo unde era în largul lui.

Ca să simtă că încă trăieşte, Ester încercă să-şi umple timpul cu ceva, să-şi găsească lucruri de făcut.

Plecă la Paris.

Avea o bună prietenă care de şase luni era acolo în interes de serviciu şi reuşise s-o convingă să vină, să-şi mai ridice moralul şi să se gândească la lucruri mai plăcute. (E interesant că, în vorbirea obişnuită, prin *bun prieten* se înţelege un prieten mai îndepărtat decât unul căruia îi zici pur şi simplu *prieten,* după cum şi *o persoană mai în vârstă* e mai tânără decât un bătrân. Aceasta era deci o bună prietenă de-a lui Ester. Mai mult decât o cunoştinţă, dar nu o prietenă apropiată.)

Trase la New Hotel, de lângă Gare du Nord, un stabiliment mic şi claustrofobic, care în caz de incendiu n-ar fi avut cum să-şi evacueze nici măcar gândacii de bucătărie. I s-a dat o cameră minusculă la etajul trei, cu praf prin colţuri şi cu o saltea cu plastic protector deasupra. Gândul la întâlnirea trupurilor care duseseră la aranjamentul ăsta îi făcu rău, dar nu mai rău decât toate celelalte lucruri care o înjunghiau şi-i sfredeleau cu instrumente, şi ascuţite, şi boante, organele interne.

Diseca la infinit tot ce se întâmplase, de una singură, sau cu cei dispuşi s-o asculte, şi analiza cum ar fi trebuit să facă în data cutare, sau în împrejurarea cutare, dacă ar fi ştiut că vor ajunge unde s-a ajuns. După ce se culcase cu Hugo, niciun pas n-ar fi trebuit făcut aşa cum l-a făcut ea, dacă ar fi ştiut.

Una dintre greşeli o zăpăcea de-a binelea. N-o putuse evita deoarece era ancorată într-o judecată şi într-o valoare pe care nu le considera greşite. Îi era cu totul necunoscut faptul că furia ar fi interzisă în iubire. Nu-şi putea imagina că un singur acces de furie – manifestat sub formă de SMS în acea sâmbătă seară după film, când văzuse luminile stinse la atelier – a fost de ajuns ca să strice totul. Ei i se părea, exact invers, că furia era permisă tocmai între doi oameni apropiați.

Dar poate că părerea ei nu era cea general acceptată, şi atunci, se gândea Ester, era greşită opinia cu privire la apropierea dintre ei doi.

El nu voia să aibă cu ea o legătură apropiată, care să permită accesele de furie.

Dar atunci de ce a vrut să fie intim cu ea dacă nu voia apropiere? Şi care a fost rostul acelui preambul de luni de zile, al deselor convorbiri, lungi şi intense?

Nu înțelegea.

Îşi spuse că, dacă s-ar apuca vreodată să scrie un epos despre problema asta, i-ar da titlul *Nu înțeleg.*

Avusese ea şi relații de prietenie care nu tolerau furia. Dar nu fuseseră nişte relații solide, suficient de apropiate, de iubitoare, din categoria celor în care să dai curs liber unei decepții, în care să existe fundamentul afectiv necesar confruntării, aşa cum văzuse ea relația lor. Dar pentru el legătura nu era destul de strânsă ca să merite nici cel mai mic deranj.

La hotelul ei sumbru din Paris, punea ceasul să sune la şapte dimineața şi cobora la micul dejun, după care se întorcea în cameră, punea iar ceasul, scria două ore şi, când ceasul suna din nou, se oprea brusc, ieşea să se

plimbe, hoinărea la întâmplare pe străzi, inspira atmosfera şi mirosurile. Când îşi simţea picioarele obosite, intra într-o cafenea, se aşeza şi citea. Erau momente când simţea că se bucură de viaţă, că e o fiinţă individuală, care poate să trăiască în afara unei simbioze. În restul timpului îi era clar că, de bine, de rău, are o viaţă. În minutele de independenţă, euforice prin comparaţie cu starea ei obişnuită de durere constantă, simţea impulsul de a-i trimite un SMS din care să reiasă cât de independentă şi de veselă era, pe câtă prietenie şi egalitate se baza în fond relaţia lor, cum a reuşit să accepte şi cum se îndrepta spre obiective noi, cutezătoare. Voia să-i împărtăşească buna ei dispoziţie, faptul că profita de atmosfera cafenelelor pariziene, că n-avea nevoie de nimeni altcineva ca stimul intelectual, întrucât era puternică, avidă de cunoştinţe şi complet autonomă.

Odată chiar cedă tentaţiei şi-i scrise un mesaj. Îşi închipuia că legătura strânsă pe care o trăia în forul ei interior era adevărată şi, prin urmare, reciprocă. Nu primi niciun răspuns, aşa că şi rămăşiţele independenţei se duseră pe apa sâmbetei, iar restul săptămânii fu mai întunecat. De ce nu înţelegea Ester că neliniştea abisală creată de un SMS rămas fără răspuns era aceeaşi de fiecare dată şi că singura modalitate de a o evita era să nu mai trimită niciunul? Capul răutăţilor era Speranţa. Ea îi băga beţe în roate, îi estompa memoria ruşinii şi a neliniştii şi o împingea spre noi încercări, în ideea că lucrurile se schimbaseră.

Seara se întâlnea cu buna ei prietenă din Paris. Ieşeau împreună la restaurant, dar buna prietenă nu ştia ce înseamnă să ai probleme în dragoste. Ea credea că totul e în ordine cu o persoană tristă dacă persoana tristă râde o dată în timpul serii. Un om cu adevărat copleşit de necazurile vieţii nu poate să râdă. Aşa credea buna prietenă, care văzuse şi un reportaj la televizor despre persoane profund deprimate, care-şi lăsau bucătăria în mizerie şi erau tratate cu şocuri electrice. Şi nu râdeau

niciodată. După o deziluzie, trebuie să cauți să-ți trăiești viața mai departe şi să te gândeşti ce bine îți merge totuşi în comparație cu cei care suferă cu adevărat – de cancer, de paralizie, de foamete, sau fiindcă sunt obligați să se prostitueze. Bunei prietene îi era greu să ducă în cârcă poverile altora, voia ca totul să fie normal, ca să poată să-şi facă şi ea loc, fără remuşcări, în conversație cu propriile necazuri şi cugetări.

După câteva seri îşi pierdură cheful să ia cina împreună, dar îşi salvară obrazul căzând de acord fără cuvinte, discret, în unanimitate, să mănânce separat.

Parisul te întâmpina cu mirosuri şi miresme, murdărie şi aluat cu unt, gaze de eşapament şi parfum. Zilele treceau una după alta, plimbările la fel, impresiile tot aşa, şi Ester avea mereu impresia că plecase într-o călătorie fără sens. Măsura cu privirea barele zvelte de oțel verde-închis care separau strada de trotuar, măturătorii de stradă în verde-deschis, tot ce era distinctiv parizian, care o atrăsese mereu, şi colțurile de stradă cu braserii. Nu-i era de niciun ajutor călătoria la Paris. Nimic nu-i era de ajutor atâta vreme cât pornea la drum cu ea însăşi.

În penultima seară ieşi să cumpere o sticlă de vin şi o cină la pachet, pe care s-o mănânce în fața televizorului. În drum spre magazin, îi sună mobilul. Era ora şapte şi jumătate. Îşi scoase telefonul din buzunar şi văzu afişat numele lui Hugo. Scria foarte clar: Hugo Rask. Se opri brusc din mers, rămase nemişcată şi răspunse cu prenume, nume, cu glas stăpânit. Cel care are doar prenume stă în bătaia vântului şi aşteaptă în van, gândi ea. Prenumele şi numele laolaltă aveau altă pondere, sugerau suveranitate şi respect de sine. Când răspundeai cu prenume şi nume, nu aşteptai apatic la telefon, te arătai preocupat de ale tale, activ. Era poate şi mai bine doar cu numele, dar, în contextul actual, ar fi fost prea studiat, prea distant, prea ar fi sunat a glumă. I s-ar fi părut şi lui prea evident.

Aşteptă să sune de câteva ori înainte să răspundă,

după care îşi rosti prenumele şi numele calm, ritmic, şi aşteptă să-i audă glasul. Îşi simțea bătăile inimii în urechi, dar n-auzea pe nimeni în telefon. Auzea însă zgomot de voci, i-o distingea şi pe a lui, dar ei nu i se adresa nimeni. Vorbeau nimicuri ca într-o pauză de lucru. Cineva râdea, cineva îşi puse paharul de vin pe o suprafață netedă; se înțelegea după sunet că era vorba de un pahar gol aşezat pe tăblia barului din atelierul lui. Oare paharul Evei-Stina, femeia al cărei nume îi era greu să şi-l amintească?

Ester spuse tare „alo". De cinci ori, pe urmă tăcu. Cam atunci începu disperarea. Când era cu adevărat disperată, Ester devenea foarte sensibilă la felul în care se manifesta disperarea.

Murmurul continua. Costa să răspunzi la convorbirile telefonice din Suedia şi trebuia dintr-un moment în altul să întrerupă legătura.

— Alo! strigă ea o ultimă oară. Alo!

De-ndată ce-i văzuse afişat numele, îi reînvie toată speranța, şi acum n-o mai putea alunga. Nu se poate, începu Ester să cugete, ca sentimentele pe care le ai pentru cineva să dispară de la o zi la alta, şi trebuie să fi simțit ceva pentru ea, că altfel n-ar fi investit atâta timp întâlnindu-se cu ea. Logica acestui gând era atât de limpede, încât era foarte uşor să-ți mobilizezi speranța. Speră cu toată ființa ei cât fu noaptea de lungă. Nu dormi mai deloc.

Ziua următoare era ultima ei zi la Paris. Scrise şi făcu o plimbare conform programului, dar nu simți nici miresme, nici nu văzu oraşul. O consuma chinul că nu ştia dacă el încercase să ia legătura cu ea în seara precedentă şi nu îndrăznise să meargă până la capăt, sau dacă era vorba despre altceva. Îşi bătea joc de ea? Voia s-o facă să sufere? Din ce motiv?

Când veni seara, nu mai suportă şi-l sună ea. Povara care-i comprimase plămânii săptămâni de-a rândul

dispăru în clipa când el răspunse. Şi fusese alegerea lui să răspundă, cu toate că vedea afişat numele ei. Se auzea după timbrul vocii lui că era în expectativă, dar, când ea îi spuse că telefona din Franța, glasul îi deveni mieros, cald şi învăluitor, ca în primele trei luni. Franța era departe, la fel de departe ca străinii pe care întotdeauna îi trata cu căldură, şi n-avea nevoie să se apere.

— M-ai sunat ieri, zise ea reculeasă şi temătoare.

— Te-am sunat? spuse el amabil.

— Ieri-seară.

— Cum aşa?

— Tocmai mă duceam să cumpăr nişte vin pentru masa de seară. Mergeam pe trotuar în inima Parisului, când, deodată, ai sunat. Stau lângă Gare du Nord. Să fi fost cam şapte şi jumătate. Dar poate a fost o greşeală.

— Trebuie să se fi format singur, în buzunar.

— N-a vorbit nimeni când am răspuns.

Îi pufni pe amândoi râsul.

— Deci eşti în Franța.

Ştii asta de câteva zile, îşi spuse ea în gând. Ți-am trimis un SMS de aici miercuri şi n-ai răspuns. Apoi zise:

— Spui deci că a sunat singur, din buzunar?

— Îl țin mereu în buzunar. S-o fi apăsat vreun buton când m-am aplecat după ceva, ştiu eu?

— Spre tăblia barului.

— Sigur. Da, poate că aşa a fost.

— Se mai întâmplă cu aparatele astea moderne, zise ea.

— Exact.

— Dar nu ți se pare misterios că a sunat tocmai la mine? Aproape ca un semn.

Acum râdea încurcat. Aşa era mai tot timpul. Ester se gândea că propriul râs îl jena, pentru că râsul e ceva intim.

— Poate că telefonului tău îi e dor de mine şi de minunatele convorbiri la care a fost martor, zise ea.

Râsul dispreţuitor nu e intim, se gândea ea mai de

parte, dar nici râs adevărat nu e. Imita sunetul unui râs, mişcările muşchilor, parazitând râsul autentic.

Lunga tăcere din timpul convorbirii îi dădea timp gândurilor ei să ricoşeze în diverse direcții.

— Îți aduci aminte ce minunat era când eram împreună? Când vorbeam necontenit?

— E bine în Franța?

— Perfect. Foarte bine. Palpitant.

— Franța e frumoasă, spuse el. Țara brânzeturilor şi a vinului. Şi a intelectualismului adevărat.

— Ce mai, Parisul e mereu Paris, zise ea şi simți cum replica asta, înfiorător de uzată, îi apărea ca emblemă a colapsului lor.

— Da, într-adevăr.

— N-am făcut altceva decât să bat străzile şi să inspir atmosfera. E ceva unic.

— Grozav.

— A venit primăvara aici, în capitala iubirii.

— Îmi imaginez. Suntem deja în martie. Ce repede trece timpul.

— Da. Sau încet. Bine, cam atât aveam de spus. Voiam să ştiu dacă m-ai sunat ieri şi dacă era vorba de ceva special.

— După cum ți-am spus, nu. A fost cu siguranță o greşeală.

— Păcat.

Considera convorbirea încheiată şi luase telefonul de la ureche când îi auzi din nou vocea:

— Păi, atunci ne auzim când te întorci acasă.

Ea puse din nou telefonul la ureche.

— Ai spus ceva?

— Ne auzim când te întorci.

— Da? Da! Ne auzim? Bine.

— Aşa facem, spuse el. Până atunci, concediu plăcut.

După cuvintele astea mici, pline de nonşalanță care-i scăpară lui de pe buze, ea se plimbă imponderabilă prin

seara pariziană, înamorată de toate mirosurile şi plină de simpatie pentru fiecare ființă omenească pe care-i cădeau ochii. Ajunse la Shakespeare & Company exact înainte de închidere, îşi cumpără câteva cărți, una de Hannah Arendt, una de Derek Parfit, şi şi-a promis în acelaşi timp să lucreze mai mult, să revină la disciplina de dinainte, la lecturi şi la efortul de a pricepe misterele omenirii.

Se întrețínu puțin în franceza ei aproximativă cu librarul în timp ce plătea şi nimic pe lumea asta n-o mai irita.

Avionul ateriză a doua zi, cu câteva minute înainte de ora două. În mai puțin de o oră era deja în apartamentul ei de pe Kungsholmen. Îşi zise să aştepte şi să nu-i telefoneze chiar imediat. Era duminică, ziua când alerga cel mai mult. În general, ziua întoarcerii dintr-o călătorie i se părea ratată pentru orice activitate mai importantă, dar ziua de azi era altfel, marca un nou început. Procesele biochimice care-i activau corpul funcționau azi fără piedici sau bariere, nimic nu le încetinea, nimic nu le oprea. Eliberată de orice rezistență, plecă în lunga tură de alergat duminicală, deşi era deja după-amiază. De obicei ori alerga dimineața, ori deloc; i se părea adesea anevoios să iasă prea târziu la alergat. Acum ajunse să alerge optsprezece kilometri, dar plănuia ca până la începutul lui mai să atingă distanța maximă, depăşind cei douăzeci de kilometri propuşi inițial, adică să alerge cel puțin douăzeci şi doi de kilometri. Azi niciun pas nu păru un chin. Înaintând de-a lungul apei, îşi imagina cum se vor întâlni diseară sau poate mâine. Spusese că se vor auzi când se va întoarce din Franța. Ei, acum se întorsese. Era prima oară după catastrofă când propunea el aşa ceva. Şi bineînțeles că nu „din greşeală” sunase telefonul. Era prea incredibil. Nu, şi lui îi era dor.

După alergat făcu o baie cu spumă. Simțea oboseală plăcută în corp, mai ales în tendoane. Şi o stare de bine, o stabilitate interioară. O să-l sune de-ndată ce iese din baie şi se îmbracă, dar nu prea devreme, că avea şi ea o mulțime de treburi de rezolvat, avea şi ea o viață.

Aşadar, o luă pe îndelete, se şterse, se lungi aburindă pe pat ca să mai transpire. Îşi călcă o bluză, îşi puse nişte blugi mulați, nişte ciorapi nepurtați până atunci, un jerseu cu decolteu în V, care se asorta cu bluza în carouri.

Când îi telefonă, nu-i tremură mâna, pentru că n-avea de ce. Se vor auzi când se va întoarce de la Paris, era un îndemn, şi acum era înapoi, aşa că sună.

E prea uşor să spui „ne auzim când te întorci” când vă desparte o jumătate de continent. E prea uşor. Conţinutul şi semnificaţia vorbelor rostite depăşesc cu mult uşurinţa exprimării. Nu. Era o judecată greşită. Ca toţi îndrăgostiţii, Ester analiza prea îndelung conţinutul limbajului, sensul literal al cuvintelor, şi judeca prea rapid limita posibilului şi situaţiile în ansamblul lor. Judecăţile de acest gen erau parte a profesiei sale, şi acolo excela, dar profesia nu includea viaţa ei sentimentală.

Desigur, conţinutul propoziţiei rostite de el, „atunci, ne auzim când te întorci”, nu era cine ştie ce. Era o frază obişnuită de politeţe adresată cuiva aflat într-o călătorie. Putea să însemne că respectivii se vor auzi peste o săptămână sau peste două luni. Fraza nu exprima un conţinut, ci o simplă înţelegere între două persoane: „Ne cunoaştem, nu suntem certaţi, asta nu-i ultima oară când stăm de vorbă”. Dar, când o spui cuiva care moare de dor, fraza asta devine brutală, o combinaţie confuză de laşitate şi vină, o solicitudine făcută din vorbe goale.

Aflându-se în starea aceea de efervescenţă, Ester nu era capabilă să vadă că afirmaţiile pot fi uneori uşoare ca fulgii de cenuşă şi, tot ca cenuşa, la fel de carbonizate. Erau presărate cu indolenţă, cădeau, dansau. Cuvintele nu erau monumente grele despre intenţii şi adevăruri. Erau sunete de umplut tăcerea.

Fericirea există rareori în trăirea fericirii. Ea este cuibărită în aşteptarea fericirii, şi aproape doar acolo. De ieri-seară fusese fericită.

După ce sună cam de opt ori, el răspunse, dar parcă vocea îi era puţin înăbuşită.

— Bună! zise ea. Eu sunt.

Salutul lui era măsurat şi atunci glasul ei deveni silit, fiindcă i se îngustă gâtlejul şi vasele de sânge i se contractară. Ester reuşi să bâiguie:

— Ce mai faci?

— Păi, să zicem că fac bine?

Ea auzi semnul întrebării, răceala lui înfiorătoare. Bănuia că sugera o cloacă de dispreț. Ar fi putut să spună pe şleau: „De ce mă suni iar, nu mă deranja, doar am vorbit ieri, ce vrei de la mine?”

— Stau şi lucrez puțin, spuse el, mai blând de data asta, observând că tonul lui o împietrise, o sugrumase.

— Ce bine. Că lucrezi. Am lucrat şi eu în avion. Altfel, n-am făcut mai nimic azi. E duminică. Ei, nu pentru că are vreo importanță, dar invoci duminica dacă vrei să te odihneşti.

Se stăpâni şi nu închise brusc telefonul doar ca să nu-l lase să vadă cât de ridicolă se simțea. În schimb zise:

— Şi merge bine?

— Ce?

— Treaba.

— Merge ca de obicei. Avem multe de făcut. Mai rămânem nişte ore bune aici. Sunt cu toată echipa. O să lucrăm până noaptea târziu.

Bluza proaspăt călcată era umedă pe spate şi la încheieturile brațelor. Nu mă umili, se gândi ea, aud ce insinuezi, n-am să te vizitez cu forța.

— Aveai ceva special să-mi spui? întrebă el.

— Nu. Nimic special.

El îi servi râsul lui încurcat.

— Sunt din nou acasă.

— Aha, da. Exact.

— Ziceai să te sun când mă-ntorc.

— A, da. Ai fost la Paris.

— Da, am fost la Paris.

Urmară câteva clipe distincte de tăcere.

— Şi a fost bine? Palpitant?

— Nu. Pentru că mi-am luat cu mine capul şi corpul.

El scoase un fel de fredonat, simțind că s-ar putea ca lucrurile să devină intime, şi avea de gând să termine convorbirea. Ea auzise tot ce era de auzit ca să înțeleagă

o dată pentru totdeauna că trebuie să-şi vadă de drum şi să nu se mai gândească la bărbatul ăsta. Numai că ceea ce ştia acum nu-şi găsea drumul în sistemul autonom al comprehensiunii, ci rămase la suprafața lui, acolo unde scuzele se hrănesc cu orice găsesc la îndemână. În eterna luptă care se dă între comprehensiune şi speranță, câştigă speranța, întrucât a încorpora comprehensiunea costă prea scump, iar speranța îți face existența mai uşoară.

— Vrei să mâncăm diseară împreună? zise ea sfârşită.

— Diseară! Nu, imposibil!

Un semn de exclamare al groazei.

— Mă gândeam eu că nu.

— Absolut imposibil.

Ruşinea pulsa în ritm uniform, regulat.

— Ai zis c-o să ne auzim când mă întorc. De aceea am telefonat. Numai de aia. Altfel n-aş fi sunat.

— Nu-i nimic. Acum trebuie să-mi continui treaba. Numai bine!

Trecură două luni. Era primăvară, timpul pojghițelor de murdărie şi al gunoaielor de prin crăpături. Totul se vedea în bătaia razelor ascuțite ale soarelui. Suferința nu poate rămâne în stadiul acut la nesfârşit. Curând e mutată la îngrijirea pe timp de zi, apoi la reabilitare. Ester se anestezia căutând compania unor oameni pe care nu i-ar fi frecventat dacă s-ar fi simțit armonioasă, şi nu pe jumătate moartă. Făcea tot ce-i stătea în puteri ca să nu fie singură, îşi ruga cunoştințele şi prietenii să doarmă la ea, ca să nu simtă cum întunericul nopții i se mută în suflet.

Nu dădea dovadă de stoicism, era, din contră, sfâşiată, urâtă. Într-o seară cedă ispitei şi-i telefonă lui Per, bărbatul alături de care trăise înainte şi pe care îl părăsise cu o jumătate de an în urmă. Habar n-avea de ce îl sună, degetele o luară înaintea minții. Per îi spuse că încă o mai iubeşte, că-i e teribil de dor de ea, că viața i se pare tot timpul cenuşie de când ea a dispărut. Asta o emoționă pe Ester, era mişcată, şi-i spuse că era recunoscătoare pentru anii petrecuți împreună. Pe urmă Per o întrebă de ce l-a sunat, şi se auzi după tonul pătrunzător al vocii că se gândea la ceva anume. Ştia şi el, la fel de bine ca şi ea, că telefonul acela nu fusese întâmplător, ci rezultatul unor curenți, al unei dinamici interioare. Ester zise că doar voia să vorbească puțin cu el. A doua zi, Per o sună de două ori s-o întrebe dacă n-ar vrea să încerce din nou. A treia zi o întrebă cu voce ascuțită ce-i dă ei dreptul să-i tulbure dramul de echilibru pe care reuşise să şi-l recapete după luni de suferință şi disperare. Lui Ester îi venea greu să creadă că era atât de importantă pentru Per, fiindcă nu-i dăduse impresia asta de-a lungul anilor, aşa că nu era pe de-a-ntregul convinsă de ce spunea el. Şi, pe lângă asta, era ocupată până peste cap de propria-i suferință, de disperarea ei. Nefericirea lui nu prea avea efect asupra ei. I se părea ireală.

Corul de prietene îşi făcea de zor datoria. Interpreta, o consola, o alina, o dojenea, o povăţuia pe ce alte căi să apuce. Trebuia să se elibereze, zicea corul, şi ea repeta după el: trebuie să mă eliberez de toată idioţenia asta.

Cine ştie, spunea corul, poate că-ntr-o bună zi o să te trezeşti că Hugo apare la uşă cu un buchet de flori. Dar, până e el gata, ea trebuie să aştepte şi, între timp, să-şi trăiască viaţa.

Corul de prietene n-ar fi trebuit să-i spună asta, fiindcă speranţa puse instantaneu stăpânire pe Ester, şi de altceva nici nu-i mai păsa.

— Crezi că e posibil? zise ea cu răsuflarea întretăiată. Crezi că s-ar putea întâmpla ca într-o bună zi să vină Hugo la mine şi să-i pară rău, să-mi spună că s-a răzgândit?

— Orice e posibil, dar nu trebuie să te gândeşti la asta, spuse corul.

Era un sfat născut mort, zadarnic. Dacă exista cea mai mică şansă, Ester urma să se gândească numai la asta şi, până să vină ziua cu pricina, viaţa şi-o va trăi în paranteză.

Ester se gândea că ceea ce fusese extrem de important pentru ea nu fusese decât o joacă pentru Hugo. Contempla câteva momente acest gând, după aceea îl alunga din minte ca să poată îndura aşteptarea. În aprilie îi scrise două scrisori lungi, pe care le expedie cu poşta. Voia să se explice şi să înţeleagă. Voia să formuleze tot ce simţise, de ce se comportase cum se comportase, de ce crezuse ce crezuse, voia să-i spună că felul în care acţionase el îi influenţase propriul comportament, că nimeni nu acţionează fără să şi reacţioneze; că el îi dăduse motive temeinice să facă diverse presupuneri.

Nu se aştepta la un răspuns, şi nici nu-l primi.

Avea zile în care viaţa i se părea suportabilă şi sensibilitatea la durere ajunsese la dimensiunea unei gămălii de ac.

Citi un roman publicat recent despre Holocaust, scria poezii, desigur proaste, despre starea ei nefericită, dar le păstră. Alerga, conform planului, de cinci ori pe săptămână. Primăvara mergea înainte. Picioarele acumulaseră un număr considerabil de kilometri de la Anul Nou încoace.

Spre sfârşitul lui mai intră într-o cafenea pe la Östermalmstorg. Îşi băgă în cap că nu nimerise în locul ăla pentru că era aproape de Kommendörsgatan. Dar era conştientă că tocmai din cauza asta se află acolo. Uneori mai ajungea prin cartierul lui.

Se apropia o sărbătoare religioasă. Era cald şi oraşul era pustiu. Citea cu o cafea alături. Putea iar să se cufunde într-un text, în special când nu era singură acasă, ci afară, printre oameni, când simțea oraşul pulsând de viață. Era concentrată asupra cărții, dar nu era atât de absorbită, încât să nu vadă cu colțul ochiului o haină cunoscută trecând prin fața ferestrei, o geacă de munte, verde, uzată. Mai era şi altceva cunoscut: mişcările corpului, ceva şleampăt în mers şi alură. Îşi zise că trebuia să înceteze să-l vadă peste tot. Hugo Rask nu intra niciodată în cafenele. Dar iată că acum intră, se îndreptă spre masa ei. Îi întinse mâna şi zâmbi precaut.

Ester puse cartea deoparte cu coperta în sus. Era *Doamna cu cățelul,* de Cehov. Îi spusese el cândva că ar trebui s-o citească. Îşi amintea clipa în care îi spusese asta, căldura pe care o simțise cu ocazia acelei întâlniri, şi cum se uita ea deasupra nămeților de zăpada şi a maşinilor parcate, exact când îi spusese titlul. Unele imagini ți se întipăresc în mod inexplicabil în minte pentru totdeauna. Se întâmplase cu o jumătate de an în urmă.

Acum privea piața pietruită de afară, luminată şi decorată de verdeața suculentă; cea plantată, nu multă, şi cea care-şi croia anevoios drum din crăpături şi găuri, ca să iasă la soare şi să crească. Totul era încă proaspăt, niciun fir de uscăciune.

Hugo o întrebă circumspect ce mai face, parcă bănuitor că răspunsul ar putea să aibă de-a face cu el, dar voia oricum să întrebe. Ea răspunse că se află în faza finală a antrenamentului pentru maraton. Aşa cum se folosise el de subiectul alergatului în ziua aia înfiorătoare din februarie, aşa îl folosea şi ea acum.

Dar el voia să aibă o conversație mai intimă, să treacă peste fleacuri. Se aşeză, îşi scoase geaca şi o întrebă cum se antrenează alergătorii în faza finală. Ea se îndoia că l-ar putea interesa aşa ceva, dar îi răspunse din politețe că de cinci ori pe săptămână: o dată două ore, şi celelalte patru variind timpul. Dar important e pulsul, şi în dimineața aceea făcuse un antrenament de patruzeci de minute cu intervale.

El o întrebă de ce vrea să participe la maraton. Curiozitatea lui nerăbdătoare şi felul de a o interoga despre toate acele detalii i se păreau compensatorii, ca şi cum se străduia să pară interesat, să fie activ. Ester era derutată. Relația lor se încheiase de mult, toate astea veneau prea târziu.

Dar nu exact asta preconizase corul de prietene? Că într-o bună zi, după trei luni sau trei ani, o să se trezească cu el cu un buchet de flori la uşă ca să-i spună că s-a hotărât. Ester simți că o cuprinde o speranță nebună.

Răspunse că maratonul i se părea interesant. Altfel, n-aveai cum să ştii, nici cum să cercetezi ce se petrece în trup şi în cap după treizeci de kilometri, şi, pe urmă, după încă cinci. Era un fel de studiu.

Hugo spuse că e un studiu cam obositor. Ce obțineai era prea scump şi neglijabil.

— Dar, după cum se vede, mie nu mi se pare. De vreme ce particip.

Îi sosi cafeaua. Dădu din cap în semn de mulțumesc.

— N-aveam de gând să vin aici, dar te-am văzut prin geam şi am intrat.

Ea îl băgă pe Cehov în geantă.

— E la fel de bună cum îmi amintesc?
— Foarte bună. De fapt, excepțională.
— Mulțumesc pentru scrisori. Sunt elegante.
— Ți se pare?
— Una din ele e nemaipomenit de frumoasă.
În cealaltă, printre dovezile de iubire, se aflau şi nişte reproşuri sub formă de întrebare.
— Nu mai ştiu ce-am scris. A trecut mult timp.
— Îmi pare rău că n-am răspuns.
— Serios?
— Ar fi trebuit să răspund. Dar toată primăvara am avut enorm de multă treabă. Şi tot mai am.
Ea simțea ce efort mare făcea ca să spună asta. Totodată, înțelegea că, din moment ce-i întinsese o mână, se aşteaptă să fie disculpat, şi că e acum rândul ei să întindă mâna. Nu întâlnise pe nimeni până atunci care să-şi recunoască vina şi, totodată, să trăiască cu ea.
Oameni bine îmbrăcați, cărându-şi acasă pungile cu bunătăți cumpărate din Östermalmshallen, traversau piața.
Ester nu voia să-l lase să scape aşa uşor, micşorându-şi propria suferință produsă de actele lui şi de nepăsarea totală față de scrisorile rămase fără răspuns. Rezistă din răsputeri reacției reflexe de a-i uşura situația. Şi atunci, fiindcă ea refuza să-l absolve de vină, trebuia să urmeze foarte curând o acuzare sau o răutate.
Şi chiar asta urmă. Spuse:
— Ştiai că am o altă femeie.
— Nu. Nu ştiam. N-ai vorbit niciodată de ea şi ai negat când te-am întrebat. Şi, ca să fim cinstiți, faptul că până la urmă am aflat nu ți se datorează ție. Bineînțeles că eu am crezut că te-ai despărțit de ea când ai venit la mine. Că de aceea ai venit la mine atunci, şi nu mai devreme. Am crezut că voiai să pui mai întâi lucrurile la punct acolo. Aşa credeam eu că se face dacă nu eşti bigam. Şi, sigur, poți să fii bigam, dar atunci trebuie să clarifici asta. Până acum regula subînțeleasă este: câte una pe rând.

— Dar atunci ar fi trebuit să ne despărțim!
— Da?
— Dar e ceva atât de complicat.
Era de-a dreptul perplex.
— Dar şi varianta ta a fost foarte complicată pentru mine, zise ea.
— Să vorbeşti despre absolut tot, să fii sincer şi transparent, e şi asta o convenție, spuse el. O îndatorire totalitară, sufocantă, o încătuşare pe care ne-o aplicăm unul altuia. Să ceri din secunda în care ai avut o relație fizică cu cineva ca acel cineva să renunțe la tot se numeşte tiranie. Să-i pretinzi unui bărbat ca după acel contact fizic el să nu aibă voie să păstreze nimic pentru el ține nu numai de o mentalitate mic-burgheză, dar mai denotă şi o lipsă totală de respect față de libertatea individului, pe care tu o stimezi atât.
De durere, Ester nu putea nici să înghită, nici să clipească.
— Nu pot să te contrazic, zise ea. Regret, dar nu pot.
— Trebuie să fie prima oară când se întâmplă asta.
El râse. Ea nu.
— Nu pot să te contrazic decât spunând că libertatea unuia este uneori suferința celuilalt.
Era o după-amiază minunată, de care ai parte doar în luna mai. Vântul mângâia umbrelele de soare şi ele se unduiau leneş. Era cald, aproape arşiță, dar briza se simțea totuşi proaspătă când ajungea până la ei prin fereastra deschisă. Era o vreme de stat afară, dar Ester prefera şi să citească, şi să mănânce înăuntru.
— Cine e?
— Cine?
— Femeia pe care o întâlneşti cu regularitate de ceasornic, dar pe care o ascunzi şi de care nu pomeneşti niciodată.
— Ne cunoaştem de decenii.
— Cu ce se ocupă?
— E profesoară. De istorie şi ştiințe sociale.

— La gimnaziu?
— Liceu.
— Stă departe.
— E plăcut să pleci la drum.
— Să te ascunzi de toți şi de toate. Să duci o viață interioară secretă, să ții lumea la distanță, chiar şi pe ea. Cel care are mai mulți parteneri nu riscă niciodată să se apropie prea mult de vreunul dintre ei. Nu trebuie să fie la fel cu toți, nu riscă să se pună în situații periculoase, îşi poate manevra puterea şi nu nimereşte niciodată într-o poziție dezavantajoasă, pentru că are mereu pe altcineva care-l aşteaptă. E ca un fel de protecție existențială.
— Îmi place să merg cu trenul.
— Cine începe să mintă despre lucruri mărunte în curând minte despre tot, despre toată viața lui. Şi e obligat să trăiască în spatele unui paravan.
— Eu nu mint. A nu povesti tot nu înseamnă că minți.
— Nu vrei să trăieşti cu totul alături de ea?
— Ea vrea să mă mut la ea.
— Dar tu nu.
— Poate când o să am optzeci de ani.
— Ea ştie că ai alte femei?
— Sunt sigur că îşi dă seama.
— Eu nu cred că-şi dă seama dacă n-ați vorbit despre asta. Cum să-ți dai seama? N-ai cum să înțelegi. Ar trebui să-i spui.
— De ce să răneşti oamenii?
Îşi trecu palma peste obraji şi bărbie şi se auzi un sunet ca de răzătoare.
— Ce-a fost în capul tău iarna trecută, când aşa, de la o zi la alta, nu ți-a mai păsat deloc de mine?
— Tu ai viața în față, spuse Hugo. Eu nu.
Diferența de vârstă era totuşi un argument real, singurul pe care nici măcar ea n-avea cum să-l combată. Era prima lui explicație, la care se pare că reflectase.
Câteva clipe avu presentimentul că într-o bună zi o să

se sature până peste cap de povestea asta şi o să-i fie indiferent cum se termină. Simţi că se va uita stupefiată în urmă la toată strădania şi la cum a crezut că merită să lupţi pentru el. Şi tot în ziua aceea o să fie recunoscătoare că a avut norocul să scape de el. Un gând fulgerător, printre atâtea altele. El i se părea lamentabil, şezând greoi pe scaun şi mărturisindu-şi trivialitatea, viaţa tristă şi frica, pe care încerca s-o înalţe la gradul nobil de spirit deschis.

La masa liberă de lângă ei se aşezară două femei. Una povestea ceva şi cealaltă râdea foarte tare, se oprea când povestea continua, după care râdea iar la fel de tare. Povestitoarea părea mulţumită de veselia prietenei, dar, jenată de râsul ei zgomotos, căuta s-o mai potolească, povestind şi ea ceva mai domolit.

Ester şi Hugo întoarseră capul spre cele două femei.

— Tu nu râzi niciodată aşa când îţi povestesc eu ceva, spuse el şi îi trecu mângâietor mâna pe braţ.

— N-am avut motiv de râs, zise ea.

— Ei da, fiindcă noi avem o relaţie mai serioasă.

Se uita la ea cu ochi limpezi, fără gânduri ascunse. Chelnerii trebăluiau prin cafenea: unul ştergea o masă, altul adusese un espresso unei femei în taior, care deschise *Financial Times*.

— Noi n-avem nicio relaţie, nu? zise Ester.

— Dar suntem serioşi. Dacă am avea o relaţie, ar fi o relaţie serioasă. Şi de râs, am râs mult împreună.

— Asta aşa e.

Singura armă a îndrăgostitului este să nu mai iubească. Oricât de confuză şi sufocantă ţi se pare iubirea altuia, te doare când o pierzi, chiar dacă niciodată n-o doriseşi. Indiferenţa produce o modificare în balanţa puterii, generează teama că vei apărea ridicol şi banal în ochii celui care te-a iubit.

— Ţi-aduci aminte când ai venit la mine astă-iarnă? zise ea.

— Sigur că da.

— Mai ştii ce-am mâncat?

— Ai făcut un pui. Cu sos de smântână.

— Sos de smântână, vin alb şi *gruyère.*

— N-avea prea multe vegetale, spuse cu uşoară satisfacție.

Ester observa bucuroasă că el, în mod intenționat, căuta s-o atragă evocând cu exactitate detalii din trecutul lor comun.

— Era o mâncare roşiatică.

— Pusesem şi boia. Ce interesant că-ți aminteşti cu ochii. Eşti artist plastic până în măduva oaselor. Eu îmi amintesc cu urechile, iar ochii îşi amintesc doar dacă văd text. Îmi mai amintesc şi cu alte părți ale corpului.

Se pregăteau să plece. El îşi puse iar geaca, mult prea călduroasă, nepotrivită cu anotimpul. Şi-o scosese tot ca un fel de efort gândit, o compensație pentru toate dățile precedente când rămăsese cu haina pe el, se gândea Ester.

— Nici eu nu-mi amintesc numai cu ochii, zise el.

Nu face asta, îşi zise Ester. Nu mă mai momi. Eu tocmai încerc să mă desprind de tine.

Dar îi plăcea teribil să vadă cum îi sclipeau ochii când îşi amintea de întâlnirile lor şi se simțea foarte aproape de el.

— Boiaua a dat mâncării culoarea roşie, zise ea încă o dată.

— A fost delicioasă. N-am venit şi cu un scaun? Îl mai ai?

— Stau pe el în fiecare zi.

— Ce bine c-am contribuit şi eu totuşi cu ceva.

— N-am priceput deloc de ce te-ai culcat cu mine de trei ori după luni de zile de ocolişuri, şi, pe urmă, pur şi simplu ai dispărut. Nici până azi nu înțeleg cum ai putut să faci aşa ceva şi de ce n-ai vrut niciodată să vorbeşti cu mine despre asta când te-am rugat.

El îşi întoarse capul şi urmări cu privirea un cuplu şontorog mergând teribil de încet, sprijinindu-se unul de

altul.

— N-are niciun rost să încerc să-ți explic. Tu ştii deja răspunsurile la toate întrebările, şi replicile îți sunt şi ele pregătite.

— Păcat că aşa vezi lucrurile. Pe mine mă interesează cum gândeşti tu în privința asta, aş vrea tare mult să aud versiunea ta. Dar poate că interpretarea mea e diferită de a ta şi nu vrei s-o auzi fiindcă nu-ți convine?

Stăteau afară, în piață, unde Humlegårdsgatan se întâlneşte cu Nybrogatan. Ea îi întinse mâna în semn de la revedere. Nu-şi mai dăduseră mâna de când se văzuseră prima oară, în octombrie. Şovăitor, îi dădu şi el mâna, iar gestul sugera distanță şi o încheiere.

El îi căută privirea şi spuse:

— Îți promit c-o să mă gândesc serios la ce spui, Ester. La noi doi.

Ea îi auzi clar vorbele. Nu auzi greşit. Ar fi vrut să-l pună să repete şi să-l poată înregistra, dar nu, nu putea să-şi fi imaginat. Auzise bine.

— Ce-ai spus?

El se uită la ceas. Trebuiau să se despartă. El trebuia să se întoarcă la viața lui, şi ea la neviața ei. Şi, fiindcă urma un weekend prelungit, presupunea c-o să plece la femeia lui.

— O să intru la System[13], spuse el. Hai şi tu.

Ester se gândea: La aşa ceva trebuie să spun nu şi s-o iau în altă direcție, hotărâtă, cu capul sus.

Îşi zicea: Ăsta e momentul să plec de-aici şi să nu mai privesc înapoi.

Intră cu el la System. Era multă lume. În timp ce stăteau la rând, ea îl întrebă ce-o să facă în weekendul ăsta de patru zile.

Răspunse că o să plece la Borås.

Poate că răspunse aşa din prostie sau din pur reflex, fiindcă tocmai îi povestise despre femeia din Malmö, dar Ester îşi zise: Îmi spune asta ca eu să nu cred că relația lui e chiar atât de importantă, că există o şansă, că

trebuie să mai rezist un pic şi să aştept.

Nu-i trecu prin cap că se poate minţi din respect, greşit interpretat, dar umanitar, şi că, dacă ţi-e frică de chinurile altuia, de dependenţa lui exigentă, poţi spune o mulţime de lucruri în care nici tu nu crezi, doar din amabilitate, ca să-l scuteşti pe suferind de adevărul brutal al părerii tale despre el şi de faptul subînţeles că nu vrei să se agaţe de tine după bunul lui plac. Nu se gândi nici că el spusese asta pentru că e neplăcut să vorbeşti despre intenţiile şi acţiunile proprii cu persoane care-ţi dau, fie în tăcere, fie pe faţă, lecţii de morală despre absolut orice, bazate pe sentimente şi justificate de slăbiciunea lor stringentă, şi care pe urmă îţi lansează o canonadă de argumente înţelepte în apărarea lor.

— O să merg şi la Leksand, adăugă el.

Era evident că simţea o uşurare că a reuşit să spună şi asta.

Coada înainta. Ester se gândea de la ce afirmaţii ar fi bine să se abţină în continuare. Aşa vorbea el la începutul relaţiei lor: Leksand, Borås, ca şi cum călătoritul în sine ar face impresie şi ar fi simbol al independenţei, al aventurii, ca şi cum numind locurile respective comunica lumii că el nu era dependent de nicio legătură penibilă, că era liber şi călătorea singur. Era ca un copil care, spunând „Leksand, Borås” în loc de „Malmö, relaţie banală”, credea că zice „Eu n-am făcut nimic! Sunt nevinovat!”.

— Dar cum o să ajungi de la Borås la Leksand, într-un timp atât de scurt, dacă o să te şi opreşti puţin pe acolo?

— Cu trenul.

Casa din Leksand era simbolul autonomiei lui. Plecase acolo singur de câte ori simţise nevoia să se adune, iar acolo nu avea nicio femeie. Şi el ştia că ea ştie asta. Acolo îşi trăia el visul de a se descurca singur, fără o femeie care să-l domine. Îi pomenise şi în alte dăţi de Leksand, ca să-i demonstreze cât de liber, cât de neîncătuşat e. De ce făcuse asta? Poate pentru că ea îl făcea să-şi vadă

situația cu ochii ei severi şi să se simtă ridicol. Dacă ea şi-ar fi dat seama de asta, i s-ar fi părut că e bine, fiindcă ea e cea nedreptățită şi punctul ei de vedere, tocmai de aceea, e cel corect.

Ceea ce-i scăpa lui Ester era că părerile ei, oricât de rezonabile ar fi fost, nu erau percepute aşa, ci doar ca semn al unei ireproşabilități rigide, care generează ruşine, care generează minciuni. Oamenii mint ca să fie liberi. Mint pentru că nu sunt lăsați în pace dacă spun adevărul. Mint pentru că alții îşi permit să-i confrunte în numele adevărului. Minciuna ca fugă de ireproşabilitate devine un act de rezistență împotriva onestității cu pretenții totalitare. Ester Nilsson ar fi văzut mai clar lucrurile dacă n-ar fi fost ea însăşi extrem de implicată în povestea asta împletită cu atâta durere şi deziluzie, încât unele lucruri rămâneau în umbră şi nu le observa.

Pentru unii minciuna devine o dependență cu toate componentele dependenței. Dacă i se ivea prilejul, Hugo Rask nu se putea abține să nu spună un neadevăr, şi asta ca să scape, să nu devină ținta catastifului de drepturi şi reforme al oamenilor iubitori, ca să se ascundă de privirile lumii după care el, de fapt, jinduia, dar pe care nu le suporta.

Ar fi poate exagerat să ne aşteptăm ca, în situația dată, Ester să înțeleagă că el spusese ce spusese nu pentru că stătea în cumpănă, ci pentru ca ea să nu sesizeze cât de jalnic era. Ester nu percepu decât fraza aceea nemairostită până atunci: că el intenționa să reflecteze asupra relației lor, că poate o să vrea să fie cu ea, că diferența de vârstă fusese singurul impediment. Cu alte cuvinte, că relația lor n-avea niciun cusur, şi nici ea.

Aştepta cu Hugo la System pe Nybrogatan şi îşi dorea să nu-i mai vină niciodată rândul la casă. Îşi dorea să rămână acolo tot restul vieții, când îl auzi spunând ceva încă şi mai nemaipomenit.

— O să-ți arăt odată cum e la Leksand.

Îi bubui capul. Li se întâlniră ochii şi privirea lui era

fără mască, curată şi sinceră. Îi veni rândul. Cumpără patru sticle de vin roşu. O luară împreună până la atelierul lui, se îmbrăţişară şi îşi spuseră la revedere.

După aceea Ester merse pe jos tot drumul până acasă. În seara aceea ar fi putut să meargă aşa zece mile. Trotuarele erau înecate în razele promiţătoare ale soarelui din pragul verii. „O să-ţi arăt odată cum e la Leksand.” Avea tot timpul fraza asta în urechi: „O să-ţi arăt odată cum e la Leksand”.

Nu putea să-şi ia angajamente din astea fără un subînţeles. Era imposibil.

Această nouă posibilitate căpătă doar forma unei aşteptări. Ea dorea să-şi înceapă viaţa, să înceapă imediat, dar doar stătea pe loc şi aştepta.

Marea şi adevărata iubire e luptă şi extaz. Aşa le explica Ester scepticilor de ce relaţia ei cu Hugo era atât de complicată şi obositoare, de ce nu-i aducea decât chin şi nicio bucurie. Corul de prietene spunea uneori că nu, iubire înseamnă armonie, preocupare reciprocă, nicidecum corvoada asta căreia i se supunea de bunăvoie.

Cine spunea aşa ceva habar n-avea. Armonia se instalează abia după multă trudă. Trebuie s-o meriţi. Trebuie să tragi din greu, să suferi ca să dobândeşti plăcerea şi să-i afli adevărata valoare.

După weekend l-a sunat cu toate că-şi propusese să aştepte până sună el. Reuşise să aştepte o zi, adică ziua de luni, dar nu mai mult. El îi răspunse repede, vesel, binedispus. Avea din nou tonul acela aferat, politicos, de copil care vrea să arate că a fost cuminte şi că n-a minţit.

Hugo îi spuse că la Leksand soarele strălucea.

Poate, îşi zise ea, dar nu pe el.

Totuşi, semnificativă pentru interpretarea ei era constatarea că el se găsea în aceeaşi stare de spirit ca atunci când se întâlniseră cu câteva zile în urmă. Nu era nici distant, nici arţăgos. Dacă-i pomenea de Leksand însemna că-l interesa în continuare să pună capăt celeilalte relaţii, de unde Ester trăgea concluzia că Hugo

se dezicea de acea femeie, ceea ce însemna că n-o mai iubea şi că era liber, ceea ce însemna că nu se hotărâse, ceea ce însemna că ea avea o şansă, şi că şansa era mare.

Nu-i dădea prin cap că perfidia poate fi o trăsătură de caracter şi că indiferent cine s-ar afla alături de el ar fi expus falsităţii. Cu Ester avea să fie altfel.

O întrebă dacă alergase mult în ultimele zile, şi ea îi răspunse că alergase patruzeci de kilometri de când se văzuseră. Antrenamentul ei era ceva pe jumătate permeabil între ei doi – atât condiţie, cât şi obstacol al apropierii.

— E cât un maraton întreg! exclamă el.

— Dar împărţit în trei reprize, zise ea.

De ce îi telefonase ea azi? Fiindcă spera că-i va da un răspuns în urma promisiunii făcute? De fapt, nu. Nu era realist. Îi telefonase pentru că o apucase iar mâncărimea, acea malarie a iubirii care rămâne latentă în corp după o primă invazie a sistemului celular şi poate erupe din nou, oricând.

Starea sufletească care se instalase încetul cu încetul în timpul primăverii, când, în fine, se resemnase, când nu se mai gândea la manevre tactice şi nu mai număra câte ore se abţinuse cu înţelepciune să nu-l sune, dispăruse în jumătatea de oră cât durase întâlnirea de la cafenea. Când creierul percepe că există o posibilitate de contact, fiecare oră e prea lungă. Se numeşte starea de sclavie. Starea în care gândul galopează şi pune stăpânire pe tot organismul.

Deci de ce îl sunase azi?

Ca să păstreze contactul cu el. Se gândise că trebuie să-i prezinte un motiv în sensul ăsta şi îl întrebă dacă poate să facă o apreciere… bineînţeles preliminară… pentru că nu poate să ştie încă, pricepea ea… dar poate doar aşa, o evaluare. O estimare prudentă… a timpului de care mai avea nevoie ca să reflecteze.

Se mai întreba dacă să-l mai invite încă o dată la ea la masă şi să facă de data asta şalău cu piure de cartofi,

salată verde cu ulei bun de măsline şi, alături, un vin alb sec. Pe urmă cafea şi tort de ciocolată, nu îngheţată, ci un tort suculent de ciocolată cu procent mare de cacao, făcut de ea. Sau poate ar fi mai elegant să servească un *mousse* de ciocolată în loc de tort? Sau ce ar merge mai bine după peşte? Existau, de sigur, reguli şi recomandări referitoare la combinaţii, greu cu uşor, acrişor cu dulce.

Auzi un tuşit evaziv, după care el spuse:

— Să reflectez la ce?

Întreba fără pic de sarcasm. Habar n-avea despre ce vorbea ea.

— Ziceai c-o să reflectezi la noi doi, la mine şi la tine.

Auzea cum îi trosneau circumvoluţiunile creierului când căuta să-şi amintească. Şi, când găsi ce căuta, spuse:

— Nu merge să reflectezi chiar aşa repede. Lucrurile astea au nevoie de timp.

Din câte ar fi putut să spună, el alesese varianta cea mai proastă, deoarece tot ce vieţuieşte vrea să trăiască, şi speranţa nu e nici ea o excepţie. Speranţa e un parazit. Se hrăneşte şi prosperă din ţesuturile cele mai nevinovate. Supravieţuieşte graţie unei capacităţi foarte avansate de a ignora orice nu-i avantajează dezvoltarea şi de a se înfrupta din tot ce-i întreţine supravieţuirea. Rumegă apoi şi firimiturile, ca să extragă absolut toate elementele nutritive. Acum, speranţa ronţăia cu o frenezie nemaipomenită. Timp de câteva secunde se simţi imponderabilă.

— Din partea mea, îţi las tot timpul de care ai nevoie, zise ea, dar nu apucă să termine fraza, fiindcă el strigă:

— Ah! A intrat chiar în clipa asta o pasăre pe fereastră. Groaznic. Cred că şi-a rupt gâtul.

Auzi cum îi scârţâie scaunul.

— Ce brutală e natura! Sărmana pasăre! Trebuie să văd ce fac cu ea. Uite, zace aici şi piuie de durere.

Ester vedea pasărea în faţa ochilor. Sigur nimerise pe pervazul ferestrei care n-avea decât câţiva centimetri. Era

imposibil din punct de vedere fizic să nimerească exact pe pervaz şi să nu alunece imediat în jos dacă venise cu o asemenea viteză încât să-şi rupă gâtul. Dar poate că se întâmplase cu totul altfel.

Se miră că pasărea îşi alesese un moment atât de neprielnic.

— Vine curând vara, spuse ea, şi tu o să pleci, nu-i aşa?

— Da, acum e deja vară, spuse el ca şi cum era ceva inerent minunat.

— Eu detest vara, zise Ester.

— Nu mă mir. Critici tot ce le place altora.

— Motivele mele par a fi cele mai bune.

Ester puse capăt convorbirii. Timp de câteva luni nu mai vorbiră.

După maratonul din primul weekend al lui iunie, simți un chef nebun să-i trimită rezultatul ei final, 3:45:27; să-i scrie asta şi nimic mai mult. Poate şi: „+27 de grade”. Şi poate chiar: „dureri de picioare”. Şi poate: „Vrei să ne-ntâlnim săptămâna asta?”

Scrise toate astea, apoi şterse mesajul.

În fiecare dimineață făcea patul. Citise undeva că e un semn de tărie interioară. Apoi se lungea pe cuvertură în locuința ei caldă, şi orele se acumulau. Prin ferestrele permanent deschise auzea sunetele văratice ale viespilor, muştelor şi pescăruşilor.

Se obliga să lucreze, dar nu găsea nimic de scris.

Un cunoscut o sfătuise să citească corespondența lui Maiakovski cu Lili Brik. O citi. Văzu că toți iubeau şi plângeau în acelaşi fel şi din aproape aceleaşi motive, că toți înşelau şi erau înşelați în acelaşi fel, şi că toți erau convinşi că nimeni nu mai iubise aşa până la ei sau că suferise mai tare. În toate timpurile şi peste tot în lume.

Câteva voci din corul de prietene se enervară când Ester le povesti de consolarea rusească şi-i reproşară că se crede mai distinsă, mai nobilă şi mai sensibilă în suferința ei.

— Parc-ai fi doar tu şi Poeții. Dar fiecare inimă îşi are saga ei şi să nu crezi că iubeşti tu mai mult decât alții.

Lipsa asta de înțelegere o durea, fiindcă de la Brik şi Maiakovski înțelesese exact contrariul, că ea nu e unică, că suferința ei nu e specială. Şi, în afară de asta, ea însăşi era poetă. Era neplăcut că prietenele apropiate n-o înțelegeau, că o contraziceau şi o făceau încrezută. Când voia să-şi împărtăşească entuziasmul asupra unei lecturi sau a unor gânduri, îşi închipuia că putea avea absolută încredere în partenerul de discuție, că se putea simți liberă cu el, că nu trebuia să se cenzureze, să se ferească de excesele de exprimare, că nu trebuia să-i fie teamă că vor fi folosite împotriva ei.

Dar trebuia să învețe că nu putea să arate nimănui chiar tot ce se petrece în forul ei interior. O asemenea încredere nu există. Toți au o scorbură unde sălăşluiesc scepticismul şi reaua-voință, o aversiune secretă întreținută de teamă şi suspiciune, invidie şi ranchiună, şi unde îşi ascund tot ce gândesc în timp ce ascultă mărturisirile oneste ale altora.

Trebuie să iubeşti foarte tare o persoană ca să-i poți suporta foamea.

În vara aceea, Ester merse des la cinematograf. Se refugia în templele laşilor vieții şi în localurile celor care se feresc de lumină. Într-o după-amiază văzu filmul *Cei şapte samurai* al lui Kurosawa. După aceea simți că vrea să vorbească cu Hugo despre film. Despre toate voia să vorbească cu Hugo, dar în special despre filmul ăsta, fiindcă spusese într-un interviu că-l influențase profund.

Dar el era plecat cu femeia lui undeva în Europa. Vara călătorea înspre sud. Voia să vadă teatre de operațiuni militare. Îl interesau astfel de locuri, ruine, cimitire. Le fotografia, le desena, le folosea ca sursă de inspirație, îi dădeau idei pentru imagini şi proiecte despre pozițiile morale cu privire la putere şi violență. Îl stimula îndeosebi orice arăta cruzimea şi fragilitatea ființei omeneşti, precum şi acel mic gest cald din umbra cruzimii.

Ester ieşi din întunericul sălii de cinematograf şi se duse acasă pe jos în lumina puternică a soarelui, care-şi revărsa neîncetat arşița, îi înțepa ochii şi-i trezea dorul de răcoare. Detesta soarele fiindcă era atât de fierbinte, fiindcă nu era mai cumpătat cu resursele lui şi fiindcă îi era totuna dacă ea trăieşte sau se prăpădeşte din pricina razelor lui afurisite.

Şi tot aşa, de la o zi la alta, începu să se audă un alt sunet prin frunzele copacilor, iar în aer se simțea o asprime parcă deja uitată. Era toamna, ale cărei tentacule făceau un prim sondaj primprejur. Vara asta neînfrânată bătea, în fine, în retragere, lăsând să intre în scenă disciplina, vremea când armonioşii se întorceau de la casele de vacanță, iar cei singuri erau mai puțin singuri.

Ester acceptă să găzduiască pentru scurt timp în bucătăria ei un cunoscut din Boston care n-avea unde să stea. Era critic de artă şi scrisese un eseu extins şi bine

documentat despre Hugo Rask. Aşa se cunoscuseră. Ea îl căutase pe la sfârşitul verii la universitate ca să-i pună câteva întrebări şi atunci află că avea nevoie de o locuință. Dacă tot nu putea să-l aibă pe Hugo lângă ea, cel puțin să-l înlocuiască un altul care-i cunoaşte arta, se gândise Ester. Vorbiră zilnic, ore întregi. Ea cumpără o maşină de făcut cafea pentru două persoane şi se întreba dacă să facă dragoste cu el. Nu trecu mult şi-i spuse pe şleau americanului să plece de la ea. Nu suporta să fie observată tot timpul, să nu fie niciun moment singură cu gândurile ei. În fiecare dimineață îi ocupa baia timp de o oră. Până la urmă îi spuse țipând că vrea să fie singură şi cum de nu-şi găseşte el o locuință când se laudă atâta cu rețeaua lui de cunoştințe.

Americanul se mută de la ea în aceeaşi zi.

Hugo şi Ester nu mai vorbiră din ziua în care pasărea îşi frânse gâtul de geamul lui, într-una dintre ultimele zile ale lui mai.

La sfârşitul lui septembrie, primi un e-mail.

Un e-mail de la Hugo Rask.

La patru luni de când se auziseră ultima oară, o aştepta un e-mail de la Hugo Rask.

Ea era convinsă că nu se vor mai auzi niciodată.

Extaziată de cum îi văzu numele, Ester crezu că se înşală, că e un e-mail vechi care-şi bate joc de ea.

Şi ce-i scria Hugo lui Ester după o tăcere atât de îndelungată? Îi scria că s-a gândit la ea zilele trecute citind un articol în ziar şi că ieri şi-a operat meniscul.

Genunchiul era partea corpului comună amândurora, prima pe care i-o atinsese înainte să ajungă la adevărata îmbrățişare. Nu avea încărcătură primejdioasă, dar era suficient de erotică pentru ca el să folosească genunchiul ca lasou. De câte ori se văzuseră la începutul iernii, ea îl întrebase cum se simte cu genunchiul, i-l pipăia pe sub masă şi-i punea diagnosticul. Leziunile în urma unui proces de erodare erau specialitatea ei.

Îi scrise ceva şi despre alegerile parlamentare care tocmai se terminaseră şi se plângea de rezultat, îi spunea că a lucrat foarte mult şi intens în ultimul timp şi că viața lui socială e de mult inexistentă.

Voia oare să spună că altfel s-ar fi întâlnit? Sau că nu numai pentru ea nu avusese timp, ci pentru niciun fel de activitate socială, ca să nu se simtă înlocuită sau dată la o parte?

Nu propunea nicio întâlnire.

Ester se întreba ce-l făcuse să dea acel semn de viață. Singurul motiv care-i veni în minte era că o organizație pentru drepturile omului din conducerea căreia făcea şi ea parte voia să colaboreze cu Hugo. Ester nu luase cuvântul la şedințele la care se vorbise despre importanța activității lui centrate pe drepturile omului şi se spusese

că ar trebui să fie şi el implicat în noul proiect. El acceptase să vină la una dintre şedințe, şi ceilalți din conducere o rugaseră pe Ester să participe şi ea, fiindcă ştiau că ținuse o conferință despre el toamna trecută şi că era o admiratoare a artei şi a curajului lui. Ester refuzase. Şedința fusese ieri. Se înțelege că el i-a remarcat absența şi a fost surprins.

Dinamica este supusă unor legi, precum mareele, şi ambele au aceeaşi origine.

Dar ei i se părea atât de straniu să vrei să fii adulat fără ca tu, la rândul tău, să simți imboldul de a răspunde prin iubire, încât nu putea să presupună decât că el reluase legătura după ce remarcase că îl ocolea, pentru că îi era dor de ea. Altfel, chiar că nu înțelegea ce se petrece în capul lui.

Avu o clipă senzația îngrozitoare a unei alte posibilități, şi anume că pe el nu-l interesa decât să se asigure că bunăvoința ei rămăsese intactă. Dar gândul ăsta nu prinse rădăcini. Ester nu era capabilă să analizeze lucrurile până la sfârşit cu atâta cinism, deşi observase că el îşi dădea mereu silința să apară extrem de amabil în ochii lumii, întrucât lumea era un potențial duşman. Lumea era elementul străin, şi ea se identifica, în cazul ăsta, cu lumea, şi trebuia, prin urmare, să fie dezarmată, în eventualitatea în care tocmai îşi ascuțea vreo armă. Lumea îşi ascuțea mereu armele. Pentru ca nu cumva să rateze iubirea şi admirația lui Ester, deci starea ei de devotament paşnic, care îi făcea pe amândoi să se simtă liberi, Hugo se gândise că nu strică să-i mai arunce un os de ros – şi pe ea, în maşina de tocat.

A se abține de la gesturile de afecțiune nonşalantă.

A suporta să porți masca cruzimii.

A-ți amputa piciorul pe care, altminteri, cangrena îl putrezeşte.

Astea nu erau pentru el.

Lăsă să treacă o zi până să-i răspundă. Îi luă două ore ca să reducă totul la cinci rânduri. Mesajul care a rezultat

din munca asta era controlat, reținut, dar suficient de hotărât şi plin de un dor îndurerat, ca să priceapă să n-o mai contacteze.

El căpătă, aşadar, răspunsul de care avea nevoie ca să tacă din nou.

Un strop de fericire trecătoare e mai greu de îndurat decât nimic. Revenirea lui Hugo în existența ei ruinase în câteva secunde ceea ce-i luase luni întregi să aline. Din nou o apucă mâncărimea, din nou începu să-l caute, convinsă că nu te poți aştepta la nimic dacă nu faci şi tu un efort. Şi el îi răspunse. Totul escalada, totul reveni. Tot ce zăcuse cuminte în trupul ei se redeşteptă intact şi începu să i-l macine din nou. Orele erau iar lungi şi pline de aşteptare, şi tot ce nu era contact n-avea niciun sens, adică mai nimic n-avea niciun sens, de vreme ce contactele erau sporadice şi sărăcăcioase.

Corul de prietene spunea:

— A trecut prea mult timp. Dacă ar avea vreo intenție serioasă, s-ar vedea.

Ester întoarse spatele corului de prietene. Ele nu înțelegeau.

În toamna aceea Hugo îi spuse că o va suna pentru a stabili când să se vadă. Nu sună. Când îl sună ea, îi spuse ce bine că-l caută, fiindcă el îşi cumpărase alt mobil şi-i pierduse numărul. Ester îi trimise o scrisoare în care îl întreba de ce a reluat legătura când nu-i făcea decât promisiuni pe care nu le ținea. Niciun răspuns.

Ea vedea cât se poate de limpede cât de irațional se comportă, dar dădea vina pe el: dacă n-ar fi scris e-mailul acela zadarnic în septembrie, dacă ar fi lăsat-o în pace. Impulsurile trebuie ținute în şah de cel care e mai tare, care vrea cel mai puțin, îi răspunse ea corului de prietene când acesta o întrebă de ce nu se concentrează asupra propriului ei comportament, şi nu al lui, pentru că despre el ştia deja tot ce trebuie să ştie. Pe el nu-l poate schimba, numai pe ea ş.a.m.d.

— Lui îi e mai uşor să se schimbe decât îmi e mie,

pentru că el nu vrea nimic, zise Ester. Lui îi lipseşte disciplina, nu mie, fiindcă eu vreau să se întâmple ceva diferit de ce e acum. Pe el nu-l costă nimic să nu mai comunice. Pe mine mă costă riscul de a pierde acea şansă infimă.

— Doar nu crezi în miracole, nu? spuse corul de prietene.

Se convinse singură şi le spunea şi altora că nu mai speră la ceva trainic între ei. Nu voia decât ca el să recunoască că existase totuşi ceva, că simțise şi el ceva, că avusese momente de ezitare, de şovăială şi că reluase legătura în această toamnă, deşi totul se terminase, pentru că mai simțea o duioşie care nu voia să dispară.

Când nu mai e nimic de făcut, îți rămâne să te zbați pentru reabilitare, ca să poți continua lupta şi să nu te dai bătut. Pentru că şi reabilitarea presupune contact. De-ar scăpa măcar de nevoia asta de contact. Deoarece pe ea asta o terminase. De-ar putea să-i devină indiferent Hugo Rask.

Începu să se gândească cât de straniu era că şapte miliarde de oameni de pe glob nu erau dependenți de semnele lui de viață. Sănătatea şi bunăstarea lor nu depindeau de asta. De ce era altfel în cazul ei? Nu vedea niciun motiv, nicio explicație. De ce nu putea şi ea să aibă pentru el acelaşi sentiment ca restul celor şapte miliarde, care-şi trăiau viața fără să le pese câtuşi de puțin de cum îşi ducea el zilele?

Corul de prietene spunea: Renunță, desprinde-te, lasă-l, nu-ți face decât rău.

Corul ăsta de prietene chiar că nu pricepea nimic. Era precum cele şapte miliarde.

Se făcuse noiembrie, şi un documentar despre Hugo Rask era în fază finală. O invită şi pe ea la avanpremieră, ca să-şi dea cu părerea despre film. Zicea că are nevoie de „privirea ei critică şi de mintea ei ascuțită” şi că se mai pot face modificări.

Se duse, bucuroasă de aprecierile lui, dar mai ales ca să-l vadă. Era prima oară după o jumătate de an, prima oară după ce stătuseră în cafenea şi el îi spusese că o să-i arate cum e la Leksand.

Studioul era la parterul unei clădiri de pe Bergsgatan, un local mic şi vechi, cu mobilier uzat şi neoane în tavan. O luase pe jos şi ajunse la timp, dar, ca să nu fie chiar prima, se opri la colțul străzii de unde avea vedere spre intrare. Aşteptă să sosească primele persoane şi pe urmă porni şi ea spre studio. Majoritatea celor prezenți era formată din membri ai ghirlandei lui de admiratori, grupul complet de practicanți de la şcolile de artă, care lucrau la el pe gratis, în speranța că maestrul le va atinge sufletele cu pensula geniului său.

Se stinse lumina şi începu filmul. Timp de o oră pelicula îl urmărea în diferite momente ale creației şi în interviuri în care îşi expunea concepțiile lui despre lume. Ea le auzise deja – erau aceleaşi exemple şi anecdote pe care le repeta în astfel de ocazii şi despre care citise că le folosise şi cu douăzeci de ani în urmă. Nicio variație, nicio mişcare. Ca şi cum mintea îi înțepenise la un nivel înalt şi rămăsese acolo.

După terminarea filmului, fiecare spectator a fost rugat să-şi spună părerea. Spre consternarea lui Ester, nimeni nu avea nimic de criticat, nicio remarcă interesantă de făcut. Nu înțelegea elogiile astea. Filmul nu avea nici sare, nici piper, era neterminat, îi lipsea firul narativ; era poate acceptabil doar ca un fel de schiță a viitorului film, prin urmare nu avea profunzimea pe care o dă sedimentul procesului de creație, care înseamnă muncă de lungă durată. Ce fusese proiectat era făcut în mare grabă. Pe deasupra, filmul era penibil de linguşitor.

Stând şi ascultându-le frazele mecanice de adorație, se gândea că ceilalți, colaboratorii lui, îl venerau, în timp ce ea îl iubea. Cel care iubeşte n-are de ce să venereze. Cel care venerează trebuie să păstreze intact obiectul venerației, să nu-l lase să se prăbuşească când îi

descoperă defectele. Din contră, cel care iubeşte se simte liber să facă orice aprecieri. Ea îl iubea şi când motivele veneraţiei dispăreau, îl iubea chiar mai mult, fiindcă ea iubea persoana, nu opera lui. Oare nu asta voise să spună şi editoarea revistei de filosofie *Grota* cu exact un an în urmă, deşi Ester nu apreciase mai deloc remarca?

Veni şi rândul lui Ester să vorbească şi încercă să sondeze terenul cu o primă întrebare. Nu voia să fie tăioasă: Care fusese intenţia? Să se facă un film de PR în vederea expoziţiilor de la Tokyo şi Torino? Hugo se schimbă la faţă, păru vulnerabil şi răspunse că el nu a avut nimic de-a face cu producţia. Filmul era conceput ca un documentar obiectiv, pătrunzător. Ester rămase tăcută şi se gândea cum să procedeze cu ceea ce trebuia să spună.

— Dă impresia că e foarte necritic, zise ea.

— De ce să fie critic? spuse unul dintre colaboratori.

— Exact. Trebuie să căutăm tot timpul defecte? spuse un altul.

— Bineînţeles că nu trebuie să fie critic în sens negativ, zise Ester, şi nici măcar pretins obiectiv. Însă trebuie să existe o analiză minuţioasă, neutră, lipsită de prejudecăţi, care să pregătească terenul pentru o eventuală schimbare a privirii stereotipe a celor mulţi şi a gândirii lor complezente. Filmul ăsta ştie de la bun început ce vrea şi recurge la aceleaşi fraze pe care Hugo le foloseşte întotdeauna. Nu e un film care-şi propune să descopere ceva, ci vrea să confirme păreri deja ştiute.

— Şi ce ştim?

Întrebarea era pusă de una dintre slugile maestrului, indivizii care se ocupau de colectarea gunoaielor, cei care de bunăvoie îşi asumaseră datoria de a-şi apăra idolul, de a-l feri să audă adevărul – adevăr pe care el, la rândul lui, pretindea că-l caută.

Ester se gândea că Hugo voia să fie înconjurat de oameni care-l venerează, îi aduna în jurul lui şi le arăta la ce se aşteaptă din partea lor. Nu voia nicidecum să aibă

de-a face cu „privirea ei critică şi mintea ei ascuţită”, nici în viaţa sentimentală, nici în viaţa profesională. Îi făcuse loc alături de el atâta timp cât ea nu vedea cine e el cu adevărat.

— Filmul vrea să elogieze, zise ea. Vrea ca noi să adulăm obiectul.

— Pe nemeritate, adică? spuse echipa colaboratorilor.

— N-are importanţă dacă e pe merit sau pe nemerit. Ovaţiile sunt neinteresante. Cei care văd filmul vor să înveţe ceva, să aprofundeze subiectul, să rezolve probleme, să interpreteze. Nu se aşteaptă la un panegiric.

Abia acum văzu că Eva-Stina pusese cele mai acre întrebări. De astă-iarnă îşi schimbase şi ochelarii, şi coafura, poate îşi vopsise şi părul într-o altă nuanţă. Şedea lângă Hugo, foarte aproape de el, şi se holba diabolic, sau începea să caşte când auzea meschinăriile care se debitau.

Toată partea asta fusese tare neplăcută. Ester regretă că venise.

— Filmul e bun, zise. Trebuie să-l mai văd o dată ca să-l judec ca lumea.

Vizionarea fiind încheiată, se duseră cu toţii la un restaurant din apropiere. Unii îşi dădeau seama că o puseseră la zid pe Ester, pentru că acum o tratau cu extremă bunăvoinţă în timp ce aşteptau să li se servească mâncarea; era o bunăvoinţă milostivă, arogantă, caracteristică celor cu convingeri ferme şi aparent toleranţi când prăpastia faţă de opuşii lor e prea mare. Fiinţe binevoitoare, iluminate, care sunt nerăbdătoare să te salveze, pentru că spaima pe care le-o inspiră mărginiţii cu păreri divergente ar fi prea neplăcută şi prea puternică dacă ar ieşi la iveală. Îi zâmbeau ca nişte sectişti şi o întrebau cât de versată e în arta filmului documentar. Le zâmbi şi ea la fel de temătoare ca şi ei şi le răspunse că o interesau îndeosebi mecanismele supunerii şi cultul liderilor din sistemele totalitare, nu filmele documentare. Îi ignorară remarca şi insistară, cu

un zâmbet cald pe buze, că ştiu mai multe despre nepriceperea ei cu privire la condiţiile speciale şi estetica filmelor documentare.

Mâncară, băură şi, când să plece, Hugo Rask stătea pe trotuar sub lumina palidă a reclamei unui butic. Era acolo cu Dragan, care o privise pe Ester cu interes şovăitor când aduse critici filmului, dar ea ghicise din expresia feţei lui că era de acord cu ea. De partea cealaltă a lui Hugo era Eva-Stina, cu mâinile în buzunar şi cu părul cârlionţat care-i ieşea de sub căciuliţă. Ester înţelese, fără să ştie cum, că, în ochii celor trei, locul Evei-Stina era incontestabil lângă Hugo.

Plouase. Asfaltul era ca o oglindă întunecată în care se vedeau şi pe ei, şi pe alţii.

Trecu şi toamna, zilele îşi urmau cursul, orele treceau mai repede acum pentru că Ester Nilsson iar nu mai spera. După filmul documentar se instalase tăcerea.

Cu câteva zile înainte de Crăciun se duse la o petrecere unde erau invitați toți cei care se pronunțaseră public despre climatul cultural. Tocmai îşi amesteca alunele şi stafidele în vinul fierbinte, când îl zări mai departe, lângă perete, neînsoțit. Ei nu-i trecuse prin cap c-ar putea să apară şi el, fiindcă majoritatea invitaților erau jurnalişti, profesori universitari şi scriitori. El îi întâlni privirea şi nu şi-o dezlipi de la ea.

Era mare înghesuială. Mulți dintre cei de-acolo îşi exprimară opiniile despre societatea în care trăiau, mai erau şi o multitudine de anticonformişti cu opinii asemănătoare, majoritatea în drum spre alte petreceri mai distractive. Se apropiau de el diverse persoane, vorbeau puțin, apoi treceau mai departe spre un alt grup de invitați. Ester era atentă, dar căuta să fie discretă, vedea însă că şi el îi urmărea poziția prin încăpere. Şi, ca să nu dea de bănuit, îşi întorcea privirea în toate direcțiile.

Petrecerea era gen cocktail, unde stai tot timpul în picioare şi ții în mână o farfurie pe care ți-e fixat paharul într-un inel de plastic. În numai câteva secunde simți cum se înmoaie pe dinăuntru, transformându-se într-o masă amorfă. Era mulțumită că în ultimul timp rezistase de fiecare dată dorinței de a-i transmite disprețul ei deplin. Stăpânirea de sine e atitudinea pe care nu o regreți aproape niciodată. În schimb, mânia, accesele de furie le regreți aproape întotdeauna. Greu e să ştii când te afli la răscruce, între „aproape niciodată" şi „aproape întotdeauna", când accesul de furie e justificat şi însoțit de rezultatul cel mai avantajos.

Ester se apropie de el.

Nu se îmbrățişară aşa cum făceau toți ceilalți din jur. Ea îşi spuse că e un semn bun, trupurile lor mai erau

încărcate cu un fel de curent electric. Faptul că ea încă se ghida după semne nu era de bine – aşa îi spunea un glas din regiunile mai îndepărtate ale conştiinței. Era un simbol al lipsei de libertate. El stătea puțin înclinat spre spate şi ochii îi sclipeau, dar lui Ester i se părea că distinge în ei un fel de nelinişte. Băgă în gură o măslină.

— Au măsline bune. Nu sunt din cutie.

— Nu credeam că mergi la astfel de recepții, zise ea.

Regiunile îndepărtate ale conştiinței auziră: agresivitatea celor batjocoriți, sarcasmul subtil permis în poziție de inferioritate.

— Nici nu merg. M-au bătut la cap.

Îşi întoarse privirea aiurea.

Ca semn: Nu-i a bună.

— Credeai c-o să fiu aici? zise Ester

— Nici nu m-am gândit la asta.

Ca semn: Prost, dar indiferența poate să fie falsă şi să însemne contrariul.

— Îți place genul ăsta de mâncare?

El îşi cercetă farfuria de parcă vedea pentru prima oară ce conține. Spuse:

— Nu sunt aceleaşi aperitive înecate în ulei ca de fiecare dată?

Glumea: Promițător.

Ea izbucni într-un râs sonor, iar el se lumină la față: Bine. Atitudinea de expectativă cedă: Foarte bine. Numai că îşi schimbă punctul de sprijin pe celălalt picior şi îşi plimbă ochii prin încăpere: Mai puțin bine – sugera că îi era incomod să stea acolo cu ea: Oribil, căuta motiv de plecare, portițe de scăpare: Catastrofă.

Corul de prietene îşi mutase reşedința în capul ei şi spuse: Dar nu pricepi că nu vrea? Nu s-a mai întâmplat nimic între voi de aproape un an. Hai, mai dă-o-ncolo de treabă!

Ester gândea: Ar trebui să plec de-aici. Dar nu vreau. Vreau să stau aici cu el. E singurul loc din lume unde vreau să fiu.

Corul de prietene spuse: Unde ți-e mândria?

Ea răspunse: N-am nicio mândrie, fiindcă în mândrie sunt implicate ruşinea şi onoarea, iar mie ruşinea mi-e străină şi nu cunosc nimic despre ceea ce alții consideră că este onorabil.

Corul de prietene spuse: Ştii care-i mândria ta? Să arăți că te-ai eliberat de tot ce încătuşează sufletele mai conformiste. Înăuntrul tău eşti de fapt o aristocrată snoabă.

Puțin mai departe de ei un grup vorbea despre ultimul război de agresiune al Statelor Unite. Da, regimul de acolo e înfiorător, spuneau ei, dar ar fi fost mai bine să sprijine mişcările democratice clandestine. Hugo Rask se uita într-acolo.

— Nu-i deloc mai plăcut dacă bomba care te face praf e aruncată de un regim ales în mod democratic, zise Ester.

— Cum?

— Eu cred că sunt, în fond, pacifistă. Am ajuns la convingerea că, până la urmă, e cel mai bine. Chiar dacă țara ți-e invadată, ocupată, chiar dacă eşti privat de libertate şi cazi în sclavie. Nu trebuie nici să te aperi, doar să capitulezi. Să arunci bombele cu hidrogen în mare, cum zicea Olof Lagercrantz[14]. Trebuie doar să se decidă că violența nu e permisă sub nicio formă. Altminteri, nu se termină niciodată cu estimarea consecințelor şi nu se poate ajunge la un rezultat echitabil.

El dădea afirmativ din cap, dar când nu trebuia. Nici ca pacifistă nu prezenta interes pentru el.

El sorbea anevoios câte o înghițitură din paharul cu vin. Celor care discutau despre ultimul război de agresiune al americanilor li se opunea acum un refugiat din țara distrusă de bombe. Făcuse carieră de editorialist şi acum spunea că singurul lucru care rămâne de făcut e ca poporul lui idiot să fie bombardat, fiindcă tot nu-l duce capul la ceva mai bun.

Hugo îi aruncă o privire rapidă lui Ester să vadă cam ce gândeşte. Dar ea ghicea că pe el nu-l prea interesa să-i

asculte părerile, nici despre ce se spunea, nici despre altele. El se bâţâia de pe un picior pe altul.

— Statutul de refugiat nu te investeşte automat cu opinii juste, zise Ester.

— Ce multă lume-i pe-aici, spuse Hugo.

— Da.

— Toată mafia culturii.

— Da, şi pe urmă noi, zise ea cu ironie şi îşi luă pentru prima oară ochii de la Hugo, ceea ce-l făcu instantaneu mai alert şi mai atent.

— Dar nu crezi că unii consideră că apartenenţa lor la mafia culturii e mai evidentă? spuse el. Noi doi suntem oricum mai originali.

Regiunile mai apropiate ale conştiinţei: Un comentariu de afinitate, generat de aluzia ei la resemnare. Distanţarea îl făcuse imediat să reacţioneze. Tot timpul a fost aşa, se gândi ea ca un fel de autoapărare. De aceea rămăsese prizonieră în plasa lui.

— Toţi cred că merg contra curentului, zise Ester. Ăsta e curentul.

— Poate că e condiţia umană, spuse el.

— Probabil. Una dintre condiţiile umane.

Ea se pregătea să se mişte prin încăpere.

— Am văzut o carte pe care m-am gândit să ţi-o cumpăr.

De frică să nu se răzgândească, ea rămase cu faţa nemişcată.

— Unde?

— Într-o librărie. Dar era închis. Am văzut-o în vitrină. Şi m-am gândit la tine. M-am gândit să ţi-o cumpăr.

Ei începu iar să-i clocotească sângele. I se puse în mişcare atât de repede, atât de nemaipomenit de repede, că tot ce reclădise se ruină din nou pentru mult timp de-acum încolo.

— Şi ce carte era?

— Nu mi-aduc aminte titlul. Era despre unul dintre subiectele tale preferate. Unul dintre mulţimea de lucruri

pe care le critici.

O privea aşteptând să vadă cum reacţionează. Îşi lăţi dezarmant colţurile gurii. Nu o respingea în clipa asta, ci o invita cu şarmul lui dubios.

— Ţi se pare că sunt critică?

— Da.

— Prea critică?

— Uneori.

— Dar nu condamni şi tu necruţător morala oamenilor? zise ea.

— Doar pe cei cu putere. Tu îi critici pe toţi, indiferent dacă au sau nu putere.

— Da, încerc să nu fac diferenţă între oameni, ci mă limitez la faptele lor, atunci când sunt relevante.

— Companiile farmaceutice, guvernele occidentale, funcţionarii în posturi înalte şi alţii, ăştia trebuie criticaţi. Nu oamenii mărunţi, nevinovaţi.

— Oamenii nu sunt chiar aşa de mărunţi cum îţi închipui. Şi nici atât de mari. Greşeala care se face când puterea e punctul de plecare al felului în care sunt calificaţi oamenii, şi nu faptele, este că atunci aproape toţi se pot spăla pe mâini, fiecare îşi poate invoca, în caz de nevoie, propria neputinţă ca să nu fie tras la răspundere. Pentru că toţi sunt neputincioşi faţă de ceva sau de cineva. Au cu toţii un strat latent de neputinţă, în felul în care se văd pe ei înşişi, în care îşi văd existenţa, şi se folosesc de această neputinţă. Din pricina asta arată lumea aşa cum arată. Există la toţi o breşă în putere, chiar dacă ştiu că au putere şi responsabilităţi; şi toţi pot recurge la breşa asta ca să explice de ce trebuie să facă ceea ce fac. Morala începe cu individul şi trebuie s-o cerem fiecărui individ. Cei care au putere s-au născut neputincioşi, şi sentimentul ăsta al neputinţei îl poartă mereu cu ei, în special în momentele în care acţionează greşit. Atunci îşi amintesc că au fost tiranizaţi în curtea şcolii sau bătuţi de tata, şi îşi dau seama că şi acum vina este a altcuiva.

Ester se întreba în ce măsură îşi dă el seama că vorbeşte despre ei doi. Pesemne deloc. Se uita la ea amuzat, dar sceptic sau poate sceptic şi amuzat. Nu ştia nici ea care din ele.

— Vrei să spui că înfometatul care fură mâncare şi bani ar trebui să studieze mai bine filosofia moralei?

— Individul acela a reflectat cu siguranță asupra moralei şi a ajuns la concluzia că cea mai bună soluție de moment e să fure mâncare de la un altul care are prea multă.

— Atunci nu înțeleg ce vrei să zici. Nu spunem acelaşi lucru?

— Nu. Tu spui că toți care sunt formal neputincioşi nu sunt responsabili de faptele lor. Iar poziția mea oferă motive şi mai puternice în favoarea unei societăți libere, bazate pe egalitate. Pentru că de la un flămând, de la un muritor de foame, de la cel căruia i s-a luat pe nedrept absolut tot nu te poți aştepta la acelaşi comportament ca de la unul care nu duce lipsă de nimic. Dar le poți pretinde înțelegerea moralei, a considerentelor morale, le poți cere să facă astfel încât ceilalți să fie cât mai puțin păgubiți.

— Şi care e diferența față de ce zic eu?

Ea putea să dateze cu exactitate clipa în care văzuse ultima oară în ochii lui expresia intensă, şi totodată deschisă de acum. Se întâmplase în februarie, când începuseră problemele, când stăteau printre panourile *trompe l'œil* şi el îi asculta elogiile. Atunci îi zâmbise, şi pe fața lui se citea doar recunoştință. Acum văzu din nou acea expresie timp de câteva secunde fugare.

— În fond, suntem de-acord că puterea e cea care decide răspunderea morală. Numai că nu sunt de acord despre când anume suntem neputincioşi. Adică unde e limita.

Ester ridică un şervețel pe care el, înflăcărat de subiectul conversației, îl scăpase pe jos. I-l băgă în buzunarul de la pantaloni. Era un gest intim şi, pentru că

el nu protestă absolut deloc, Ester se simţi în al nouălea cer; ei doi erau totuşi sortiţi să fie împreună.

— Cred că eu am zis altceva de fapt, dar în momentul ăsta nu-mi pasă ce-am zis.

Grupul care discutase despre războaiele de agresiune ale americanilor se risipise, poate în aşteptarea următoarelor.

Ea vedea pe figura lui Hugo că era complet de acord cu ea şi se simţi răzbunată şi simţi că avusese dreptate să reziste. Nu se terminase chiar totul între ei.

O atinse uşor pe braţ, se scuză. Trebuia să vorbească cu o veche cunoştinţă în partea cealaltă a încăperii, dădu călduros din cap şi plecă. Ea îl privi cum se îndepărtează. El se întoarse şi îi făcu un semn cu mâna.

Ester o porni pe jos spre casă. Străzile erau decorate cu ornamente de Crăciun. Zăpada căzuse în vârtejuri toată ziua. Formaţiuni regulate, hexagonale, de cristal, toate asemănătoare, niciuna la fel cu alta.

Acum nu trebuie să insist, îşi zicea Ester. Răbdare. Trebuie să mă simt înviorată de sentimentul încrederii şi al libertății. Nu trebuie decât să aştept până-mi dă el un semn. Probabil că s-a dus să cumpere cartea de care pomenise şi o să-mi telefoneze ca să se întâlnească şi să mi-o dea. Că doar nu poți să alegi o carte pentru cineva despre care ştii că a zăcut o jumătate de an în comă, topit de dor, şi care ți-a fost şi intim, fără să ai anume intenții.

Să nu insist, să aştept.

Veni Crăciunul. Al doilea Crăciun când nimic n-o preocupa, doar sentimentele ei, dorul şi faptul că n-avea chef de viață.

Veni Anul Nou. Gândea pozitiv.

Veni Boboteaza. Gândea în perspectivă. Să nu insiste. Răbdare. Să aştepte. El îi alesese o carte. Nu faci asta fără să simți ceva, fără să ai un scop. Remarcase că şi lui îi făcuse plăcere conversația de la petrecerea de Crăciun. Nu se întorsese de la Malmö. Sărbătorile erau multe şi lungi.

Se gândea că pasul următor trebuie făcut cu grijă după toate loviturile încasate. Nu puteau să se grăbească încă o dată, trebuiau să fie atenți. De data asta totul trebuie făcut ca lumea şi trebuie să aibă mare grijă de contactul lor odată reluat. Aşa că era normal că el încă nu-i telefona.

Trecură cincisprezece zile din ianuarie şi telefonul era tăcut ca un mormânt. Simți că o apucă furia. Cum putea să spună că i-a ales o carte dintr-o vitrină dacă nu mai avea şi alte intenții? Istoria lor, încă vie în memorie, nu merita aşa ceva.

Corul de prietene spunea: Nu eşti suficient de versată cu privire la mecanismele care reglementează vinovăția oamenilor. Mecanismele astea sunt complicate, sensibile, amăgesc permanent „sentimentul autentic". Rostul lor este să servească ca alifie cu efect dublu: să aline şi propria conştiință, şi chinul celuilalt.

Cruzimea lor iese la iveală atunci când vrei să le pui în practică. Cuvintele sunt performative, spuseră vocile academice ale corului de prietene – una dintre ele pregătea o teză despre J.L. Austin[15]. Cuvintele sunt percepute ca acte: rostirea vorbelor care exprimă reglementarea vinovăției este însăşi reglementarea vinovăției. Rostul vorbelor nu e să reprezinte o realitate în afara limbajului. Nu asta e menirea lor; la fel ca întrebarea: „N-o să mă părăseşti niciodată, nu?”, care nu se referă la viitor, ci la prezent.

Deoarece corul de prietene tot stăruia, Ester zise că sigur, aşa e, dar ea, ca să poată face față, trebuie să se gândească că lucrurile stau altfel. Dacă există cea mai mică şansă pentru o altă interpretare, ea pe aceea o va alege până se va convinge de contrariul ei.

În a şaisprezecea zi din ianuarie îl sună ea. Nu-i răspunse, dar putea să vadă că-l căutase, aşa că o să sune el înapoi în cel mai scurt timp.

Trecură două zile. Nu telefonă.

Nu putea pretinde nimic de la el care să-i aline angoasa. Faptul că stătuseră de vorbă douăzeci de minute la un cocktail nu-l îndatora în niciun fel. Că alesese o carte, pe care intenționa s-o cumpere cuiva cu care se culcase anul trecut, nu însemna decât că persoana respectivă nu-i era duşman.

De ce considera totuşi Ester că îi era dator? De ce i se părea ei că suferința îi era legitimă?

Lui Ester Nilsson îi erau limpezi următoarele:

Hugo Rask nu era obligat s-o iubească.

Dreptul de a fi iubit nu exista.

Numai vederile înguste din cultura onoarei te supun unor astfel de îndatoriri dacă faci curte unei femei sau te culci cu ea, sau dacă revii încă două nopți după un prim contact sexual cu acea femeie. Dar aşa gândea şi Ester. Vedea cât se poate de clar că asta îi e logica. Se refugia oare în rolul perimat al femeii doar pentru că îi prindea ei bine acum ca să-şi trateze deziluzia? N-ar trebui, din

contră, să se ridice deasupra unor astfel de judecăți învechite, alterate, despre îndatoririle bărbatului față de sexul slab?

Încercă să privească dintr-o altă perspectivă şi scrise un articol pe tema asta şi-l trimise unei reviste. Cultura onoarei nu trebuie înțeleasă ca o îngrădire intenționată a libertății, ci ca rezultat al observațiilor cu privire la ceva deosebit de important în viața omenească: că n-ai dreptul să fugi de acel lucru minunat ce se întâmplă între doi oameni care s-au apropiat atât de mult unul de altul. Sentimentul decenței a fost de fapt sursa organică a vechilor norme de comportament, scrise ea, cu scopul de a împiedica suferința ce decurge din lipsa de claritate şi egalitate. Actul sexual generează răspundere, şi cu cât dăruirea e mai profundă, mai neîngrădită, cu atât mai cuprinzătoare sunt obligațiile. Lucrurile astea au fost bine înțelese în acele culturi şi au fost reglementate. Nu se urmărea prin asta ca doi indivizi să fie constrânşi să fie împreună împotriva voinței lor, doar pentru că au apucat să se apropie o dată – conform interpretării rigide de azi –, sau ca femeile să fie supuse şi supravegheate exagerat. Acestea sunt efectele secundare. Ceea ce se urmărea, în fond, era să-i facă pe oameni să nici nu înceapă vreo relație dacă unul din ei ştie că nu are altă intenție decât să se descotorosească de celălalt.

Aceste coduri ale comportamentului trupesc şi sufletesc nu aveau nimic de-a face cu onoarea, scrise ea. Onoarea a fost o construcție ulterioară, menită să-i apere pe oameni, să nu-i lase să devină jucărioarele frivolității. Să nu facă promisiuni false! Să nu dea speranțe zadarnice!

Cu timpul, codurile s-au abătut de la înțelepciunea inițială şi au început să fie interpretate greşit, ca reguli de virtute şi decență impuse femeilor. Însă principiile astea ar fi trebuit să fie neutre, să nu țină cont de sex, dacă lumea n-ar ține nici ea. Nu au făcut decât să apere dreptul celor superiori față de cei inferiori. Superior e cel

care are mai puțin de pierdut. Şi, pentru inocularea acestor concepții de protecție contra neglijenței şi frivolității, a fost creat un regulament amănunțit, astfel încât fiecare ştie la orice pas cum trebuie procedat. Castitatea deveni parte componentă şi urmare spontană, dar nu sursa. Cultura onoarei însemna cu totul altceva. I s-au pus bazele ca armă de apărare împotriva celor care, cu samavolnicie, fură unii de la alții.

Articolul a fost refuzat.

Trecu şi ianuarie. Oamenii şi lucrurile mergeau înainte odată cu lunile de iarnă. La sfârşitul unei săptămâni din februarie se mai duse la o petrecere. N-avea deloc chef să meargă, drept care porni târziu. Acasă, în hol, cu pantofii, căciula şi haina pe ea, constată spre uimirea ei cum braţul i se întinse după un DVD şi cum îl puse în geantă. Era un film care zăcuse la ea după ce-l împrumutase de la Hugo cu exact un an în urmă, la sfârşitul uneia dintre cinele lor prelungi de la restaurant.

În loc să meargă la autobuzul care ar fi dus-o în acea parte a oraşului unde era petrecerea, picioarele o duseră la staţia autobuzului 1 de la intersecţia lui Fleminggatan cu Sankt Eriksgatan. Voia doar să-i dea înapoi filmul. De acolo putea să meargă la petrecere pe jos. Filmul era *Lumina de gaz.* Îi spusese ce film fantastic e, şi voia să-l vadă şi ea ca să-l discute după aceea împreună. L-a văzut de două ori consecutiv ca să vină cu observaţii într-adevăr interesante, dar au ratat ocazia, pentru că au făcut dragoste şi pe urmă au tăcut.

Îşi amintea cum li se întâlniseră vârfurile calde ale degetelor când îi dăduse filmul şi scânteia pe care o generaseră.

Odată şi odată trebuie să i-l dea înapoi. Trebuie să facă curăţenie, să-l scoată din apartamentul ei. Îi dă filmul şi pleacă. Poţi să-l trimiţi prin poştă, ar fi spus corul de prietene, şi tocmai de aceea nu consultă pe nimeni din cor.

Ester coborî din autobuz pe Karlavägen, continuă pe jos porţiunea de drum până la Kommendörsgatan, sună şi fu primită de acelaşi asistent cu pete de vopsea pe pantaloni care îi deschise şi prima dată când venise la Hugo ca să ia un DVD şi care nu voise să-i dea drumul înăuntru. Trecuseră de atunci exact cincisprezece luni. Ce ambiţios e, îşi zise ea, lucrează singur într-o sâmbătă seară. De data asta, deşi o recunoscu, se uita la ea încurcat, iar Ester nu ştia ce să creadă. Avea un fel de

compasiune în privire. Ea nu înțelegea de ce şi se gândea că n-avea de-a face cu ea.

— Ştii pe unde s-o iei.

Îşi flutură mâna în direcția scării.

Hugo Rask stătea în picioare, sprijinit de barul din bucătărie, cu Eva-Stina şi un pahar de vin alături. Încă de pe scară le auzi râsetele. Era sâmbătă şi aproape de ora şapte. Ester se gândea: doi colegi rămaşi după încheierea zilei de lucru – nimic special, doar că acum Hugo îşi amintea bine numele ei. Nu păreau mirați de venirea lui Ester, doar uşor plictisiți. Amândoi fumau, deşi el nu fumase niciodată în prezența lui Ester, cu excepția acelei seri la ea acasă, când fumase cinci țigări. Fumatul le dădea aerul acela nepăsător. De data asta Eva-Stina n-o privi pe Ester pieziş, ci mai curând cu o indulgentă superioritate.

— Uite, ți-am adus filmul pe care mi l-ai împrumutat, zise Ester.

Îşi remarcă graba exagerată a gesturilor şi a vorbirii, indiciu de autodepreciere şi servilism.

El luă filmul dând impresia că nici nu-şi aminteşte că i-l împrumutase sau că vorbiseră despre el, îl puse pe un raft şi spuse:

— Vrei un pahar cu vin?

— De fapt, sunt în drum spre o petrecere.

De fapt, se gândi Ester. Iarăşi cuvântul ăsta. Merg, sau nu merg la o petrecere?

El îi aduse un pahar şi turnă vin. Televizorul era deschis, iar Eva-Stina şi Hugo vorbeau cu dispreț indolent despre programul care tocmai se transmitea. Vinul era acru, greu de băut. Ei nu-i plăcea vinul fără mâncare, dar continuă să bea. Spuse şi ea ceva disprețuitor despre programul respectiv şi despre tot ce oferă televiziunea, însă în aceeaşi clipă se simți falsă şi neloială față de ceva neclar.

— Dar e bine că ni se dau şi emisiuni proaste la televizor, se corijă Ester.

Cei doi îi aruncară simultan priviri leneşe şi mirate.

— Ce vrei să spui?

— Emisiunile proaste fără ambiții sunt decisive. Pentru că tocmai din potopul de tâmpenii care ni se arată pot să se ivească grăunțele de aur. Totul are la bază comparațiile.

— Crezi că Bach şi-a scris muzica fiindcă era atâta muzică proastă? spuse Eva-Stina.

— Da, şi-a dat seama că notele pot fi combinate şi altfel, mai bine.

— Eu nu cred aşa ceva.

Curând, cei doi colegi de lucru urmau să ia cina în oraş. Nu părea să fie o întâmplare izolată sau o hotărâre luată în cursul serii, ci făcea parte din ritmul lor obişnuit.

Îşi puseră toți trei hainele. Ester îşi termină repede de băut vinul acela rău la gust şi remarcă sunetul distinct al unui pahar gol pus pe tăblia barului, un sunet pe care îl auzise până la Paris, acum o mie de ani.

Se opriră jos în stradă. Ningea. Ninsese toată iarna şi toată ziua. Nămeții erau mari şi în centrul oraşului.

— Vrei să vii să mănânci cu noi?

Lui Ester îi era tot mai clar că, într-un fel, el şi Eva-Stina aveau o relație, dar nu-i intra deloc în cap c-ar putea fi vorba de ceva asemănător cu relația pe care o avusese ea cu Hugo. Erau colegi de lucru, desigur foarte apropiați, dar atât. Tocmai află că făcea cu el pregătire practică pentru permisul auto, şi că „se stricau de râs" din pricina situațiilor teribil de amuzante din timpul orelor de condus. Eva-Stina voia să-şi ia permisul înainte să înceapă vara.

Dacă gândul nu i s-ar fi părut absurd, ar fi văzut că cei doi se comportă ca doi îndrăgostiți. În schimb, Ester reflecta asupra cuvintelor „a se strica de râs", una dintre cele mai urâte expresii. Se folosea când observai că ceva pare amuzant, dar pentru tine nu-i deloc aşa. Cu toate astea nu zise nimic ironic.

I se puse un nod în gât când auzi că avea timp să o învețe pe Eva-Stina să conducă şi să se strice de râs cu ea, când ei, de un an de zile încoace, îi dăduse de înțeles că abia îi ajungea timpul şi că din cauza asta nu se întâlneau.

Se opriră acolo, pe trotuar, în fața blocului său. Ningea. Ester se gândea: Cât de prost poți să fii ca să crezi că e vorba de timp când cineva invocă timpul ca motiv? Cât de prost poți să fii, în general, să nu vezi cât de evident e tot ce se petrece? Când o situație se schimbă, nimic nu e întâmplător. Nu. Nu sunt proastă. N-am crezut nicio clipă că e vorba de timp. Am încercat doar să-mi tratez decepția, să rezist, să fac față.

Să meargă şi ea cu ei? Însemna că lui îi place compania ei şi că nu e ceva foarte intim între el şi colega lui. Nu puteai să-ți inviți fosta iubită când ieşi la restaurant cu actuala prietenă. Nimeni nu putea să fie atât de lipsit de gust.

Întrebarea pe care i-o adresase nu însemna de fapt că nu e nimic între el şi Eva-Stina, că nu e decât o studentă de la Arte care-l idolatriza şi pe care el o ajuta să-şi ia permisul auto şi îi dădea sfaturi în carieră?

Altminteri, cum să vrea să meargă toți trei la restaurant? Ar fi prea ilogic.

— Dar poate vreți să mergeți singuri, zise Ester.

— Hai şi tu, spuse Eva-Stina.

— Trebuie şi tu să mănânci, nu? spuse Hugo.

— Da. Şi n-am niciun chef să merg la petrecerea aia.

— Care petrecere? spuse el. Dar hai să mergem că mi-e foame.

Îşi aminti subit ceva, se întoarse şi urcă în atelier. În mai puțin de un minut se întoarse cu o carte subțirică în mână.

— Ți-am cumpărat cartea de care ți-am vorbit. Ştii, cartea de care ziceam că ți s-ar potrivi.

I-o întinse.

— Un dar de Crăciun întârziat. Poftim.

Ester se uită la el, se uită la carte.

Consecințele nefericite ale utilitarismului.

— E cartea pe care ai văzut-o în vitrină?

— Da. De fapt nu. Pe aia n-am mai găsit-o. În schimb, am cumpărat-o pe asta. Nu te interesa filozofia lor?

— Şi pe tine nu?

— Ba da. Sigur.

— N-am făcut noi un interviu despre asta? A făcut oarece valuri, cum se zice. Cu recenzie în ziarul de dimineață şi toate alea.

Ester citi textul de pe coperta a patra.

— Ți se pare că trebuie să mai aprofundez problema?

Şi râse ca să mai atenueze înțepătura.

— Păi, nu trebuie să aprofundăm tot timpul?

— Da, absolut, tot timpul.

Răsfoi cartea. Îi plăcea cum arăta interiorul.

— Mulțumesc. Drăguț din partea ta.

Ester îi aruncă o privire celei de-a doua femei. Sau poate că era prima. Era tânără, proaspătă. Nu, de fapt nu era aşa. Părea sigură de ea, şireată, chiar calculată, s-ar putea zice. Stătea calmă alături de el, cu mâinile în buzunare. Avea o glugă cu blană şi avea aerul uneia care e foarte sigură pe poziția ei.

Fulgii de zăpadă li se aşezau pe umeri şi nu se topeau. Pe umerii lui Eva-Stina se topeau imediat. Ester simțea c-ar trebui să se ducă acasă. Dar acasă ar aştepta-o încă o seară îngrozitoare. La petrecere n-avea de gând să meargă şi, într-un fel straniu, care era totuşi starea ei obişnuită, contempla totul şi în acelaşi timp participa la ce se întâmpla. De aceea era mult prea curioasă să afle cum vor decurge lucrurile ca să nu-i însoțească.

Hugo bătea din picioare, nerăbdător s-o ia din loc. Ester ținea cartea deschisă şi dădea la o parte fulgii de zăpadă care se topeau de îndată ce cădeau pe pagini.

— De ce mi-ai dat cartea asta?

— Am văzut-o şi m-am gândit la tine.

— Cum adică te-ai gândit la mine?

— Nu ştiu. Cum te gândeşti la cineva? Hai să mergem să mâncăm.

Se vedea pe întregul lui trup şi pe muşchii minusculi din jurul ochilor că bănuia apropierea furtunii, bănuia că atmosfera lejeră nu va mai dura mult, bănuia că opiniile lui vor fi criticate, bănuia că se vor isca neplăceri, care pe el îl speriau întotdeauna şi pe care căuta prin aproape tot ce făcea să le evite.

— Poate că n-o vrei, spuse el, şi întinse demonstrativ mâna s-o ia înapoi.

Ea şi-o lipi de piept.

— Ba o vreau. Dar vreau să pricep şi ce fel de cadou este.

— Unul fără vreo însemnătate anume. Mi-am cumpărat şi mie un exemplar.

Ester se uită la Eva-Stina. Era clar că nu pentru ea îl cumpărase.

— Fără nicio însemnătate anume. Ce păcat.

— Oamenii îşi fac cadou cărți. Nu e totul aşa de complicat cum crezi.

— Ba da. Există şi un nivel al abstracțiunii. Tot ce se întâmplă se poate reduce la energie. Materia şi orice fapt îşi au originea într-un gând, un sentiment, bun sau rău. Şi totul e ori bun, ori rău.

Hugo se uita fix la capătul străzii, dând de înțeles că ar vrea să dispară, că-şi regreta toate inițiativele, cartea, mersul la restaurant, absolut tot. Ester ştia că trebuie să plece în secunda aia.

Rămase pe loc, şi acum îşi târau toți trei picioarele prin zăpada căzută în ultimele câteva ore şi pe care plugurile de deszăpezire nu apucaseră s-o dea la o parte.

Pentru Hugo Rask se găsea masă chiar dacă restaurantul era plin. N-au stat la rând, s-au făcut modificări şi s-a găsit o masă pentru trei.

Ester comandă o salată cu brânză de capră, Hugo, antricot cu cartofi prăjiți, Eva-Stina a luat biftec tartar.

Le-a venit comanda şi au mâncat. Brânza de capră era moale şi tăiată în felii groase. Antricotul era suculent, fraged, şi biftecul tartar nu zise absolut nimic.

— Au mâncare bună aici, spuse Hugo.

— Da, foarte bună, zise Ester.

— A ta cum e? o întrebă Hugo pe Eva-Stina.

— Da, da, destul de bună, spuse cu rezervă a doua femeie, sau poate că era prima, care, după toate aparențele, nu era în apele ei.

— De obicei îi rog să nu pună mult usturoi, spuse Hugo.

— Nu-ți place usturoiul, da, mi-aduc aminte, zise Ester.

— Dacă-i prea mult, nu.

— Am vorbit despre asta când am venit cu tine aici prima oară.

— Exact.

Ar fi putut să fie filmați pentru documentarul *În mijlocul naturii.* Biologia domina scena. Teritoriu, rivali, penaj şi selecție sexuală – pe toate le găseai la masa lor. Hugo zâmbi scurt. Era un gest social bine exersat, şi el parte a jocului din natură. A doua femeie, sau poate prima, era tot mai reținută.

Ester îşi aduse aminte ce spusese odată corul de prietene: Să fii înlocuit este mereu de neînțeles, imposibil de conceput. Persoana care te înlocuieşte ți se pare mereu fără noimă. Mereu.

Când Eva-Stina se duse la toaletă, Ester îl întrebă:

— Cum îți merge?

Hugo răspunse că atitudinea Statelor Unite îl revoltă din ce în ce mai mult, că trebuie să se facă ceva, să se organizeze proteste. La asta cugeta el, se întreba ce e de făcut în calitate de artist vizual, care este responsabilitatea fiecăruia când nimeni nu face nimic, în timp ce lumea se prăbuşeşte sub privirea tuturor.

El vorbea adesea în felul ăsta, observă Ester, că nimeni nu făcea nimic, nu zicea nimic, nu cuteza. Toți erau

moralmente corupți, falimentari, laşi. Hugo continuă:

— De ce nu vede nimeni nedreptățile din societate şi nu protestează împotriva lor?

Întrebarea era retorică.

— Dar sunt o mulțime de oameni care au permanent ceva de zis despre asta, răspunse Ester. La radio, la televiziune, în ziare.

— Unde vezi tu asta? După mine, toți îşi văd de-ale lor şi de ceea ce consumă.

Un chelner eficient le strânse fără pic de zgomot farfuriile. Ester se uită la Hugo. Timp de aproape un an şi patru luni i-a fost de dimineață până seară dor de trupul ăsta şi de mintea asta. Zise:

— Dacă n-aş fi trecut eu pe la tine în seara asta, când mi-ai fi dat cartea?

— Care carte?

— Cartea pe care mi-ai dat-o azi. Pe care ai ales-o pentru mine.

— Nu ştiu. Eu nu reflectez atâta la lucruri din astea, ca tine. Probabil că ți-aş fi trimis-o prin poştă.

Cea de-a doua/prima femeie se întoarse. Ester văzu cum el îi zâmbi călduros şi radios, cum îi trase scaunul şi îl auzi spunând:

— Vorbeam de imperialismul american.

Dar ea simți cum dorința de a-l contrazice creşte ca un nor uriaş înăuntrul ei.

— Talibanii sunt mai răi decât tot imperialismul american din lume, spuse ea.

— Occidentul i-a creat pe talibani, spuse Hugo.

— S-au creat ei înşişi. Nu i-a obligat nimeni să aibă ideile pe care le au. Dar le au, le nutresc şi le aplică, spre groaza femeilor care le ies în cale.

— De ce spui asta?

— Dar tu? zise Ester.

— Taliban devii din protest contra unei opresiuni, spuse Hugo pedagogic. Terorismul e singura armă la îndemâna săracilor.

Ester se simţi sugrumată, sufocată. Bărbatul pe care-l iubea îi suna ca un ecou; n-avea forţa sau capacitatea de a depăşi şabloanele astea simpliste.

Îi trecu prin cap un gând care, ca un agorafob timid, cerceta pe pipăite pereţii celulei, dar şi gândul, şi agorafobul riscaseră şi plecaseră la plimbare. Nu voia să trăiască alături de un bărbat ca ăsta. N-ar suporta vanitatea lui politico-morală. Îl întrebă:

— Cum se face că numai occidentalii trebuie să fie responsabili de acţiunile şi ideile lor, dar ceilalţi nu? Tu şi mulţi ca tine împărţiţi lumea în categorii determinate şi neschimbătoare: responsabilii şi nevinovaţii; energicii şi neputincioşii. Cum de nu vă e silă de voi înşivă şi de dispreţul ăsta brutal faţă de ceilalţi oameni pe care nu-i socotiţi ca făcând parte din breasla voastră?

— E necesară o analiză a puterii, spuse a doua femeie, sau poate că era prima.

— Trebuie să ţinem cont şi de situaţiile în care neputincioşii exercită puterea şi de faptul că dacă eşti neputincios nu înseamnă în mod automat că eşti investit cu valori corecte, zise Ester. Puterea e dependentă de împrejurări. Structurile se repetă în toate situaţiile, doar oamenii se mişcă printre ele, îşi schimbă poziţiile şi se comportă egal unul faţă de altul. Aceeaşi persoană se află în locuri diferite ale structurii în împrejurări diferite, indiferent de culoarea pielii, religie sau geografie.

— Nimeni n-a spus că e vorba de culoare, religie sau poziţie geografică, răspunse el.

— Nu? Atunci cum de ştiţi de la început cine e în poziţie defavorabilă indiferent de împrejurări?

Hugo îşi stăpânea nervii, ceru meniul de deserturi făcând un semn cu mâna, şi zise:

— Tatăl meu spunea că Stalin a fost singurul care a înţeles condiţiile de viaţă ale muncitorilor.

— Îl apăra pe Stalin?

— Îl înţelegea. Înţelegea ce urmărea.

Era mulţumit de răspuns. Părea satisfăcut.

— Îl înțelegi și tu?
— Pe cine?
— Pe Stalin.
El își scoase ochelarii din buzunarul cămășii și studia atent selecția de deserturi.
— Oamenii au dreptul să aibă păreri, spuse Eva-Stina. Ești liber să crezi ce vrei, nu?
— După Stalin, nu ești liber să crezi ce vrei. Îl poți apăra pe Stalin în vreo privință? insistă Ester cu ochii la Hugo.
— Eu nu am aceeași poziție ca tata.
— Dar, făcând abstracție de poziție, tatăl tău nu poate să ia apărarea unuia dintre cei mai teribili ucigași și criminali din istoria mondială.
— Poate să fie propagandă. Cel puțin parțial.
— Ce spui tu acum, Hugo, nu e demn de tine.
— Stalin ar fi fost bun pentru tata și pentru alții în poziția lui, pentru muncitori. Se pare că Stalin era de partea lor. N-avem noi dreptul să judecăm; e vorba de interese de clasă, și pe urmă erau alte vremuri, alte condiții.
— Dar tocmai muncitorii nu se pot ridica deasupra avantajelor de scurtă durată, dacă chiar presupunem că e vorba de avantaje, deși eu nu cred, fiindcă nimeni nu poate fi avantajat de teroare și totalitarism. Dar hai să presupunem că așa e, de dragul raționamentului. Tu, de exemplu. Pe tine te avantajează ideile și practica liberalismului. Creezi artă video în care critici civilizația noastră, ceea ce n-ai putea face niciodată într-una dintre țările sau într-unul dintre sistemele politice pe care le ovaționezi și le aperi. Dar nu vrei să aperi ideile care-ți avantajează activitatea profesională, deoarece tu consideri că ai datoria ca de dragul integrității, al societății și al exploataților să te ridici deasupra intereselor proprii. Dar de ce nu te aștepți la același lucru din partea tatălui tău și a altor muncitori? Adică să se ridice deasupra interesului personal. De ce pretinzi mai mult altruism și o

privire de ansamblu mai justă de la tine decât de la alții?

— Tata era un simplu muncitor. Un om mărunt într-o situație precară.

— A avea putere şi a nu avea putere sunt două lucruri complet diferite, spuse Eva-Stina, care de data asta se cam repeta.

— Vrei deci să spui că muncitorii nu pot face aprecieri etice în legătură cu nimic decât dacă au ceva de câştigat? zise Ester. Nu se pot gândi la nimic altceva decât la ei înşişi şi la interesele lor? Nu pot să țină cont de integritate şi de viața altora?

Hugo îşi băgă o scobitoare între dinți şi, întorcându-se spre Eva-Stina, o întrebă ce desert vrea. Şerbet. Hugo voia fondant de ciocolată. Ester voia şi ea fondant de ciocolată, dar nu putea comanda acelaşi lucru, având în vedere situația încordată care se crease, aşa că luă *panna cotta.*

— Maiakovski era de partea statului sovietic, spuse Hugo, după ce li se luă comanda. Citeşte *Paşaportul sovietic.* „Invidiați-mă – sunt cetățean al Uniunii Sovietice."

— Să sperăm că n-ar fi scris asta dacă ar fi ştiut ce ştim noi.

Hugo Rask privea cu jind noaptea de iarnă, unde zăpada care cădea se vedea limpede sub felinare. Fulgi mari, rotunzi. Timp de câteva secunde, Ester fu cuprinsă de sentimentul că avusese o nouă şansă de a-şi relua relația cu Hugo, dar că acum o ratase total. Prea fusese obositoare, tăioasă şi polemică.

Asta e, acum o s-o aleagă pe cealaltă, şi nu pe mine, îşi zicea Ester. L-am pierdut exact acum. Acum am zdrobit sământa firavă care dădea să încolțească din nou. Ne-a luat pe amândouă la restaurant ca să ne testeze şi, în fine, şi-a dat seama că nu pe mine mă vrea. Îi dispăruse şi ultima îndoială, după ce o pusese în seara asta la încercare.

Aprinsă la față, zise:

— Dar sigur, totul depinde din ce perspectivă priveşti.

Ce înfiorător de inutil să mă bag în discuţia despre Stalin şi talibani.

Regreta. Nu regreta.

Oricum nu putea să trăiască alături de cineva care gândea în lozinci şi rămânea nemişcat pe suprafaţa alunecoasă a activismului ca să nu trebuiască să coboare în labirintul cercetării profunde.

Li se aduse desertul, şi pe faţa lui Hugo apăru un zâmbet forţat, ca un foc din lemne ude. Au mâncat repede. Pe urmă el îşi scoase portofelul ca un om de afaceri dintr-un desen şi plăti pentru toţi trei.

— Dar nu trebuie, zise Ester.

— Nici nu încape discuţie.

Îşi închise portofelul cu zgomot, încât se auzi povara răspunderii, şi se ridică primul, deasupra însoţitoarelor. O luară în sus pe Nybrogatan, trei persoane traversară piaţa umăr la umăr, intrară pe Sibyllegatan şi se îndreptară spre Kommendörsgatan. Ningea.

Cei doi colegi de lucru urmau să se întoarcă la atelier, iar Ester trebuia să-şi continue drumul şi să ia autobuzul. Se opriră în faţa uşii să-şi spună la revedere.

— Mulţumesc pentru cină şi pentru carte.

— Sper să-ţi folosească.

— Sigur c-o să-mi folosească.

El îi făcu cu mâna şi spuse:

— Atunci, noroc.

Îi văzu pe cei doi intrând pe uşă. Ester merse înainte pe trotuar, ca de atâtea alte ori. De câte ori poate cineva să meargă pe un trotuar până să renunţe?

„Atunci, noroc”, îşi repetă ea. Era o frază cu toate calităţile unei arme ucigaşe. *Oamenii au fost creaţi ca să se chinuiască unii pe alţii.* Subliniase propoziţia asta când citise, acum câtva timp, *Idiotul.*

Şi deodată se opri din mers. Înţelese brusc ce avea de făcut. Şi trebuia s-o facă acum. Erau prea multe lucruri

neclarificate. În seara asta avea prilejul să spună ce are pe suflet. În seara asta trebuia să se întâmple ceva. Se întoarse spre casa lui. Îi era dator cu o discuție serioasă.

Înăuntru, luminile erau încă aprinse. Ester putea să aştepte. Se simțea puțin înviorată la gândul că, în fine, vor putea vorbi despre tot ce a fost şi de ce acum e aşa cum e. Şi se mai gândea la ce s-ar putea întâmpla, ce-ar putea să iasă dintr-o discuție sinceră, purtată în mijlocul nopții şi cu alcool în sânge.

Se învârti puțin pe străzile din jur. Când o să se întoarcă, luminile o să fie stinse şi toate încăperile cu fundate în întuneric.

Când se întoarse, văzu o fereastră larg deschisă şi se auzea că cei dinăuntru joacă ping-pong.

Râdeau amândoi aşa, politicos, cum râzi când vrei să-ți placă de cineva, dar simți că te separă un vacuum, când ai toată bunăvoința, dar nimic în comun, când vrei să arăți că ți-e bine cu persoana respectivă, dar nu eşti tu însuți, şi ceea ce faceți în momentul ăla nu prea vă alimentează buna dispoziție. Participi şi te arăți vesel numai de dragul celuilalt. Ca o prefăcătorie, nenatural. Aşa le era râsul.

Şi ei i se întâmplase să râdă în felul ăsta. Dar nu cu el. Cu el n-a jucat niciodată teatru, nu s-a prefăcut, nu s-a simțit niciodată nenaturală. Într-o zi, el i-a spus că nu vorbise niciodată în felul ăsta cu altcineva. Pentru ea, vorbitul era afrodiziacul suprem, lucrul la care se pricepea şi pe care îl stăpânea cel mai bine. Într-o discuție, putea doborî pe oricine care-i împărtăşea pasiunea de a sta de vorbă, de a face schimb de idei. Convorbirile ei cu Hugo avuseseră o încărcătură erotică, erau nesfârşite şi infinit de fructuoase – dar, după cât se vede, nu şi indispensabile. Era limpede că oamenii puteau să trăiască şi fără convorbiri interesante. Nevoia lor primordială nu era conviețuirea erotico-verbală, ci lipsa neplăcerilor, care avea prioritate înaintea substanței şi a opiniilor. Scutirea de neplăceri o plăteau cu prețul

unei vieți plictisitoare.

Ester Nilsson aştepta pe trotuarul din fața atelierului lui Hugo, cu picioarele degerate, şi se gândea că la atelierul ăla aveau loc multe activități pline de viață. Mai aşteptă aproape o oră, dârdâind de frig în haina ei mult prea subțire. În cele din urmă se stinse lumina şi se făcu întuneric, cu excepția unei licăriri palide dintr-o încăpere din spate. Mai aşteptă cinci minute. Apoi intră pe poartă, traversă curtea interioară şi urcă treptele până la apartamentul lui.

În casa scării o întâmpină mirosul de care îşi aducea aminte: praf stătut şi piatră rece. I-ar fi făcut rău, aşa cum îți fac mirosurile rămase în memorie, dar nu acum. Dorința confruntării era prea mare. Uşa de la intrare era întredeschisă. Ciocăni.

— Da? se auzi glasul lui, amabil, expectativ.

Făcu un pas în hol. Ce mult aşteptase momentul ăsta, să stea de vorbă cu el cum trebuie, fără să fie tulburați, acasă la el, când niciunul nu era pe picior de plecare.

Îl auzi venindu-i în întâmpinare, dinspre bucătărie, dând colțul. Acum îl vedea, îi vedea fața lucitoare, rotundă ca luna, care de obicei exprima un pic de şovăială şi introspecție.

Ester începu să zică ceva. Repetase în timp ce bătuse strada. Suna aşa: „Mă gândeam c-am putea sta un pic de vorbă, după seara asta atât de plăcută. N-am avut niciodată ocazia să vorbim serios despre ce s-a întâmplat, unde ne aflăm acum şi ce să facem cu tot ce am clădit noi doi”.

Asta plănuise să spună.

Ce mult vor să vorbească cei respinşi. Vorbitul ăsta continuu. Cel care respinge nu simte deloc nevoia să vorbească.

Ea ştia foarte bine că cel care pleacă nu simte durere; cel care pleacă nu simte nevoia să vorbească, fiindcă că n-are nimic de spus. Cel care pleacă a încheiat capitolul. Asta-i marea durere. În schimb, cel părăsit are nevoie să

vorbească la infinit. Şi toată vorbăria asta nu e decât o încercare de a-i spune celuilalt că s-a înşelat. Că, dacă şi-ar fi dat seama de natura adevărată a lucrurilor, n-ar fi ales ce-a ales, ci ar iubi-o pe ea. Vorbitul nu caută să elucideze, aşa cum pretinde cel care vorbeşte, ci caută să convingă, să schimbe alegerea făcută.

N-are rost să vorbeşti. Nu primeşti răspunsuri sincere, şi asta din consideraţie. Trădezi şi eşti trădat, şi nu mai ai ce să discuţi, întrucât nimeni nu are obligaţii când îi lipseşte voinţa. Ce se face din milă n-are nicio valoare când celălalt speră că a fost făcut din iubire.

Ester nu apucă să spună ce repetase, dar începu totuşi:

— Mă gândeam că putem…

După care îi înregistră expresia feţei. Era expresia cuiva care tocmai a înghiţit un şarpe.

Hugo aştepta pe cineva. Dar nu pe ea. Îi ieşi din gură o exprimare eliptică – de spaimă şi de groază, sau de ce o fi simţit în momentul acela.

— Vine… altcineva… vine Eva-Stina.

Ester trânti uşa şi o luă la fugă pe scări, alunecând repede în jos de-a lungul balustradei, ca să evite întâlnirea cu a doua femeie, care era prima. Rămăsese desigur în atelier şi era ocupată cu ceva. Poate că termina de pictat un panou.

E mai uşor să faci faţă unor răspunsuri definitive decât unora difuze. Depinde de Speranţă, de natura ei. Speranţa parazitează trupul omului şi trăieşte într-o perfectă simbioză cu inima lui. Nu ajunge să-i pui cămaşa de forţă şi s-o încui într-un ungher întunecat. Nu ajută nici regimul de înfometare cu pâine şi apă. Trebuie să i se taie orice sursă de hrană. Dacă Speranţa are nevoie de oxigen, îşi face ea rost de el. Găseşte oxigen într-un adjectiv prost plasat, într-un adverb rostit din neatenţie, într-un gest compensatoriu de compasiune, într-o mişcare a corpului, un zâmbet, o licărire a ochiului. Cel care speră se face că nu ştie că empatia e o forţă mecanică. Omul indiferent se arată grijuliu faţă de cel în suferinţă pentru a se ocroti pe el însuşi.

Speranţa trebuie lăsată să moară de inaniţie ca să nu-l rătăcească şi să nu-l orbească pe cel care o găzduieşte. Speranţa nu poate fi ucisă decât cu brutalitatea lucidităţii. Speranţa e crudă fiindcă te leagă, te prinde în plasă.

Când parazitul Speranţă e desprins de trupul-gazdă, acesta ori moare, ori îşi recapătă libertatea.

Trebuie spus că Speranţa şi simbioza sa nu cred că cel iubit îşi va schimba voinţa. Speranţa din inima omului crede că există o voinţă la care ai drept de apel; că cel iubit vrea să fie – de fapt – ceea ce se preface că nu vrea să fie, sau că nu vrea să fie ceea ce se preface că vrea să fie, fiindcă lumea rea din jur îl face să vrea să fie; pe scurt, că lucrurile nu sunt aşa cum par. Şi că adevărul adevărat e altceva, şi că acel altceva abia dacă se distinge.

Asta e povestea Speranţei.

Când Ester se întoarse acasă în noaptea aceea, îşi făcu, la fel ca întotdeauna, toaleta de seară. În sâmbăta aceea se împlinea un an de când Hugo venise la ea la masă. Mâncaseră o mâncare roşiatică şi el se ducea o dată pe oră la fereastră ca să fumeze. Peste o săptămână se

împlinea un an de când suferea Ester. Suferința se va intensifica şi se va concentra în următoarele zile, dar acum era mai pură, mai puțin neclară.

Nu mai rămânea nimic de înțeles.

{1} Piață situată într-unul dintre cartierele centrale din Stockholm.

{2} Municipalitate în partea centrală a Suediei, aproape de lacul Siljan.

{3} Stradă dintr-un cartier central şi elegant al capitalei suedeze. Străzile din acest roman se află toate în zone centrale ale Stockholmului.

{4} ICA – lanț de magazine alimentare.

{5} Martin Buber (1878- 1965), filosof austriac, cunoscut în special pentru filosofia dialogului.

{6} Oraş la sud de Stockholm, în sud-vestul județului Västra Götaland.

{7} Maj – pronunțat Mai, nume de femeie. Jan Myrdal (n. 1927), scriitor suedez.

{8} Unul dintre cele mai renumite restaurante din Stockholm.

{9} Regiunea cea mai sudică a Suediei.

{10} Cele două cotidiene naționale suedeze.

{11} Sonja Åkesson (1926-1977), scriitoare suedeză. A criticat nedreptățile sociale din epoca ei şi a încurajat emanciparea femeii.

{12} *Convorbiri în jurul mesei (Hitlers Tischgesprache)* – colecție de convorbiri purtate de Adolf Hitler cu alți lideri nazişti de obicei la masa de prânz, în cea mai mare parte între 1941 şi 1942.

{13} În Suedia, Systembolaget (prescurtat System) este denumirea magazinelor – monopol de stat – în care se vând băuturi cu o concentrație de alcool mai mare de 3,5%.

{14} Olof Lagercrantz (1911- 2002) – scriitor suedez; poet, jurnalist, istoric literar.

{15} John Langshaw Austin (1911- 1960), filosof englez al limbajului.